

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ
ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ

Σ.Ε.Υ.Π.

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΤΙΤΛΟΣ:

**"ΘΕΣΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΝΤΑΞΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ
ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΓΕΝΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ"**

Σπουδαστής:

Γιάννη Λάλαϊ

A.M: 2756

Υπεύθυνη Καθηγήτρια:

Διαλυνάκη Ελένη

ΗΡΑΚΛΕΙΟ 2012

Πρόλογος

Η επιλογή του συγκεκριμένου θέματος αλλά και η επιμονή σε αυτό παρόλη την έλλειψη στοιχείων και προηγούμενων μελετών επ'αυτού αποτέλεσε ευκαιρία εξωτερίκευσης χρόνιων προσωπικών ανησυχιών και δυσκολιών όντας και ο ίδιος μετανάστης δεύτερης γενιάς, αξιοποιώντας παράλληλα τις γνώσεις που απέκτησα στη διάρκεια των σπουδών. Ανησυχίες και δυσκολίες που ναι μεν ήταν προσωπικές, όχι όμως και υποκειμενικές, και σίγουρα όχι μόνο δικές μου.

Το θέμα της νομοθετικής κάλυψης των μεταναστών δεύτερης γενιάς ήταν μια κρυφή ωρολογιακή βόμβα που παρέμενε κρυφή λόγω άλλων εμφανέστερων προβλημάτων που αντιμετώπιζε η χώρα κατά καιρούς και της αντίστοιχης ιεράρχησης τους. Οι κοντόφθαλμες και ελλιπείς σε βάθος χρόνου πολιτικές απέκτησαν τη δύναμη της συνήθειας με αποτέλεσμα τα παιδιά των μεταναστών να αντιμετωπίζονται για είκοσι και πλέον χρόνια σαν να ήταν και να επρόκειτο να παραμείνουν για πάντα παιδιά.

Το πρόβλημα άρχισε να εντείνεται με τη σταδιακή αύξηση του αριθμού των παιδιών που ενηλικιώνονται. Στα παιδιά αυτά επιβαλλόταν η άμεση έξοδος τους (υπό την απειλή της απέλασης) από τη χώρα που είχαν γεννηθεί ή που είχαν μεγαλώσει και που τις περισσότερες φορές αναγνώριζαν ως μόνη πατρίδα. Υποχρεώνονταν να γυρίζουν στις πατρίδες των γονιών τους εξαναγκασμένοι σε βίαιη και αγχώδη προσαρμογή σε κοινωνίες ξένες ουσιαστικά, όπου συχνά αντιμετωπίζονταν σαν ένα είδος προδοτών.

Όλα τα παραπάνω είναι απόρροιας των νομοθετικών κενών ή και της μέχρι πρότινος ανυπαρξίας νόμου.

Οι δυσκολίες όμως εμφανίστηκαν πρώτα σε κοινωνικό και καθημερινό επίπεδο, ιδιαίτερα κατά τη δεκαετία του 90'. Η πλειονότητα των γονέων, συμπεριλαμβανομένων και των δικών μου, αντιμετώπισαν δυσκολίες στην προσπάθειά τους να εγγράψουν τα παιδιά τους στα ελληνικά σχολεία. Οι δυσκολίες προέκυπταν κυρίως από το ότι οι τοπικές διευθύνσεις και οι διευθύνσεις των σχολείων δεν γνώριζαν για διαδικασίες και δικαιολογητικά που χρειάζονταν για εγγραφή αλλοδαπών μαθητών. Μέχρι να δημιουργηθεί μία στοιχειώδης οργάνωση ως προς αυτές τις διαδικασίες, η εισαγωγή των αλλοδαπών παιδιών ή μη στα σχολεία άπτονταν κυριολεκτικά στην ευαισθησία του κάθε διευθυντή.

Επίσης την περίοδο αυτή, βασικοί όροι αποδοχής (επιφανειακής ή ουσιαστικής) στις περισσότερες περιπτώσεις, ήταν και η μεταβολή των ονομάτων των μεταναστών προς το πλησιέστερο ελληνικότερον, η προσαύξηση του τελικού σίγμα στο επίθετό τους όταν για οποιονδήποτε λόγο έπρεπε να το δηλώνουν και να μάθουν να σχηματίζουν το σημείο του σταυρού με όσο το δυνατόν μεγαλύτερη φυσικότητα στην κίνηση του χεριού τους, αν όχι και να βαπτισθούν.

Όλα αυτά πιστεύω πως σε μεγάλο βαθμό ήταν μηχανισμοί άμυνας μίας γενικά θρησκόληπτης, αρκετά προγονόπληκτης και βασισμένης στην εθνική ομοιογένεια και στη συνέχεια του αίματος κοινωνίας που ένιωσε να απειλείται η κουλτούρα της από την είσοδο αλλόθρησκων ή άθρησκων, αλλογενών μεταναστών. Η αποδοχή αυτών των "όρων" από την πλειονότητα των μεταναστών μπορεί να χαρακτηριστεί ως προσπάθεια εθελούσιας αφομοίωσης προκειμένου να αποφευχθούν οι συνέπειες της ξενοφοβίας και να βελτιώσουν την ποιότητα της καθημερινότητάς τους.

Οι εκατέρωθεν συμπεριφορές δοκιμασίας και αναγνώρισης αμβλύθηκαν σταδιακά μέσα στην προηγούμενη δεκαετία και, έστω και δειλά, η διαφορετικότητα άρχισε να γίνεται αποδεκτή με όλο και λιγότερους όρους. Είχε δημιουργηθεί η πρώτη γενιά μεταναστών δεύτερης γενιάς που κινούνταν στην ελληνική καθημερινότητα νιώθοντας μεγαλύτερη ασφάλεια και άνεση από ότι οι γονείς τους. Η ελληνική πολυπολιτισμικότητα άρχισε να αποκτάει ευρωπαϊκά χαρακτηριστικά. Οι μετανάστες άρχισαν να νιώθουν ασφαλείς να γεννάνε τα παιδιά τους στην Ελλάδα και να τους δίνουν ολοένα και συχνότερα τα δικά τους εθνικά ονόματα ξεπερνώντας τον πρωτότερο φόβο τους για κοινωνική καθήλωση. Αρχισαν να επιλέγουν τη διατήρηση και την εκδήλωση των πολιτισμικών τους ιδιαιτεροτήτων χωρίς τον έντονο φόβο της τιμωρίας (αν και τελευταία, και πιστεύω προσωρινά, λόγω της δράσης της Χρυσής Αυγής αυτό έχει μειωθεί). Έχω την πεποίθηση ότι οι κοινωνικές ζυμώσεις είναι πολύ πιο ώριμες από τις νομοθετικές, όμως σε μία ιδανική κοινωνία είναι απαραίτητος ο συγχρονισμός τους. Ελπίζω και εύχομαι σε λίγο καιρό οι ρυθμοί και η ποιότητα της ένταξης των μεταναστών δεύτερης γενιάς στην Ελλάδα να συγκρίνεται με αυτήν των βόρειων ευρωπαϊκών χωρών.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

➤ Πρόλογος.....	2-3
➤ Εισαγωγή.....	4-7
➤ Κεφ.1 Κατανοώντας τη μετανάστευση ως φαινόμενο	
1.1 Ιστορική αναδρομή φαινομένου σε Ελλάδα και Ευρώπη.....	8-13
1.2 Ένας εκτενής ορισμός της Μετανάστευσης.....	13-17
1.3 Συνοπτική αναδρομή του Μεταναστευτικού φαινομένου στην Ελλάδα.....	17-20
1.4 Αίτια Μετανάστευσης.....	21-23
1.5 Επιπτώσεις Μετανάστευσης.....	23-29
➤ Κεφ.2 Ανθρωπολογική Μελέτη φαινομένου Μετανάστευσης	
2.1 Δημοσιολογική κατανομή.....	29-35
2.2 Διαφοροποίηση Μεταναστών πρώτης και δεύτερης γενιάς.....	36-40
2.3 Η δεύτερη γενιά μεταναστών στην Ελλάδα.....	40-47
➤ Κεφ. 3 Πολιτικές ενσωμάτωσης σε Ελλάδα και άλλες Ευρωπαϊκές χώρες - Έρευνα με τη Μέθοδο της Ανάλυσης και Μελέτης Αρχειακού Υλικού	
3.1 Συνοπτική περιγραφή της Μεθόδου Ανάλυσης και Μελέτης Αρχειακού Υλικού.....	48-49
3.2 Πολιτικές ενσωμάτωσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση.....	49-65
3.3 Νομοθετικές ρυθμίσεις για Αλλοδαπούς.....	65-77
3.4 Θεσμικά μέτρα εκπαίδευσης μεταναστών δεύτερης γενιάς.....	77-80
3.5 Απόκτηση ελληνικής ιθαγένειας.....	80-82
3.6 Ενσωμάτωση στον κοινωνικό ιστό.....	83-86
3.7 Κριτική ενσωμάτωσης.....	86-87
➤ Συμπεράσματα.....	88-89
➤ Επίλογος.....	90
➤ Βιβλιογραφία.....	91-93

Εισαγωγή

Το φαινόμενο της μετανάστευσης είναι τόσο αρχαϊκό, όσο και οι πρώιμες μορφές κοινωνικής οργάνωσης, γιατί και παρατηρείται ιστορικά σε κάθε πλαίσιο άρθρωσης κοινωνικών σχέσεων. Το φαινόμενο της μετανάστευσης δύναται να επιμεριστεί (εντελώς χονδρικά) σε τρεις ευρύτερες ιστορικά φάσεις:

α) Την αρχαϊκή-μεσαιωνική, όπου όλοι οι μεγάλοι πολιτισμοί, της Ελλάδας, της Μεσοποταμίας, της Αιγύπτου και της Ρώμης και του Βυζαντίου στηρίζονται στις μετακινήσεις ανθρωπίνου δυναμικού για να διασφαλίσουν ένα ανεκτό επίπεδο διαβίωσης και ασφάλειας για τους κατοίκους τους. Την ευρύτερη αυτή περίοδο οι συνεχείς (και συχνά μαζικές) μεταναστεύσεις εκτόνωσαν τα δημογραφικά προβλήματα που εμφανίστηκαν στην Ευρώπη με τις περιοδικές πληθυσμιακές αυξήσεις.

β) Την νεότερη φάση δηλαδή από το 1800-1950, όπου για πρώτη φορά τα κύματα των μεταναστών είναι μαζικότερα αφού μεταξύ του 1820 και του 1930 πάνω από 55 εκατομμύρια Ευρωπαίοι μετανάστευσαν στις υπερατλαντικές χώρες, οι οποίες συγκεντρώνουν το μεγαλύτερο ποσοστό των μεταναστευτικών ροών. Κατά βάση, το μεγαλύτερο φάσμα των μετακινήσεων της περιόδου αυτής πραγματοποιούνται ελέω οικονομικών λόγων.

γ) Την σύγχρονη φάση, δηλαδή από το 1950 έως και σήμερα όπου η ροή των μεταναστευτικών εκροών ανατρέπεται με την μετατόπιση των χωρών υποδοχής από τις υπερπόντιες πολιτείες και την Βορειοδυτική Ευρώπη στις χώρες του ευρωπαϊκού Νότου. Οι μεταναστευτικές ροές στην φάση αυτή αυξάνονται ελέω διαφόρων λόγων-κατάρρευση πρώην σοσιαλιστικών χωρών, συνεχείς εμφύλιοι πόλεμοι στην Ασία, την Αφρική και τα Βαλκάνια. Ουσιαστικά πλέον οι αιτίες μετανάστευσης δεν είναι μόνο οικονομικές αλλά και πολιτικές, πολιτισμικές και κοινωνικές

Δυο είναι τα χαρακτηριστικά που παρουσιάζει το μεταναστευτικό φαινόμενο διαχρονικά: αφενός παρουσιάζει συνεχείς και αδιάλειπτες ροές και αφετέρου οι ροές αυτές δεν παρουσιάζουν πάντα το ίδιο μέγεθος. Η μετανάστευση επιφέρει πληθώρα συνεπειών (θετικές και αρνητικές) τόσο για την χώρα αποστολής όσο και για την χώρα υποδοχής. Η χώρα αποστολής αποστερείται εφεδρικού εργατικού δυναμικού αλλά τα εμβάσματα των μεταναστών αυξάνουν την ρευστότητα των χωρών αυτών. Οι

χώρες υποδοχής επηρεάζονται μάλλον περισσότερο αφού καλούνται να συσσωματώσουν σε όλες τις εκφάνσεις της κοινωνικής ζωής (οικονομικές, κοινωνικές, πολιτισμικές και πολιτικές) ανθρώπους εντελώς διαφορετικής κουλτούρας, πολιτισμικού υποβάθρου, νοοτροπιών κτλ. Η διαδικασία ενσωμάτωσης είναι μια αργόσυρτη και επίπονη διαδικασία η επιτυχία της οποίας εξαρτάται από ένα πλαίσιο πολλαπλών παραγόντων (κρατική παρέμβαση, νοοτροπίες ντόπιων, δομή μεταναστευτικών οικογενειών κτλ).

Ο ελλαδικός χώρος επηρεάζεται πολλαπλώς σε όλες τις προαναφερθείσες φάσεις και ιδιαίτερα στην τελευταία, όπου και δέχθηκε υψηλό ποσοστό οικονομικών μεταναστών αναλογικά με τον πληθυσμό της. Οι μαζικές εισροές μεταναστών το διάστημα 1990-2010 εξώθησαν την ελληνική πολιτεία να ορίσει ένα πρωτόλειο μείγμα οικονομικής πολιτικής μέσα από μια σειρά νομοθετημάτων. Το διάστημα της εικοσαετίας άρχισε να διαμορφώνεται στην Ελλάδα μια δεύτερη γενιά μεταναστών της οποίας η ενσωμάτωση παρότι δεν έχει καμία σχέση με την αντίστοιχη της πρώτης εξαρτάται από την οικογενειακή δομή, το περιβάλλον αλλά και το ίδιο το άτομο. Σημαίνοντα ρόλο στις διαδικασίες ενσωμάτωσης ενέχει το εύρος της κρατικής παρέμβασης, με την εκπαίδευση να αποτελεί τον καθοριστικό παράγοντα σύγκλισης των αλλοδαπών μεταναστών με τους γηγενείς. Στην βάση αυτή αρθρώνεται και ο σκοπός της συγκεκριμένης μελέτης η οποία εξετάζει (όπως θα έχει ήδη διαφανεί από τον τίτλο της) την ενσωμάτωση των μεταναστών δεύτερης γενιάς στην Ελλάδα εξετάζοντας παράλληλα τους παράγοντες που καθορίζουν την ενσωμάτωση αυτή. Από την μελέτη της βιβλιογραφίας προκύπτει ένα βασικό ερώτημα το οποίο και αναμένει την απάντηση του ακόμα και μετά την περάτωση της συγκεκριμένης ερευνητικής πρότασης. Πώς μπορεί η δεύτερη γενιά μεταναστών στην Ελλάδα να ενσωματωθεί στην ελληνική κοινωνία. Με ποιες διαδικασίες μπορεί η συγκεκριμένη γενιά να ενσωματωθεί στον κοινωνικό ιστό με την παράλληλη αποφυγή συγκρούσεων και στρεβλώσεων (Χρυσή Αυγή). Είναι επαρκής η ένταξη στο εκπαιδευτικό σύστημα και η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας αφομοίωση της; Πρέπει να προχωρήσει η πολιτογράφηση, και αν ναι θα λειτουργήσει ως ένα είδος αποκλεισμού; Κρίνεται σκόπιμη η χορήγηση ιθαγένειας, και αν ναι κάτω από ποιους όρους, με την γέννηση τους, ή με την ενηλικίωση τους όταν θα αποτελεί πλέον μια συνειδητή επιλογή; Όλα τα ερωτήματα αυτά σχετίζονται, όπως θα τονιστεί

πολλαπλώς στην συγκεκριμένη εργασία, με το εύρος και το βάθος της κρατικής παρέμβασης και πώς αυτή σχετίζεται με την διάρθρωση των κοινωνικών σχέσεων.

Στην αρχή της εργασίας, στο πρώτο κεφάλαιο, γίνεται μία γενική μελέτη της μετανάστευσης ως κοινωνικο-οικονομικό φαινόμενο και του μετανάστη ως του υποκειμένου του φαινομένου αυτού. Γίνονται αναφορές στους κύριους σταθμούς και στις χρονικές εμφανίσεις των τάσεων της μετανάστευσης στην Ευρωπαϊκή ήπειρο, στην Ελλάδα αλλά και στη λεκάνη της Μεσογείου ευρύτερα.

Επίσης γίνεται αναφορά στις σημαντικότερες αλλαγές στην οικονομική κυριαρχία και ιεραρχία των κρατών όπως αυτή προέκυψε μετά τους μεγάλους πολέμους και πώς οι αλλαγές αυτές διαμόρφωσαν ή επηρέασαν τα μεγάλα μεταναστευτικά ρεύματα.

Επιχειρείται μία εκτενέστερη διείσδυση στις μεταναστευτικές εξελίξεις της Ελλάδας και αναλύονται τα στάδια κατά τα οποία η Ελλάδα μεταβλήθηκε από χώρα αποστολής σε χώρα υποδοχής μεταναστών και ποιοί παράγοντες συντέλεσαν στην αλλαγή αυτή. Επίσης γίνεται μία απαρίθμηση και περιγραφή των κατηγοριών των μεταναστών που διαμένουν σήμερα στην Ελλάδα καθώς και των κοινωνικο-οικονομικών επιδράσεων της παρουσίας τους στη χώρα.

Στο δεύτερο κεφάλαιο επιχειρείται μία ανθρωπολογική και κοινωνιολογική ανάλυση του φαινομένου της μετανάστευσης. Γίνεται χρήση των δεδομένων της ΕΛ.ΣΤΑΤ. , κυρίως, της οποίας η πλειονότητα των πληροφοριών αντλείται από την απογραφή του πληθυσμού του έτους 2001. Σε κάθε περίπτωση δεν αρκούμαι μόνο σε αυτά αλλά γίνονται προσπάθειες παραλληλισμού και με άλλα πιο πρόσφατα δεδομένα από άλλες πηγές. Γενικότερα παρουσιάζεται μία αναλυτική, δημογραφική ταξινόμηση των μεταναστών βασισμένη σε κοινωνικά, πολιτισμικά και οικονομικά κριτήρια. Στη συνέχεια δίδεται έμφαση στους μετανάστες δεύτερης γενιάς αφού πρώτα έχουν επισημανθεί τα χαρακτηριστικά της διαφοροποίησής τους με τους μετανάστες πρώτης γενιάς. Τέλος, αναφέρονται οι παράγοντες ενσωμάτωσης και ένταξης στον ελληνικό κοινωνικό ιστό, αλλά και στα νομοθετικά κενά και παράλογα (μέχρι πρότινος ανυπαρξία νόμων για τη δεύτερη γενιά)

Στο τρίτο και τελευταίο κεφάλαιο, έπειτα από έρευνα και μελέτη πληθώρας αρχείων, θα επιχειρηθεί η εν συντομία περιγραφή της μεταναστευτικής πολιτικής των χωρών της Κεντρικής και Βόρειας Ευρώπης οι οποίες παραδοσιακά ανήκουν στις χώρες υποδοχής. Ιδιαίτερη ανάλυση γίνεται στους μεταναστευτικούς νόμους που αφορούν στους μετανάστες δεύτερης γενιάς.

Από τις χώρες του Βορρά δίδεται επιπλέον προσοχή στη Δανία λόγω των ρηξικέλευθων νομοθετημάτων της χώρας που διαφέρουν κατά πολύ από αυτά των υπολοίπων χωρών και λόγω της άμεσης πρόσβασης στις πληροφορίες και στα νομικά δεδομένα.

Επίσης, γίνεται αναφορά και στις χώρες του Ευρωπαϊκού Νότου με ενδελεχέστερη ανάλυση της ελληνικής πραγματικότητας. Στη συνέχεια παρουσιάζονται Διεθνείς Συμβάσεις και αποφάσεις Συνόδων γύρω από τη μεταναστευτική πολιτική και τις προσπάθειες για σύγκλιση των εθνικών πολιτικών σε ενιαίες ευρωπαϊκές, που ωστόσο φαίνεται αρκετά δύσκολη λόγω των γεωπολιτικών διαφορών από χώρα σε χώρα.

Τέλος, επιχειρείται να αναδειχθεί εάν και κατά πόσον οι νόμοι, τα μέτρα και οι δράσεις έχουν συντελέσει στη διαμόρφωση μιας κουλτούρας που αντιστέκεται στην ξενοφοβία και τον ρατσισμό και που προάγει την ποιοτική ενσωμάτωση των μεταναστών δεύτερης γενιάς σε Ελλάδα και Ευρώπη.

➤ Κεφάλαιο 1ο: "Κατανοώντας την Μετανάστευση ως φαινόμενο"

1.1 Ιστορική Αναδρομή φαινομένου σε Ευρώπη και Ελλάδα

Ευρωπαϊκές τάσεις

Η μετανάστευση, ως ιστορικό φαινόμενο - διότι περί τούτου πρόκειται - δείχνει να προσλαμβάνει τα κύρια γνωρίσματα της ήδη από τα μέσα του δεκάτου ενάτου αιώνα, αν και ψήγματα της τα διακρίνουμε ήδη από την αρχαιότητα και τους Μέσους Χρόνους - αν σκεφτούμε τα κύματα των Δωριέων και των Ιώνων στον αρχαίο ελλαδικό χώρο και τις μετακινήσεις των Γόθων, των Βησιγόθων και των Βανδάλων τον Μεσαίωνα. Ειδικά για τους Έλληνες ήταν ως κατάσταση εξαιρετικά οικεία αφού οι αρχαίοι Έλληνες μετανάστευσαν μέχρι και στην Σικελία για να ιδρύσουν μια νέα Ελλάδα. Όμως τον αιώνα αυτό, τον δέκατο ένατο, ο οποίος έχει χαρακτηριστεί από σπουδαίους οικονομικούς ιστορικούς ως "μακρύς" (Hobsbawm 1999, 2002; Mazower 2008) και "αργόσυρτος" (Braudel 1987) διαμορφώνονται στο παγκόσμιο καπιταλιστικό σύστημα - το οποίο είχε αρχίσει ήδη να ωριμάζει - και στον συνακόλουθο καταμερισμό της εργασίας πάνω στον οποίο εδράζεται το σύστημα αυτό, σημαντικές και βαθιές αναδιαρθρώσεις. Οι βαθύτατες αυτές αναδιαρθρώσεις οι οποίες σχετίστηκαν με την μετασχηματισμό του ολόκληρου του κοινωνικό-οικονομικού πλαισίου σχετίστηκαν με σημαίνουσες κρίσεις στο πλαίσιο αυτό. Η μετανάστευση λοιπόν ως κοινωνικό-οικονομικό φαινόμενο, και ο "μετανάστης" ως υποκείμενο του φαινομένου αυτού, αποτελεί προϊόν των περίφημων κρίσεων του ανύσματος 1848-1879, οι οποίες κατακυριεύσαν (κυρίως) την Δυτική Ευρώπη. Χαρακτηριστικότερο αυτού παράδειγμα της μετανάστευσης είναι οι Ιρλανδοί, οι οποίοι, μετά τον βαθύ λοιμό που τους εξουθενώνει, μεταναστεύουν κατά κύματα προς την Αμερική αποστερώντας από την διαλυμένη ιρλανδική οικονομία το 50% του ενεργού εργατικού δυναμικού της. Ο Τζόυς, ο σπουδαιότερος ιρλανδός λογοτέχνης, μέσα από τους *Δουβλινέζους* του περιέγραψε με μελανά χρώματα αυτήν την απίστευτη εκροή ανθρωπίνου δυναμικού και κατέδειξε τα βαθύτατα προβλήματα που προέκυψαν από την διαρροή αυτή. Το τελευταίο τέταρτο του αιώνα αυτού καταγράφονται και άλλα (μικρότερα από το ιρλανδικό) μεταναστευτικά κύματα, χαρακτηριστικά είναι αυτά των Ιταλών, οι οποίοι μεταναστεύουν τόσο στην Αμερική, όσο και στην υπόλοιπη ηπειρωτική Ευρώπη, αλλά και εκείνα των Βαλκάνιων λαών, οι οποίοι ελέω των αλλεπάλληλων κρίσεων στο Ανατολικό Ζήτημα επιζητούσαν νέες

ευκαιρίες. Ουσιαστικά δηλαδή το χρονικό διάστημα 1870-1910, η μετανάστευση ως κοινωνικό και οικονομικό φαινόμενο αποκτά τα "μοντέρνα" της χαρακτηριστικά, α) τον μαζικό χαρακτήρα, την διαρροή μεταναστών κατά κύματα και β) τον καθαρά "προλεταριακό" της περιεχόμενο αφού οι άνθρωποι οι που φεύγουν κατά χιλιάδες από τις χώρες προέλευσης (ανεξάρτητα από την κατάρτιση, τις δυνατότητες του κτλ) εργάζονται στις χώρες υποδοχής ως μισθωτοί εργάτες.

Μετά το τέλος του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, τα δυο προαναφερθέντα χαρακτηριστικά του μεταναστευτικού φαινομένου εντείνονται και ενισχύονται κατά τρόπο εντυπωσιακό. Οι άμεσες συνέπειες των πολεμικών συρράξεων εξώθησαν τις περισσότερες οικονομίες της Ευρώπης σε "υφεσιακούς" κύκλους, γεγονός που εξώθησε μεγάλο μέρος των πολιτών της στην Αμερική, η οποία αφενός δεν είχε θιγεί με τρόπο άμεσο από τον πόλεμο και αφετέρου βάδιζε με γοργά βήματα προς την κατοπινή παγκόσμια οικονομική ηγεμονία. Οι μεγάλες πληθυσμιακές (μέσω της μετανάστευσης) ανακατατάξεις, συνεχίστηκαν και μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Ο ριζικός μετασχηματισμός των παραδοσιακών καπιταλιστικών κέντρων και η συνακόλουθη ανάδυση της Αμερικής, του Καναδά, της Αυστραλίας και της Γερμανίας (παρά την ήττα της σε δύο παγκοσμίους πολέμους) σε (παγκόσμιου τύπου) αγορές εργατικής δύναμης, εξασφάλισε στα φτωχά και οικονομικά καθυστερημένα κράτη, τόσο του Ευρωπαϊκού Νότου και της Βαλκανικής Χερσονήσου, όσο και σε ορισμένα ρημαγμένα κράτη της Ασίας, την αποσυμπίεση της εργατικής τους δύναμης. Αναμφίβολα, η διαρροή φθηνής εργατικής δύναμης από αλλού αποτέλεσε μια από τις πλέον σημαίνουσες εξελίξεις για την παγκόσμια (οικονομική) ιστορία αφού εξασφάλισε στις χώρες υποδοχής την βασική προϋπόθεση για την παραγωγή αξίας (και υπεραξίας), αυτήν της εργατικής δύναμης, την οποία όλοι οι κλασικοί οικονομολόγοι από τον Adam Smith, μέχρι και τον Karl Marx θεωρούσαν ως την σπουδαιότερη συνθήκη για την παραγωγή πλούτου. Το αποτέλεσμα αυτού του μεταναστευτικού "boom" ήταν οι ΗΠΑ και ο Καναδάς να βγουν ενισχυμένες από αυτό, ενώ και η Γερμανία (παρά την συντριβή της στους δυο παγκοσμίους πολέμους) εκμεταλλευόμενη το περίφημο σχέδιο Marshall άνοιξε την αγορά εργασίας της για μετανάστες από όλη την Ευρώπη, εκμεταλλευόμενη με τον τρόπο αυτό τις δυνατότητες που της προσέφερε η αγορά φθηνής εργατικής δύναμης. Την περίοδο αυτή τεράστιος αριθμός Ελλήνων, κυρίως από τις βόρειες αγροτοκτηνοτροφικές

περιοχές μεταναστεύει στην Γερμανία αναζητώντας εργασία σε αυτήν την δυναμικά αναπτυσσόμενη οικονομία.

Επομένως, η περίοδος από το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου μέχρι και την πετρελαϊκή κρίση των μέσων της δεκαετίας του 1970, χαρακτηρίζεται από αυτόν τον γενικότερο μετασχηματισμό στην αγορά (και συνεπώς στον καταμερισμό) εργασίας, μετασχηματισμός ο οποίος διάνοιξε το κοινωνικοοικονομικό χάσμα ανάμεσα στις ανεπτυγμένες και στις αναπτυσσόμενες χώρες. Ουσιαστικά το περίφημο μεταπολεμικό οικονομικό θαύμα σχετίστηκε με αυτούς τους ευρύτερους μετασχηματισμούς στην αγορά εργασίας. Από την κρίση του OPEC και μετά η ροή της μετανάστευσης αναχαιτίζεται και η μορφή της μάλλον μετασχηματίζεται, αφού η "ενεργειακή" κρίση - και οι άμεσες οικονομικές της επιπτώσεις που συμυκνώθηκαν στο φαινόμενο του στασιμοπληθωρισμού, δηλαδή στην ταυτόχρονη ύπαρξη ανεργίας και πληθωρισμού - μετατοπίζει το βαθύτερο περιεχόμενο της παραγωγής από εντάσεως εργασίας σε εντάσεως κεφαλαίου, με την παράλληλη υποβάθμιση της αξίας της εργατικής δύναμης. Οι διεργασίες της διετίας 1973-1974 οδηγούν σε κρίση το μακροχρόνιο μοντέλο επιχειρηματικότητας - το περίφημο φορντικό - το οποίο χαρακτηρίστηκε από την μαζική παραγωγή και κατανάλωση προϊόντων εντάσεως εργασίας. Η αντίδραση των ευρωπαϊκών κρατών σε αυτήν την αναπάντεχη εξέλιξη (αφού ο κεϋνσιανισμός θεωρούνταν θέσφατο) ήταν άμεση, με την Γερμανία να κλείνει τα σύνορα της στα 1973 και την Γαλλία στα 1974. Ουσιαστικά η περίοδος αυτή, η οποία σχετίζεται και με την πτώση του "υπαρκτού σοσιαλισμού" παράγει νέα μεταναστευτικά ρεύματα από τις χώρες του πρώην Ανατολικού block, οι κάτοικοι των οποίων, διαμέσου της περίφημης διαδικασίας του "shock therapy" έμειναν άνεργοι και εξαθλιώθηκαν μέσα από την διάρρηξη των δικτύων κοινωνικής προστασίας. Τα νέα αυτά ρεύματα διαβλέπουν την μετακίνηση τους στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης, αναζητώντας το αυτονόητο, δηλαδή εργασία. Την περίοδο αυτή, λόγω των 'προβλημάτων' στην παγκόσμια οικονομία και της ύπαρξης εφεδρικού (λιμνάζοντος) εργατικού δυναμικού στην ανεπτυγμένες χώρες της Ευρώπης, η ζήτηση ακόμα και για της φθηνής εργατικής δύναμης καθίσταται περιορισμένη. Έτσι στις περισσότερες από τις χώρες αυτές η δυνατότητα εισόδου επιτρέπεται μονάχα κάτω από συγκεκριμένους "περιορισμούς" παράγοντας της προϋποθέσεις για την εμφάνιση της "παράνομης μετανάστευσης" εξωθώντας τους κατοίκους των χωρών να εισέλθουν παράνομα στις χώρες αυτές.

Ελληνική Περίπτωση

Τα κύματα μεταναστεύσεων από τον ευρύτερο ελλαδικό χώρο χρονολογούνται ήδη από την αρχαιότητα. Για λόγους που κατά διαστήματα παρουσιάζουν ποικιλία ποιοτικών χαρακτηριστικών, οι κάτοικοι της ελλαδικής επικράτειας μετακινούνται ψάχνοντας νέους προορισμούς. Τα πρώτα μεγάλα κύματα μετανάστευσης, στην καθ' αυτό ελληνική επικράτεια, χρονολογούνται ήδη από τον δέκατο έβδομο αιώνα, όποτε οι Έλληνες μεταναστεύουν στις περιοχές του Εύξεινου Πόντου, ανατολικά της Μεσογείου (Κωνσταντινούπολη, Σμύρνη κ.α.) και στα μεγάλα κέντρα της Δυτικής Ευρώπης (παραδουνάβιες περιοχές) συγκροτώντας τους πυρήνες μιας ισχυρής και πολυπληθούς διασποράς η οποία έπαιξε σημαίνοντα ρόλο τόσο στην απελευθέρωση, όσο και στην συγκρότηση του νεοελληνικού κράτους. Όμως το μεγαλύτερο (ελληνικό) μεταναστευτικό κύμα συνταυτίζεται με τα ευρωπαϊκά και τις γενικότερες κοινωνικό-οικονομικές εξελίξεις του (πρώιμου) εικοστού αιώνα. Το ελληνικό μεταναστευτικό κύμα κινείται προς την Αμερική και την Αυστραλία αποστερώντας από την ελληνική οικονομία το 8% του συνολικού της πληθυσμού, (Τσουκαλάς 1982: 147). Η Αμερικάνικη οικονομία, απαλλαγμένη από τις διαρρήξεις του πρώτου παγκοσμίου πολέμου, προσέφερε στους κατοίκους της αποδιαρθρωμένης ελληνικής υπαίθρου την "Γη της Επαγγελίας" - το περίφημο μέχρι και τις μέρες μας, "αμερικάνικο όνειρο" (American dream) - η οποία προσέφερε δυνητική ευημερία και ευκαιρίες σε πολλούς. Βέβαια, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, όλη αυτή η εντονότατη μεταναστευτική ροή εισέρευσε στην αμερικάνικη επικράτεια λόγω της εντυπωσιακής ανάπτυξης του αμερικάνικου καπιταλισμού μετά τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο (ibid: 187).

Οι πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες βρίσκουν την Ελλάδα (όπως και τις υπόλοιπες οικονομικά και κοινωνικά υστερημένες χώρες της Ευρώπης) να "αιμορραγεί" από τη συνεχή διαρροή εργατικού δυναμικού, με χώρες προορισμού τις ανεπτυγμένες χώρες του Βορρά (Γερμανία, Βέλγιο) και τις αντίστοιχες υπερπόντιες, προς την αναζήτηση βελτιωμένων συνθηκών απασχόλησης και διαβίωσης. Οι μετανάστες των περιόδων αυτών είναι από τα κατώτερα μορφωτικά στρώματα αφού οι διαθέσιμες εργασίες είναι προλεταριακού χαρακτήρα. Ουσιαστικά, μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1960, οι μετανάστες προέρχονται κατά κανόνα από λίγα κράτη, είναι χαμηλού μορφωτικού επιπέδου, εισέρχονται κατά κανόνα νόμιμα στην χώρα υποδοχής (περί το 85-90%), προστατεύονται από την μεταναστευτική νομοθεσία και απολαμβάνουν κοινωνική

προστασία βάση διμερών συμφωνιών. Την περίοδο της πετρελαϊκής κρίσης, όπου όπως- είδαμε τα (επίσημα-νόμιμα) μεταναστευτικά κύματα μειώνονται λόγω της γενικότερης περιοριστικής μεταναστευτικής πολιτικής, στην Ελλάδα μειώνονται οι εκροές μεταναστών και αυξάνονται οι εισροές. Ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 1970 η Ελλάδα καθίσταται χώρα υποδοχής για μετανάστες από την Αφρική και την Ασία και καλύπτει τις ανάγκες την ανασυγκροτούμενης ελληνικής οικονομίας. Η πτώση της Χούντας των Συνταγματαρχών, ευνοεί τον επαναπατρισμό τόσο των εξορισθέντων από το καθεστώς αντιφρονούντων, όσο την επιστροφή αρκετών οικονομικών μεταναστών από την Αμερική και την Αυστραλία. Οι κρίσεις και η μετέπειτα πτώση των καθεστώτων του υπαρκτού σοσιαλισμού ευνόησε την επιστροφή των ομογενών και ευνόησε την (παράνομη και νόμιμη) εισροή μεταναστών από τις χώρες αυτές. Μετά από την δεκαετία του 1990, η Ελλάδα ελέω της γεωγραφικής της θέσης (εγγύτερα από όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα μεταναστευτικά κέντρα της Ανατολικής Ευρώπης, της Ασίας και της Αφρικής), της οικονομικής της ανάπτυξης - από τα μέσα της δεκαετίας του 1970 η Ελλάδα παρουσιάζει σημαντικούς ρυθμούς μεγέθυνσης- αλλά και της γενικότερης μορφολογίας του εδάφους της (εξαιρετικά δυσχερής φύλαξη των συνόρων) μετατρέπεται από χώρα αποστολής σε χώρα υποδοχής. Ο παρακάτω πίνακας αναδεικνύει τα σημαντικότερα σημεία της ελληνικής (μεταναστευτικής) ιστορίας:

Πίνακας 1.1 Σημαντικότερα σημεία της ελληνικής μεταναστευτικής Ιστορίας

1900-1920	Έντονο μεταναστευτικό ρεύμα προς ΗΠΑ, Καναδά
1920-1955	Σταθερά υψηλή μεταναστευτική κίνηση από την Ελλάδα
1920-1955	Ελληνικό μεταναστευτικό ρεύμα προς άλλες χώρες
1960-1974	Εκρηκτικό μεταναστευτικό ρεύμα προς ΗΠΑ (κυρίως), Γερμανία και Αυστραλία
1974-1980	Αρχίζει το μεταναστευτικό ρεύμα προς την Ελλάδα
1981-1988	Παρατηρείται έντονο μεταναστευτικό ρεύμα με παράνομα χαρακτηριστικά
1988-1991	Αύξηση του συγκεκριμένου ρεύματος

Είναι επομένως ξεκάθαρο πως η μετανάστευση - τόσο σε ευρωπαϊκό, όσο και σε ελληνικό επίπεδο - αποτελεί (κυρίως) αντανάκλαση των γενικότερων

μετασχηματισμών στον παγκόσμιο καταμερισμό εργασίας και στις βαθύτερες λειτουργίες του καπιταλιστικού συστήματος. Οι διακυμάνσεις του μεταναστευτικού φαινομένου σχετίζονται άρρηκτα με τις εξελίξεις αυτές. Είδαμε πως η ανάγκη των ανεπτυγμένων οικονομιών για φθηνό εργατικό δυναμικό, σε συνδυασμό με την (βαθύτατη) οικονομική υστέρηση των χωρών αποστολής πυροδότησε τις μεταναστευτικές ροές και αναδιάρθρωσε το περιεχόμενο του μεταναστευτικού φαινομένου. Ενώ οι δυο πετρελαϊκές κρίσεις περιόρισαν τις ροές αυτές, εγκαινίασαν μια νέα πολύ περισσότερο περιοριστική μεταναστευτική πολιτική, και γενικότερους μετασχηματισμούς στην φύση του φαινομένου. Γενικότερα στον καπιταλισμό η μετανάστευση είναι ένα σύμφυτο φαινόμενο στην λειτουργία του συστήματος. Αυτό είναι λογικό και εξηγείται από την φύση του συστήματος αυτού καθ' αυτού, το οποίο με το να βασίζεται σε παίγνια μηδενικού αθροίσματος (ισορροπίες κατά Nash) κάποιους ευνοεί και κάποιους όχι. Στις μη ευνοημένες οικονομίες, όπου κατά κανόνα οι αγορές εργασίας είναι αποδιάρθρωμένες (ή στην καλύτερη περίπτωση απορυθμισμένες) θα υπάρχουν πάντα κάποιοι που θα αναζητούν μια ευνοϊκότερη κατάσταση, και θα είναι αυτοί που θα παρουσιάζουν και μεταναστευτικές τάσεις. Οι ευνοημένες με την σειρά τους, αν επιζητούν (μάλλον φθηνή) εργατική δύναμη, θα είναι αυτές που θα υποδεχθούν μια ενδεχόμενη ροή. Βέβαια, εκτός των (καθαρά) οικονομικών διεργασιών, τόσο οι πόλεμοι, όσο και οι περιβαλλοντικοί μετασχηματισμοί θα παρακινούν ενδεχόμενες ροές. Σε κάθε περίπτωση πάντως, όσο το κέρδος χαρακτηρίζεται ως αυτοσκοπός και η υπεραξία συνεχίζεται να παράγεται με καθαρά αγοραίους όρους, τόσο το φαινόμενο της μετανάστευσης θα εντείνεται, αντανακλώντας με τον χαρακτηριστικότερο τρόπο την άνιση κατανομή στα μέσα παραγωγής.

1.2 Ένας εκτενής ορισμός της Μετανάστευσης

Ο υποψιασμένος αναγνώστης θα έχει ήδη αντιληφθεί πως είναι αδύνατο να υπάρξει ένας σαφής, συνεκτικός και συμπτυκνωμένος ορισμός για την μετανάστευση ως κοινωνικό-οικονομικό φαινόμενο, καθώς κάθε προσπάθεια διαποτίζεται από παράγοντες ιδεολογικούς, πολιτικούς και κοινωνικούς. Για τον λόγο αυτό οι διαθέσιμοι ορισμοί (κυρίως σε λεξικά κοινωνικών επιστημών) σχετίζονται με την μετάβαση είτε μεμονωμένων ατόμων, είτε ομάδων από μια κοινωνία σε μια άλλη (Eisenstaedt 1953: 45), ή την γεωγραφική μετακίνηση αριθμού ατόμων, ή ακόμα και την μεταφορά ανθρωπίνου εργατικού δυναμικού από κάποια περιοχή σε κάποια άλλη.

Οι ορισμοί αυτοί παρά την ποικιλότητά τους δεν παρουσιάζουν ένα συνεκτικό ιστό, αλλά διαγράφουν μετατοπίσεις από το γεωγραφικό, στο δημογραφικό και πολιτικό επίπεδο, όμως σε κάθε περίπτωση, αυτό που έχει καθοριστική σημασία είναι - όπως έχουμε ήδη τονίσει - το κοινωνικοοικονομικό πλαίσιο εντός του οποίου εδράζεται το φαινόμενο της μετανάστευσης. Οι εκφάνσεις του φαινομένου που παρουσιάζουν μια κανονικότητα και εντάσσονται σχεδόν σε όλες τις προσπάθειες ορισμού, είναι αφενός η έννοια της *κινητικότητας*, όπως αυτή εκφέρεται μέσα από τις μετακινήσεις ανθρώπων, και αφετέρου αυτή της *κυκλικότητας*. Ένα τρίτο χαρακτηριστικό είναι το *πολυδιάστατο* του χαρακτήρα του αφού καμία μεταναστευτική ροή δεν είναι μονοσήμαντη. Όπως σημειώνει ο Haddighton (1999: 143, 201), η μετανάστευση μπορεί να οδηγήσει σε παλιννόστηση των ίδιων ατόμων ή ομάδων που αποφάσισαν να εγκαταλείψουν τον τόπο τους, καθιστώντας τον μετανάστη τόσο ενεργητικό, όσο και παθητικό υποκείμενο. Άλλο ένα κεντρικό γνώρισμα των ορισμών της μετανάστευσης είναι αυτό που είχε τονιστεί από τους θιασώτες της κλασικής πολιτικής οικονομίας (Smith, Malthus, Mill) οι οποίοι είχαν συνδέσει την μετανάστευση με την βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης. Ο Malthus μάλιστα στο *Essays on Population* (1784) συνέδεσε την μετανάστευση με τον διαθέσιμο μισθό, θεωρώντας πως η μετανάστευση θα λαμβάνει χώρα από χώρες με χαμηλό μισθό, σε χώρες με υψηλότερες απολαβές και βελτιωμένες συνθήκες επιβίωσης. Αυτή η θέση συμπυκνώνει στο εσωτερικό της μια διττή συσχέτιση, την θέαση πως σε κάθε απόφαση μετανάστευσης επενεργούν δύο ξεχωριστά αποτελέσματα, ένα αποτέλεσμα απώθησης (push effect) και ένα αντίστοιχο έλξης (pull effect), με το πρώτο να εξωθεί τον μετανάστη σε φυγή από την χώρα αποστολής και το δεύτερο να λειτουργεί ελκτικά από την χώρα υποδοχής, Haddighton (1999: 108). Έτσι παρά την δυσκολία για την διατύπωση ενός σαφούς ορισμού για την μετανάστευση, στην παρούσα εργασία θα προταθεί ένας ο οποίος έχει τέσσερα ξεχωριστά γνωρίσματα, θεωρώντας πως κάθε μεταναστευτική ροή συμπυκνώνει τα χαρακτηριστικά αυτά: Καταρχήν η μετανάστευση ενέχει το γνώρισμα της μετακίνησης, περιλαμβάνει την μετατόπιση από μια περιοχή σε μια άλλη, παρουσιάζει κυκλικά χαρακτηριστικά δεν είναι δηλαδή γραμμική, αφού παρουσιάζει στοιχεία διακύμανσης, δεν είναι μονοσήμαντη, αλλά πολυσήμαντη και μάλλον σπειροειδής και τέλος σε κάθε μεταναστευτική ροή επενεργεί ένα διπλό-ταυτόχρονο αποτέλεσμα απώθησης και έλξης. Συνοψίζοντας τα ανωτέρω είμαστε σε θέση να προτείνουμε ένα γενικό ορισμό της μετανάστευσης. Έτσι, κάθε μεταναστευτική ροή αφορά στην μετακίνηση ατόμων ή ομάδων, μια

μετακίνηση κυκλική και πολυδιάστατη, η οποία σχετίζεται με την μεταλλαγή οικονομικού, κοινωνικού και πολιτισμικού πλαισίου. Αναμφίβολα, η μετανάστευση ως κίνηση συνεπάγεται μια εκροή πληθυσμού από τον τόπο προέλευσης (emigration) και μια ταυτόχρονη εισροή (immigration).

Στην βάση του παραπάνω ορισμού παράγεται πλήθος διακρίσεων σε σχέση με το φαινόμενο αυτό καθ' αυτό. Το κυριότερο κριτήριο ταξινόμησης είναι αυτό του χρόνου παραμονής το οποίο σχετίζεται με την διάρκεια διαμονής του μετανάστη στην χώρα υποδοχής. Η μετανάστευση διαχωρίζεται σε α) βραχυπρόθεσμη μετανάστευση και β) μακροπρόθεσμη. Ουσιαστικά η βραχυχρόνια διαμονή σχετίζεται με ένα χρονικό διάστημα τριών έως και δώδεκα μηνών και σχετίζεται με την βελτίωση του βιοτικού επιπέδου μέσω μιας οικονομικής δραστηριότητας και όχι με την παροχή ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης. Από την άλλη, η μακροχρόνια αφορά την παραμονή πάνω από ένα έτος και σχετίζεται με μια 'μόνιμου' χαρακτήρα παράταση ανάλογα και τον νομοθετικό μηχανισμό της χώρας υποδοχής, Σταματάκου (2006: 295-296). Στην βάση αυτής της ευρύτερης διάκρισης, οι βασικότερες μορφές μετανάστευσης είναι:

α) Οικονομικοί Μετανάστες: Η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει την πλειονότητα των μετακινούμενων και χαρακτηρίζει τα άτομα που μετακινούνται ελέω κοινωνικό-οικονομικών λόγων, και τα οποία μέσω της μετακίνησης τους αναζητούν βελτιωμένες συνθήκες διαβίωσης σε σχέση με την χώρα τους. Οι οικονομικοί μετανάστες μεταναστεύουν είτε με συμβόλαιο εργασίας (το οποίο τους παρέχει και την άδεια εργασίας) είτε με ελεύθερη μετακίνηση. Το συμβόλαιο εργασίας (το οποίο είναι απαραίτητο σε χώρες όπως η Αγγλία και η Γερμανία) παρά τις συμβατικές υποχρεώσεις που περιέχει, και παρά την περιορισμένη χρονική του διάρκεια παρέχει ασφάλεια στις μετακινήσεις. Μια σημαντική υποκατηγορία της οικονομικής μετανάστευσης είναι αυτή που στοχεύει στην επανένωση της οικογένειας του οικονομικού μετανάστη, αφού υπάρχουν σύζυγοι, παιδιά και γονείς που συνοδεύουν τον μετανάστη στην χώρα υποδοχής. Αυτή η υποκατηγορία μεταναστών περιλαμβάνει δυνητικά εργαζόμενους (γι' αυτό και γίνεται ο διαχωρισμός) και αυξάνει σημαντικά την δυναμική του μεταναστευτικού ρεύματος. Αναμφίβολα αυτός ο τύπος μεταναστευτικής ροής συμβάλει στην αλυσιδωτή μετανάστευση η οποία και περιλαμβάνει την έλευση συγγενών, φίλων, γνωστών του αρχικώς εισρέοντος (οικονομικού) μετανάστη. Μια δεύτερη έκφανση της οικονομικής μετανάστευσης

είναι αυτή που σχετίζεται με εκπαιδευτικούς λόγους και αφορά άτομα με αυξημένα εκπαιδευτικά και επιστημονικά προσόντα. Αυτού του τύπου η μετανάστευση συμβάλει καθοριστικά τόσο στην χώρα υποδοχής, όσο και στην χώρα αποστολής όταν αυτοί επαναπατρίζονται, αφού οι μετανάστες αυτοί, με τις αυξημένες τους ικανότητες είναι σε θέση να συμβάλλουν στην εμφάνιση οικονομικών κλίμακας.

β) Παλινοστούντες: Η συγκεκριμένη κατηγορία αφορά εκείνους που επιστρέφουν στην χώρα αποστολής. Η Ελλάδα επί παραδείγματι υπήρξε για ολόκληρες δεκαετίες ταυτισμένη με τις χώρες αποστολής. Όμως στις δεκαετίες 1970-1980 υπάρχει ένα μεγάλο ρεύμα παλινόστησης κυριαρχικά ι) των πολιτικών προσφύγων του Εμφυλίου Πολέμου, οι οποίοι επέστρεψαν πίσω από τις χώρες του υπαρκτού σοσιαλισμού και της ΕΣΣΔ, και ιι) των οικονομικών μεταναστών οι οποίοι είχαν εγκαταλείψει την Ελλάδα κατά την διάρκεια του μεγάλου μεταναστευτικού ρεύματος της δεκαετίας του 1950.

γ) Πολιτικοί Πρόσφυγες: Οι πολιτικοί πρόσφυγες είναι κατά κανόνα ταυτισμένοι με την παροχή πολιτικού ασύλου. Η κατηγορία του πρόσφυγα σχετίζεται αφενός με την αθέλητη αποχώρηση από την χώρα αποστολής- ελέω διαφορετικών πολιτικών πεποιθήσεων, διώξεων, αλλά και καταστρατηγήσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων- και αφετέρου με την ταυτόχρονη αναζήτηση ασύλου από μια κοινωνία που δεν αντιμετωπίζει τέτοιου τύπου πρόβλημα. Οι πολιτικοί πρόσφυγες είναι κατά κανόνα αναγνωρισμένοι από την νομοθεσία της χώρας υποδοχής και διαμένουν νόμιμα στην χώρα αυτή. Κατά την Πετρινώτη (1993: 83), σύμφωνα με την συνθήκη της Γενεύης αλλά και την ελληνική νομοθεσία (πολιτικός) πρόσφυγας είναι το άτομο που βρίσκεται έξω από την πατρίδα του και έχει βάσιμο φόβο διώξης για λόγους φυλετικής προέλευσης, θρησκείας, εθνικότητας και το νομοθετικό πλαίσιο της χώρας του δεν δύναται να τον προασπίσει. Οι περιπτώσεις των πολιτικών προσφύγων πολλαπλασιάζονται τα τελευταία χρόνια λόγω αυξημένης αναγκαστικής μετανάστευσης, η οποία έχει ως συνέπεια την 'επικαιροποίηση' των νομοθετικών δικλείδων και διατάξεων.

δ) Πολίτες Ευρωπαϊκής Ένωσης: Η δημιουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σε συνδυασμό με την γενικότερη διάχυση στις χώρες-μέλη του δικαιώματος του κοινοτικού κεκτημένου μετασχημάτισε ριζικά την έννοια του μετανάστη, τουλάχιστον εντός της Ευρωπαϊκής Ζώνης. Η (καθολικά) ελεύθερη διακίνηση

προϊόντων και παραγωγικών συντελεστών (δηλαδή και της εργασίας) καθιστά τους μέχρι πρότινος μετανάστες σε μετακινούμενους εργαζόμενους, όντας οι ισότιμοι πολίτες μιας κοινής πατρίδας.

ε) Παράνομοι μετανάστες¹: Αφορά τους ανθρώπους εκείνους που εισέρχονται παράνομα, δηλαδή χωρίς τα απαιτούμενα ταξιδιωτικά έγγραφα, στην χώρα υποδοχής. Η μαζικότητα τους αυξήθηκε μετά από την θέσπιση περιοριστικών μεταναστευτικών πολιτικών και η παρουσία τους συνδέεται με κατώτερες κακοπληρωμένες παραγωγικές δραστηριότητες, χωρίς εργασιακή και ασφαλιστική διασφάλιση. Στην Ελλάδα, όπως μας πληροφορεί ο Καστορίδας (1991: 34, 65), οι παράνομοι μετανάστες τροφοδοτούν το κύκλωμα της παραοικονομίας-το οποίο καλύπτει το 40% των δραστηριοτήτων στην χώρα, και σχετίζονται με δραστηριότητες ανειδίκευτων ή ημι-ειδικευμένων εργατών, με τις χρηματικές τους αμοιβές να είναι καθολικά χαμηλότερες από αυτές των γηγενών εργατών.

Στην συγκεκριμένη εργασία θα γίνει προσπάθεια προσέγγισης της πρώτης έκφανσης της κατηγορίας των οικονομικών μεταναστών, αφού η (ερευνητική) ερώτηση στην οποία καλούμαστε να απαντήσουμε είναι το κατά πόσον οι μετανάστες δεύτερης γενιάς, οι οποίοι ακολούθησαν τους γονείς τους στην μετακίνηση στην Ελλάδα έχουν ενταχθεί ενεργά και οργανικά στον ελληνικό κοινωνικό ιστό αποτελώντας ένα 'λειτουργικό' κομμάτι της κοινωνίας αυτής.

1.3 Συνοπτική Αναδρομή του Μεταναστευτικού Φαινομένου στην Ελλάδα

Ποιοτική Απεικόνιση

Όπως είδαμε και παραπάνω, α) η Πετρελαϊκή Κρίση της διετίας 1973-1974 και ο συνακόλουθος μετασηματισμός των (καπιταλιστικών) κοινωνικών σχέσεων σε ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο, β) η αναδιάρθρωση των εργασιακών σχέσεων σε παγκόσμιο επίπεδο, αναδιάρθρωση η οποία σχετίστηκε με περισσότερο περιοριστικές μεταναστευτικές πολιτικές, και γ) οι αυξημένες αναπτυξιακές τάσεις της ελληνικής οικονομίας μετατρέπουν την Ελλάδα από (παραδοσιακή) χώρα αποστολής σε χώρα

¹ Σε μια κοινωνία σε κρίση, και αναμφίβολα εν πολιτισμική υστέρηση, όπως είναι η ελληνική, λογικό είναι να παράγονται χυδαίες αντιδράσεις ενάντια στην διαφορετικότητα. Όπως έχει τονίσει ο Hobsbawm (1999) στον *On History*, "It is always easy to blame the strangers"-“Είναι πάντα εύκολο να κατηγορείς τους διαφορετικούς”. Στην βάση της λογικής αυτής, δεν είναι τυχαίο πως έχει επικρατήσει, με τρόπο άκριτο, η λέξη 'λαθρομετανάστης'. Η λέξη αυτή είναι ανθρωπολογικά και νομικά απαράδεκτη αφού δεν υπάρχουν λαθραίοι άνθρωποι, και νομίζω είναι καθήκον αυτών που σχετίζονται με ζητήματα όπως το συγκεκριμένο, να διαγράφουν το απαράδεκτο της λέξης αυτής.

υποδοχής μεταναστών η προέλευση των οποίων είναι πολυποίκιλη - Ασία, Αφρική και οι Νοτιοανατολική Ευρώπη. Το (μαζικό) μεταναστευτικό κύμα από τις περιοχές αυτές, κατευθύνεται στον Ευρωπαϊκό Νότο (Ιταλία, Ισπανία, Πορτογαλία και Ελλάδα) και όχι προς τα παραδοσιακά μεταναστευτικά κέντρα (Αμερική, Καναδάς, Αυστραλία, Γερμανία) αφού οι περιοριστικές πολιτικές που ακολουθήθηκαν ως προς τις μεταναστευτικές ροές στις περιοχές αυτές μετέτρεψαν τον μέχρι πρότινος οικονομικά υστερημένο Νότο σε ελκυστικό προορισμό για τα κύματα αυτά. Έτσι από τα μέσα της δεκαετίας του 1980, η Ιταλία, η Ισπανία και η Ελλάδα μετατρέπονται σε χώρες υποδοχής με άμεση συνέπεια της μετατροπής αυτής τον ολοκληρωτικό μετασχηματισμό των αγορών εργασίας τους. Η κατάρρευση του οικονομικού συστήματος του υπαρκτού σοσιαλισμού, οι εμφύλιες συρράξεις και οι περιβαλλοντικοί μετασχηματισμοί στην Ασία και την Αφρική, σε συνδυασμό με την οικονομική επιδείνωση και την κοινωνική αποσάθρωση στις περιοχές αυτές προσθέτουν στο νεοπαγές μεταναστευτικό ρεύμα αυξημένη (δημογραφική) δυναμική. Οι μετανάστες που εισέρχονται στην Ελλάδα διασχίζουν τα σύνορα χωρίς να διαθέτουν τα απαραίτητα ταξιδιωτικά έγγραφα, όντας επί της ουσίας παράνομοι. Αναμφίβολα η μεταλλαγή της Ελλάδας σε χώρα υποδοχής επέφερε μια πληθώρα βαθύτατων κοινωνικοοικονομικών και πολιτισμικών αλλαγών οι οποίες βρίσκονται ακόμα σε εξέλιξη. Η αθρόα εισροή νόμιμων (και παράνομων) πληθυσμών από διάφορα σημεία του κόσμου μετασχημάτισε τον "σκληρό πυρήνα" της ελληνικής κοινωνίας και επέφερε μια σειρά αντικρουόμενων προσλήψεων και θεάσεων.

Η μαζικότερη έλευση μεταναστευτικού πληθυσμού, σε συνδυασμό με τις βαθύτατες διακυμάνσεις της ελληνικής οικονομίας μετέτρεψαν την αρχικά ευεργετική (τουλάχιστον σε επίπεδα δημοσιονομικών δεικτών) εισροή μεταναστευτικού πληθυσμού σε μεταναστευτικό ζήτημα, το οποίο σχετίζεται με την παράνομη/παράτυπη είσοδο μεταναστών στην Ελλάδα, την περίοδο 1990-2011. Η μεταναστευτική ροή διαχωρίζεται σε δυο περιόδους καθεμία από τις οποίες διακρίνεται από τα δικά της ποιοτικά γνωρίσματα. Η πρώτη περίοδος σχετίζεται με την πρώτη δεκαετία του συγκεκριμένου χρονικού διαστήματος και έχει άμεση συσχέτιση με την πτώση των σοσιαλιστικών καθεστώτων στην Ανατολική Ευρώπη, με τους μετανάστες να προέρχονται από την Αλβανία, την Βουλγαρία και την Ρουμανία. Οι πληθυσμοί από τις συγκεκριμένες χώρες παρότι επέφεραν στρεβλώσεις σε επιμέρους κατηγορίες της κοινωνικής πραγματικότητας (μικρό-εγκληματικότητα)

σχετίστηκαν με το μικρό "οικονομικό θαύμα" της δεκαετίας του 1990 (το επιστέγασμα του οποίου ήταν η είσοδος της ελληνικής οικονομίας στην Νομισματική Ένωση) αφού προσέφεραν φθηνή εργατική δύναμη, η οποία υπήρξε και ο μοχλός αυτής της (έστω και κίβδηλης) οικονομικής ανάπτυξης. Η δεύτερη περίοδος σχετίζεται με το διάστημα 2000-2010 κατά την οποία τα ποιοτικά χαρακτηριστικά του μεταναστευτικού ρεύματος μετασχηματίζονται. Από τις χώρες αποστολής (Ασιατικές και Αφρικανικές) μέχρι και την συσχέτιση τους με την διάρθρωση της ελληνικής οικονομίας. Οι (παράνομοι) μετανάστες από τις χώρες αυτές εισρέουν μεταναστευτικά σε μια χώρα με ξεκάθαρες οικονομικές υστερήσεις, με μια αδιανόητη κρίση χρέους, είναι φορείς μιας εντελώς διαφορετικής "κουλτούρας" σε σχέση με τους Βαλκάνιους γείτονες, δεν μπορούν να ενταχθούν στον παραγωγικό ιστό της ελληνικής οικονομίας και για τον λόγο αυτό εξωθούνται σε παράνομες δραστηριότητες, προκαλώντας κοινωνικές διαρρήξεις σε μια ουσιαστικά διχασμένη ελληνική κοινωνία πυροδοτώντας νεότευκτα πλαίσια νοοτροπιών (ακραϊφνής ξενοφοβία) και αναμοχλεύοντας παλαιότερα (άκρατος ρατσισμός-εθνικισμός). Ο μετασχηματισμός αυτός διαγράφεται από την πληθώρα "εγκληματικών" ενεργειών κατά των μεταναστών και από την εκλογική ενίσχυση του ακροδεξιού πολιτικού λόγου, του ΛΑ.Ο.Σ. αρχικά και της Χρυσής Αυγής στις δυο τελευταίες εκλογικές αναμετρήσεις (της 6^{ης} του Μάη και της 17^{ης} του Ιούνη 2012).

Στατιστική Απεικόνιση

Βασικό γνώρισμα του "μεταναστευτικού ζητήματος" είναι η μαζικότητα του, της οποίας η ποσοτικοποίηση είναι αδιανόητη λόγω αφενός (κατά ένα μεγάλο ποσοστό) του παράνομου χαρακτήρα του και αφετέρου λόγω των ανεπαρκειών στην υποδομή της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής για την συλλογή και την επεξεργασία δεδομένων σχετικά με την μετανάστευση. Η πρώτη έκφανση του ζητήματος δηλαδή η συνεχής εισροή μεταναστών χωρίς ταξιδιωτικά έγγραφα καθιστά την ποσοτική προσέγγιση του φαινομένου αδιανόητη, προσφέροντας την πρώτη ύλη για κάθε είδους μηχανισμό παραγωγής συνείδησης. Δεν είναι τυχαίο πως ο "αριθμός" των μεταναστών αποτελεί το πλαίσιο για την γενικότερη "προπαγάνδισή" κατά των αλλοδαπών συλλήβδην και την συνακόλουθη μετατροπή του μεταναστευτικού ζητήματος σε μεταναστευτικό πρόβλημα. Από την άλλη η δομικές αδυναμίες του κυρίαρχου στατιστικού οργάνου της ελληνικής πολιτείας καθιστούν τα όποια διαθέσιμα δεδομένα ελλιπή και μάλλον παραπλανητικά.

Μια πρώτη εικόνα σχετικά με τον αριθμό τους παράγεται στα 1998, όταν στο πλαίσιο του πρώτου προγράμματος για την "νομιμοποίηση" τους, ο αριθμός των μεταναστών που υπέβαλαν αίτηση για την απόκτηση "λευκής κάρτας", ενδιάμεση για την απόκτηση της "πράσινης" ανήλθε σε 372.000². Η προτελευταία απογραφή πληθυσμού, αυτή του 2001, μας πληροφορεί πως ο αριθμός των μεταναστών αποτελεί το 7% του συνολικού πληθυσμού, δηλαδή ανέρχεται στις 797.000. Σύμφωνα μάλιστα με μελέτες και εκτιμήσεις της Eurostat, ο μεταναστευτικός πληθυσμός αυξάνεται κατά τρία άτομα ανά χίλιους κατοίκους εκ των οποίων οι δυο είναι μετανάστες. Η τελευταία απογραφή, αυτή του 2011 ανεβάζει τον αριθμό των μεταναστών σε 1.300.000 περίπου, αναδεικνύοντας την μαζικότητα του δεύτερου μέρους του μεταναστευτικού ρεύματος (αυτό της περιόδου 2001-2011). Στον αριθμό αυτό δεν συμπεριλαμβάνονται οι μετανάστες οι οποίοι παραμένουν στην Ελλάδα για διάστημα μικρότερο του ενός χρόνου και οι οποίοι μετακινούνται για μικρό χρονικό διάστημα επιστρέφοντας ξανά στην χώρα μας. Πέραν αυτού, υπάρχει σημαντικός αριθμός μεταναστών οι οποίοι δεν καταγράφηκαν λόγω έλλειψης ταξιδιωτικών εγγράφων, φόβου δίωξης αλλά και ελλιπούς ενημέρωσης. Τα μη δημοσιευμένα επεξεργασμένα στοιχεία της τελευταίας απογραφής μας εξωθούν να στηριχθούμε στην προτελευταία, αυτοί του 2001. Σύμφωνα με την απογραφή αυτή, η πολυπληθέστερη ομάδα αποτελείται από μετανάστες από την Αλβανία, και δεν είναι τυχαίο πως τόσο η γεωγραφική της θέση (άμεση γειτνίαση με την Ελλάδα), όσο και οι πολιτικές συνθήκες στην συγκεκριμένη χώρα ευνόησαν την είσοδο τους στον ευρύτερο ελλαδικό χώρο.

² Για να καταδειχθούν οι αδυναμίες της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (τότε ΕΣΥΕ) θα σημειώσουμε πως στα 1998 υπολόγιζε τους μετανάστες στα 223.000 άτομα περίπου.

1.4 Αίτια μετανάστευσης

Όπως έχουμε ήδη σημειώσει, η γεωγραφική υφή του μεταναστευτικού φαινομένου στην Ελλάδα διαρθρώνεται (και συνεχίζει να διαρθρώνεται) ως εφεξής: α) οικονομικοί μετανάστες (νόμιμοι και παράνομοι) από χώρες της Ανατολικής και της Κεντρικής Ευρώπης, από την Ασία και την Αφρική και β) σημαντικός αριθμός προσφύγων και μεταναστών ελληνικής καταγωγής από χώρες πρώην ρυμουλκούμενες από την ΕΣΣΔ. Γιατί όμως η Ελλάδα δέχεται αυτό το (συντριπτικά) μεγάλο μέγεθος εισροών; Η απάντηση είναι απλή και αναπτύσσεται στο πλαίσιο τριών αξόνων, α) καταρχήν για λόγους γεωγραφικούς, η Ελλάδα βρίσκεται στο σταυροδρόμι των μεταναστευτικών ρευμάτων τόσο από την Ασία και την Αφρική, όσο και από τα καθεστώτα του "υπαρκτού σοσιαλισμού", αφού έχει άμεση γειτνίαση με αυτά, β) η οικονομική μεγέθυνση της ελληνικής οικονομίας και η συνακόλουθη εξάρτηση της από προϊόντα εντάσεως εργασίας τα οποία απαιτούσαν την προσφορά φθηνού εργατικού δυναμικού και γ) ο τρίτος λόγος είναι η ιδιομορφία των ελληνικών συνόρων και η απουσία μιας συνακόλουθης μεταναστευτικής πολιτικής από μια χώρα η οποία υπήρξε παραδοσιακά χώρα αποστολής (και όχι υποδοχής) μεταναστών.

α) Γεωγραφική Θέση: Η γεωφυσική θέση της Ελλάδας, όντας το σταυροδρόμι τριών ηπείρων (Ασία-Αφρική-Ευρώπη) την καθιστά μια ελκυστική χώρα, έστω και ως ενδιάμεσο σταθμό για ανθρώπους οι οποίοι επιχειρούν να αποφύγουν την εξαθλίωση, τις διώξεις και τον θάνατο. Αναπόφευκτα ένας σημαντικός αριθμός μεταναστών την επιλέγει είτε ως τελικό, είτε ως ενδιάμεσο προορισμό. Από την τελευταία (επεξεργασμένη) απογραφή της ΕΛ.ΣΤΑΤ. (αυτή του 2001) προκύπτει πως η συντριπτική πλειονότητα προέρχεται από τις χώρες του πρώην 'υπαρκτού σοσιαλισμού' και κυρίως από τις γείτονες στην Ελλάδα χώρες (Αλβανία, Βουλγαρία και Ρουμανία). Ως push effect για τους συγκεκριμένους λειτούργησε το πλαίσιο των πολιτικών συγκρούσεων που εκδηλώθηκαν στις χώρες αυτές από τα μέσα της δεκαετίας του 1980 και σχετίστηκαν με το άνοιγμα των συνόρων των χωρών αυτών. Η γειτνίαση αυτών των Βαλκανικών χωρών με την Ελλάδα τροφοδοτεί συνεχώς το μεταναστευτικό ρεύμα στην Ελλάδα ενώ η γειτονία με την Τουρκία ενισχύει την παράνομη διακίνηση μεταναστών, Ρομπόλης (2007: 560. Η Ελλάδα, επομένως, ως το νοτιοανατολικότερο άκρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ως η χώρα εκείνη που βρίσκεται εγγύτερα από όλες τις υπόλοιπες στις χώρες υποδοχής αναγκάζεται να υποδέχεται όλα αυτά τα "κύματα ψυχών", ενώ σε συνδυασμό με την ισχύ της Συμφωνίας του

Δουβλίνου II, η οποία απαγορεύει την προώθηση μεταναστών στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αναγκάζεται να σηκώσει ένα βάρος το οποίο είναι καθαρά ευρωπαϊκό.

β) Ιδιομορφία Συνόρων

Τα εκτενή χερσαία ελληνικά σύνορα (περί τα 1200 χιλιόμετρα) σε συνδυασμό με το εξαιρετικά εκτενές μήκος ακτών δυσχεραίνουν την αποτελεσματική αστυνόμευση και φύλαξη τους, καθιστώντας την προσπέλαση τους, τουλάχιστον σε δύσβατες περιοχές εκπληκτικά δύσκολη. Η δυσκολία ελέγχου των χερσαίων συνόρων σε συνδυασμό με την αδυναμία ελέγχου των ακτών συνετέλεσε στην ραγδαία εισροή πλήθους παράνομων μεταναστών στην Ελλάδα ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 1990. Και αν η κατάσταση στα βόρεια σύνορα της χώρας έχει βελτιωθεί σημαντικά³, το πρόβλημα συνεχίζει να υφίσταται μέσω των εισόδων δια θαλάσσης.

γ) Κοινωνικό-Οικονομικές Συνθήκες

Αναμφίβολα με την παλινόρθωση της δημοκρατίας στην χώρα (μετά την πτώση της Χούντας των Συνταγματαρχών στα 1974) και την συνακόλουθη πρόσδεση της ελληνικής οικονομίας στο άρμα της Ευρώπης (1981), η ελληνική οικονομία αναδείχθηκε ως η πλέον ανεπτυγμένη της περιοχής. Αυτό το σταθερό πολιτικό πλαίσιο λειτούργησε σε αντιδιαστολή με τα αντίστοιχα των γειτονικών χωρών και αποτέλεσε την δικλείδα ασφαλείας για την οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Από τα μέσα της δεκαετίας του 1980, η ελληνική οικονομία παρουσιάζει σταθερά αυξανόμενους δείκτες οικονομικής μεγέθυνσης. Η μεγέθυνση αυτή βασίστηκε (εν τη απουσία της αναγκαίας βιομηχανικής, τεχνολογικής και επιστημονικής βάσης) σε παραγωγή αγαθών εντάσεως εργασίας. Τα προϊόντα αυτά, τα οποία ήταν κατά κανόνα καταναλωτικά, σχετιζόταν είτε με τις κατασκευές (η Ελλάδα "τσιμεντοποιήθηκε" μέσα σε 30 χρόνια) είτε με τον πρωτογενή τομέα και την

³ Έχει βελτιωθεί σημαντικά αφού από το Φθινόπωρο του 2010 η Ελλάδα ζήτησε την συνδρομή της Ευρωπαϊκής Ένωσης μέσα από την δύναμη της FRONTEX (μεθοριακή δύναμη ταχείας επέμβασης) η οποία συστήθηκε στα 2007. Η παρουσία της Frontex στα Ελληνοτουρκικά σύνορα χαρακτηρίστηκε επιτυχής από εκπρόσωπους της Ελληνικής Αστυνομίας γιατί μειώθηκαν οι ροές μεταναστών. Η ομάδα Frontex σύμφωνα με τον εκπρόσωπο τύπου της Ελληνικής Αστυνομίας συμβάλει στην διαλογή και ταυτοποίηση των χώρων προέλευσης των μεταναστών. Πολλοί μετανάστες οι οποίοι εισέρχονται στην Ελλάδα δηλώνουν ψεύτικες εθνικότητες ώστε να έχουν ευκολότερη πρόσβαση - αντιμετώπιση στην αίτηση ασύλου. Ορισμένοι Ασιάτες δηλώνουν Αφγανοί, ορισμένοι μετανάστες από την βόρεια Αφρική δηλώνουν Παλαιστίνιοι και άλλοι από την κεντρική Αφρική δηλώνουν Σομαλοί, εξήχθη από: http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9C%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%B5%CF%85%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C_%CE%B6%CE%AE%CF%84%CE%B7%CE%BC%CE%B1_%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD_%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1.

μεταποίηση. Γι' αυτό οι έλληνες εργοδότες ευνόησαν την έλευση φθηνού (ή ακόμα και παράνομου) εργατικού δυναμικού, το οποίο χωρίς ιδιαίτερες αξιώσεις θα κάλυπτε εκείνες τις θέσεις εργασίας που απέφευγε το ντόπιο εργατικό δυναμικό το οποίο για 30 χρόνια ζούσε την ονειρώξη του "δημοσιούπαλληλισμού", Παυλοπούλου (1990: 180). Οι Έλληνες εργαζόμενοι δεν ήταν διατεθειμένοι να απασχοληθούν σε σκληρές, χειρονακτικές εργασίες, τις οποίες αναλάμβαναν οι μετανάστες ανεξαρτήτως του μορφωτικού τους επιπέδου⁴. Η άρνηση των ντόπιων να καλύψουν τις συγκεκριμένες θέσεις εργασίας αιτιολογείται από την βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης του ιθαγενούς πληθυσμού. Έτσι, η βελτίωση του μορφωτικού επιπέδου των νεαρότερων κυρίως ηλικιών, η παρουσία του 'οικογενειακού' δικτύου προστασίας και μια δυναμική πολιτική κοινωνικής πρόνοιας, υποστήριξαν τους ντόπιους άνεργους και υποαπασχολούμενους και άφησαν χώρο για την κάλυψη τους από τους εισερχόμενους μετανάστες. Ουσιαστικά, η χαμηλά αμειβόμενη, ανειδίκευτη μισθωτή εργασία, η οποία και αποτέλεσε τον κυριαρχικό πυλώνα της ελληνικής οικονομικής μεγέθυνσης, προσφέρθηκε από την παρουσία των αλλοδαπών στην χώρα. Επιπλέον η παράτυπη μετανάστευση προσέφερε στους εργοδότες ακόμα μεγαλύτερη ευχέρεια αφού αφενός δεν πλήρωναν εργοδοτικές (και κοινωνικές) εισφορές στο κράτος και αφετέρου είχαν πολύ μεγαλύτερη δυνατότητα άσκησης πίεσης στον παράνομο μετανάστη. Δεν είναι τυχαίο πως τα ημερομίσθια στην παραοικονομία είναι περί το 35-40% χαμηλότερα σε σχέση με την επίσημη αγορά εργασίας.

1.5 Επιπτώσεις Μετανάστευσης

Αναμφίβολα η αθρόα προσέλευση μεταναστών (είτε νόμιμων, είτε παράνομων) προκάλεσε βαθύτατους δομικούς μετασχηματισμούς σε όλα τα επίπεδα του κοινωνικού σχηματισμού. Από τις δημογραφικές, οι οποίες είναι και οι πλέον εμφανείς, μέχρι τις οικονομικές, τις κοινωνικές, τις πολιτικές και τις πολιτισμικές οι μεταλλαγές που υπέστη η νεοπαγής (μόλις 30 ετών) ελληνική κοινωνία-όπως διαμορφώθηκε στο πλαίσιο της τρίτης ελληνικής δημοκρατίας- ήταν καθοριστικές. Οι μετασχηματισμοί πυροδότησαν καθολικά νέες κοινωνικές σχέσεις (ανασφάλιστη εργασία), εξαφάνισαν παλαιές νοοτροπίες (όπως η αρχαϊκή της φιλοξενίας) και

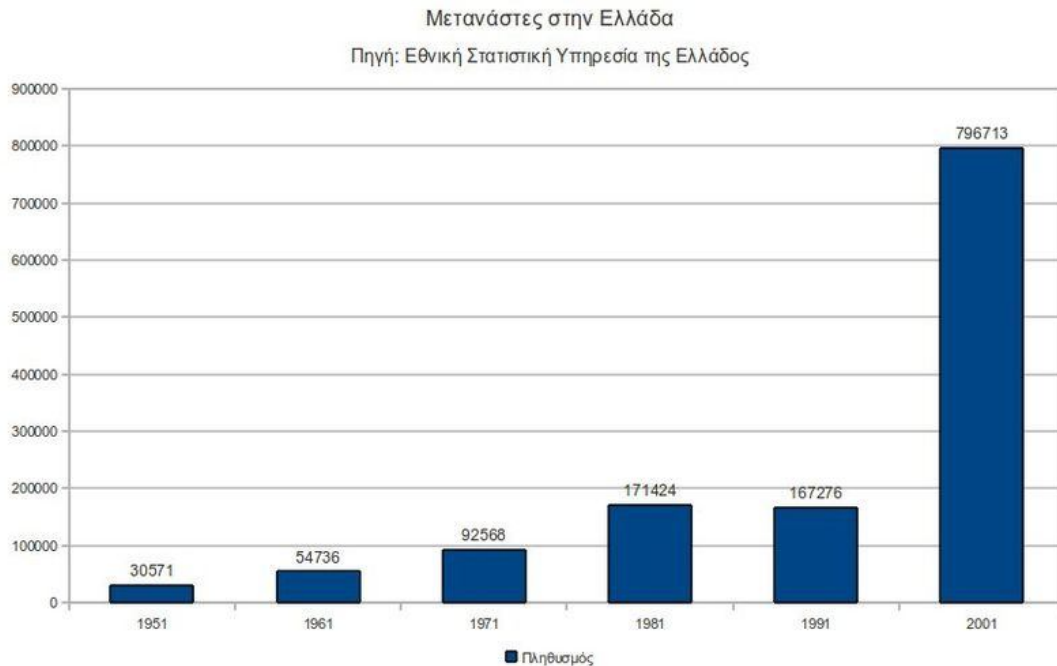
⁴ Πολλοί από τους μετανάστες, κυρίως από τις πρώην 'σοσιαλιστικές χώρες', διέθεταν εξαιρετικά ανεπτυγμένο μορφωτικό επίπεδο, λόγω της σημασίας που απέδιδαν οι χώρες αυτές στον τομέα της εκπαίδευσης

μετέτρεψαν παλαιές (όπως το περιεχόμενο του εθνικισμού-ρατσισμού). Ας εξετάσουμε όμως τις επενέργειες σε κάθε επίπεδο ξεχωριστά:

α) Δημογραφικές: Οι πλέον εκτεταμένες και εμφανείς μεταβολές διαδραματίζονται στο δημογραφικό επίπεδο. Η Ελλάδα, ήδη μετά την μεταπολίτευση, παρουσίαζε σαφέστατες πληθυσμιακές υστερήσεις ελέω της εκτεταμένης υπογεννητικότητας, η οποία οφείλεται σε πλήθος παραγόντων (ένας από αυτούς είναι και η ενεργότερη συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας). Επιπλέον, οι βαθύτατες πληθυσμιακές εκροές των δεκαετιών 1950-1960 είχαν αποστερήσει από την ελληνική οικονομία μεγάλο μέρος διαθέσιμου εργατικού δυναμικού. Αναμφίβολα το έλλειμμα αυτό αντιμετωπίστηκε με την μαζική εισαγωγή μεταναστών.

Η δημογραφική ανανέωση της ελληνικής κοινωνίας της περιόδου 1990-2000, για την οποία έγινε παραπάνω λόγος, οφείλεται αποκλειστικά στην παρουσία μεταναστών. Η προσθήκη περί των 600.000 ατόμων μέσω της μετανάστευσης αύξησε το συνολικό ενεργό πληθυσμό της Ελλάδας, οδηγώντας στην δημογραφική της ανασύνθεση. Οι δημογραφικές εκτιμήσεις των αρχών του 2000 (όπως της Κουβανίδη το 2003) προέβλεπαν πως με δεδομένη την μείωση του γηγενούς πληθυσμού της χώρας (και τη σταθερή μείωση του παραγωγικού πληθυσμού, σε συνδυασμό με την ποσοστιαία αύξηση της γηραιότητας, η μετανάστευση θα συνέβαλε τόσο στην αύξηση του συνολικού πληθυσμού όσο και στην βελτίωση της ηλικιακής του σύνθεσης, Μπάγκαβος και Παπαδοπούλου (2006: 76). Με την συμβολή αυτή να είναι ξεκάθαρη αφού από τις 112.042 γεννήσεις που καταγράφηκαν στην Ελλάδα το 2006, οι 14570 είναι από μετανάστες που ζουν στην Ελλάδα (ΕΛ.ΣΤΑΤ 2008). Ουσιαστικά η συνολική αύξηση του πληθυσμού της Ελλάδας οφείλεται κατά 98% καθαρά στην εισροή πληθυσμού κυρίως αλλοδαπών. Τα στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ είναι χαρακτηριστικά:

Πίνακας 1.2

Πηγή: http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9C%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%B5%CF%85%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C_%CE%B6%CE%AE%CF%84%CE%B7%CE%BC%CE%B1_%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD_%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1

Σύμφωνα με εκτιμήσεις (οι οποίες βασίζονται στην παραπάνω δυναμική) της ΕΛ.ΣΤΑΤ. το 2020 το 13.3% του συνολικού πληθυσμού της χώρας θα αποτελείται από μετανάστες, με τον αριθμό τους να ανέρχεται στο 1.520.000 ανθρώπους. Εκτός από την συμβολή στην ενίσχυση του παραγωγικού δυναμικού της χώρας, μέσω μιας ορθολογικής (και όχι αναχρονιστικής) μεταναστευτικής πολιτικής για τον έλεγχο του αριθμού των μεταναστών δύναται να αποσυμπιεστούν οι πιέσεις στο καταρρέον ασφαλιστικό σύστημα της ελληνικής κοινωνίας, το οποίο εντοπίζεται στην αναλογία εργαζόμενου-ανεργού η οποία αντί για 4:1 είναι 2:1 και μάλιστα με πτωτικές τάσεις.

β) Οικονομικές: Οι δημογραφικές επιπτώσεις σχετίζονται άμεσα με τις αντίστοιχες οικονομικές, αφού με την απασχόληση των μεταναστών έχει επιτευχθεί η αποφυγή διακοπής πληθώρας οικονομικών (οριακών) δραστηριοτήτων ορισμένες από τις οποίες κάποιες έχουν και εξαγωγικό προσανατολισμό, έχει ανανεωθεί η βάση του παραγωγικού ιστού της ελληνικής οικονομίας, έχουν ενισχυθεί τα ασφαλιστικά ταμεία (όταν οι μετανάστες ασφαλιζονται) και τέλος έχει ενισχυθεί η εξυπηρέτηση

νοικοκυριών μέσα από την φροντίδα μικρών παιδιών και ηλικιωμένων. Η συμβολή των μεταναστών συμπυκνώνεται και ποσοτικά αφού όταν το 2005 το ελληνικό ΑΕΠ αυξήθηκε κατά 3.7 ποσοστιαίες μονάδες εκ των οποίων οι 2.6 περίπου ήταν συνέπεια της ιδιωτικής κατανάλωσης και μια μονάδα από αυτές προέρχεται από την κατανάλωση των μεταναστών, τότε η συμβολή τους είναι αδιαπραγμάτευτη. Από την άλλη, η εισοδος τους στην ελληνική επικράτεια (τουλάχιστον όσον αφορά την πρώτη φάση του φαινομένου) δεν συνδέθηκε με ανισορροπίες στην αγορά εργασίας αφού όπως τονίσαμε και παραπάνω αυτή ήταν κάτι παραπάνω από δεκτική. Επιπλέον η Ελλάδα διέθετε, ήδη πριν την μαζική εισοδο μεταναστών μια "μαύρη" αγορά εργασίας, η οποία λειτουργούσε παράλληλα με τη νόμιμη, και η οποία όντας μεγάλη προσέφερε ευκαιρίες απασχόλησης και εισοδήματος. Επομένως, τόσο η "επίσημη" όσο και η παράτυπη αγορά εργασίας, κάθε άλλο παρά απορυθμίστηκαν με την εισροή μεταναστευτικού πληθυσμού.

Η συνεισφορά τους στον αγροτικό τομέα και τις κατασκευές είναι σημαντική και η σημασία τους έχει ήδη τονιστεί. Μάλιστα η συμβολή τους επεκτάθηκε σε πληθώρα περιοχών της υπαίθρου, προκαλώντας τόνωση των τοπικών αγορών η οποία και επεκτάθηκε πέραν του αγροτικού τομέα.

Στον τομέα των κατασκευών, η συμμετοχή των μεταναστών έγινε συχνά εις βάρος των ελλήνων εργαζομένων και προς όφελος των εταιρειών οι οποίες εκμεταλλευόμενες την μαζική παρουσία των αλλοδαπών συμπίεσαν τα κόστη εργασίας και αύξησαν τα ποσοστά κέρδους τους. Αυτή η συμπίεση του κόστους εργασίας υπήρξε αποτρεπτική για την διάχυση τεχνολογικών καινοτομιών αφού το εξαιρετικά φθηνό κόστος εργασίας καθιστά το κόστος ευκαιρίας οιασδήποτε κεφαλαιουχικής επένδυσης εξαιρετικά υψηλό. Η μαζική εισροή μεταναστών συνδέθηκε με την άνθηση τόσο της παράνομης αγοράς εργασίας, όσο και της παραοικονομίας, παραοικονομία η οποία αναπτύχθηκε κυρίως στην γεωργία, στον οικοδομικό τομέα, στις κατασκευές και στις υπηρεσίες μικρής κλίμακας.

Γενικά η προσφορά φθηνής (και ανειδίκευτης) εργασίας εκ μέρους των μεταναστών τουλάχιστον μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 2000, μοιάζει να έχει μια σειρά θετικών αποτελεσμάτων: α) σε αρκετές θέσεις εργασίας, αν δεν χρησιμοποιούνταν μετανάστες το παραγόμενο προϊόν θα ήταν περιορισμένο, β) αν δεν προσφερόταν φθηνή εργατική δύναμη, πολλές από τις επιχειρήσεις θα έβρισκαν ως άλλοθι το υψηλό εργατικό

κόστος και θα έκλειναν ή θα αποχωρούσαν, έχοντας και αυτό ως συνέπεια την πτώση της παραγωγής, Πετρινώτη (1993: 75) γ) συνέβαλαν φορολογικά στην ελληνική οικονομία, αφού ακόμα και οι παράνομοι μετανάστες συμβάλουν μέσα από την ενεργό τους ζήτηση στην απόδοση έμμεσων φόρων και δ) η απασχόληση των αλλοδαπών σε απασχολήσεις που μέχρι πρότινος είτε ήταν περιορισμένες, είτε ανεπαρκείς, τόνωσε την αγορά εργασίας, την επέκτεινε, την εμπάθνε και δημιούργησε νέες θέσεις εργασίας⁵.

Γενικά οι οικονομικές επιδράσεις της μετανάστευσης στην Ελλάδα εκδράζονται σε ένα πλαίσιο τριών αξόνων: 1. Η παραγωγή, όπως και η κατανάλωση αυξήθηκαν πυροδοτώντας νέες διαστάσεις στους παραδοσιακούς τομείς της παραγωγής και της ανταλλαγής, 2. Το κράτος λόγω της αποστεωμένης μεταναστευτικής του πολιτικής, αλλά και των δυσκίνητων ελεγκτικών του μηχανισμών παρουσιάζει εκτεταμένες υστερήσεις εσόδων και 3. Τα φθηνά ημερομίσθια κατέστησαν το κόστος ευκαιρίας των τεχνολογικών καινοτομιών υψηλότατο "νομιμοποιώντας" την ελληνική οικονομία ως εντάσεως εργασίας.

γ) Κοινωνικές: Αδιαμφισβήτητα η μαζική εισροή μεταναστών μέσα από τις δυο φάσεις, για τις οποίες έχει γίνει ήδη λόγος, δημιούργησαν μια εντελώς νεότευκτη κοινωνική πραγματικότητα, πυροδοτώντας παράλληλα βαθύτατους μετασχηματισμούς σε έναν για χρόνια αποσαθρωμένο - λόγω των Παγκοσμίων Πολέμων, του Εμφυλίου και των συνεχών δημοκρατικών εκτροπών - κοινωνικό ιστό. Αυτός ο διαρρηγμένος κοινωνικός ιστός, τα μεγαλοϊδεατικά κατάλοιπα που αναπτύχθηκαν κατά την περίοδο της ανάδυσης των βαλκανικών εθνικισμών σε συνδυασμό με την (ιστορική) εξέλιξη των κοινωνικών αντιθέσεων όπως αυτές εκφράστηκαν μέσα από το κλασικό δίπολο πόλη-ύπαιθρος παρήγαγαν ένα αίσθημα εθνικής ομοιογένειας το οποίο σε "εκλαϊκευμένο" επίπεδο σχετίστηκε με την σύνδεση της εγκληματικότητας με την μετανάστευση. Αναμφίβολα αυτό το αίσθημα ομοιογένειας διέχυσε σε αυτόν τον ευμετάβλητο κοινωνικό ιστό ένα εκτεταμένο αίσθημα ξеноφοβίας. Αυτό το αίσθημα κατέστη ικανό να καλύψει τις θετικές διαδράσεις (σε κοινωνικό επίπεδο) από την μαζική έλευση μεταναστών. Αυτά τα φοβικά σύνδρομα ενισχύθηκαν από την αύξηση της εγκληματικότητας - μεγάλο

⁵ Η αντίληψη πως η χρησιμοποίηση μεταναστών στην αγορά εργασίας αυξάνει την ανεργία των ανειδίκευτων εργατών καθώς υποκαθιστούν το ντόπιο ανειδίκευτο εργατικό δυναμικό δεν μοιάζει να ευσταθεί. Σύμφωνα με τον Zimmermann (1995a: 51-55), στην Ευρώπη πιστεύεται πως οι μετανάστες συνθέτουν την ευέλικτη εφεδρεία σε περιπτώσεις που η κινητικότητα του ντόπιου εργατικού δυναμικού είναι μικρή. Οι δυο πληθυσμοί, γηγενείς και αλλοδαποί δεν αποτελούν τέλεια υποκατάστατα αφού δεν ανταγωνίζονται για τις ίδιες θέσεις εργασίας.

μέρος της οποίας συνδέθηκε με μετανάστες - αποτελούν αντανάκλαση βαθύτερων διεργασιών στην ελληνική κοινωνία, διεργασίες που συνδέθηκαν με την αυξημένη ανεργία και την γενικότερη κρίση αξιών, προσανατολισμών και προτύπων στην κοινωνικό - πολιτική κουλτούρα της Ελλάδας, Βεντούρα (1994: 28).

Οι μετανάστες αποτέλεσαν (και αποτελούν) αναμφίβολα οργανικό κομμάτι της εργατικής τάξης της ελληνικής κοινωνίας και αυτό αποδεικνύεται από την χωροταξική τους κατανομή, η οποία σχετίζεται με φτωχότερες συνθήκες στέγασης και σε χώρους που συχνά σχετίζονται με ανθυγιεινή διαβίωση. Παράλληλα, οι βραδύτατες διαδικασίες για την παροχή πράσινης κάρτας εντείνουν στην εμφάνιση προβλημάτων ιατροφαρμακευτικού, ασφαλιστικού και εκπαιδευτικού χαρακτήρα. Με την έλευση των μεταναστών ενισχύθηκε ο εργατικός ιστός της ελληνικής οικονομίας και δημιουργήθηκαν οι προϋποθέσεις για την μεγέθυνση της ελληνικής οικονομίας.

δ) Πολιτισμικές: Αναμφίβολα η εισροή μεταναστών (κυρίως από τις χώρες με εντελώς διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο, όπως οι Αφρικάνικες και οι Ασιατικές) πυροδότησαν, σε μια χώρα με ασίγαστα εθνικιστικά προτάγματα, ζητήματα 'ταυτότητας', υπό την έννοια πως αυτή η εισροή λειτουργεί διαβρωτικά στην άρθρωση μιας (εθνικής) ταυτότητας. Ένα από τα χαρακτηριστικότερα παραδείγματα της πρόσληψης αυτής ήταν το γεγονός της 28^{ης} Οκτωβρίου, με τον τότε αριστούχο μαθητή, και μετέπειτα "επιστήμονα", Οδυσσέα Τσέναϊ, ο οποίος λόγω των επιδόσεων του κλήθηκε να σηκώσει την ελληνική σημαία στο χωριό της Νέας Μηχανιώνας. Το γεγονός αυτό, παρά το ασήμαντο του περιεχομένου του, επαναπροσδιόρισε το ζήτημα της εθνικής ταυτότητας, Παυλοπούλου (1990: 43). Και βέβαια, παρότι η εισροή μεταναστών στις υπόλοιπες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δείχνει να εμπλουτίζει το πλαίσιο των νοοτροπιών, στην Ελλάδα τα δεδομένα αναστρέφονται. Αυτή η αναστροφή, παρότι μέχρι τώρα δεν έχει προκαλέσει εμφανείς και εκτεταμένες πολιτισμικές συγκρούσεις, δείχνει πως αν η μεταναστευτική πολιτική της Ελλάδας δεν μεταβληθεί, θα οδηγήσει σε ευθείες αντικρούσεις, οι οποίες σε μια κοινωνία υπό ολική κρίση είναι πολύ επικίνδυνες. Και αυτό είναι μια λογική εξέλιξη, μια συνεκτική και εκτεταμένη μεταναστευτική πολιτική ένταξης (μέσα από τους μηχανισμούς παραγωγής συνείδησης) θα οδηγήσει στην συνύπαρξη, τον σεβασμό των θρησκευτικών και πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων, επαναπροσδιορίζοντας την διαπολιτισμική σύμφυση παράλληλων πολιτισμικών προκείμενων. Τα πρώτα ψήγματα μιας τέτοιας σύμφυσης σχετίζονται με τον καθ' αυτό τίτλο της

συγκεκριμένης εργασίας, δηλαδή με τους μετανάστες δεύτερης γενιάς, οι οποίοι όντας κοινωνοί των εκπαιδευτικών μηχανισμών επιχειρούν την οργανική τους ένταξη στην ελληνική κοινωνία.

➤ Κεφάλαιο 2^ο: "Ανθρωπολογική Μελέτη Φαινομένου Μετανάστευσης"

2.1 Δημοσιολογική Κατανομή

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο, το δεύτερο της συγκεκριμένης εργασίας, θα επιχειρήσουμε μια ανθρωπολογική ανατομία του φαινομένου της μετανάστευσης. Η μη δημοσίευση των επεξεργασμένων στοιχείων της τελευταίας απογραφής, αυτής του 2011, μας εξωθεί να βασιστούμε στα δεδομένα της αντίστοιχης του 2001. Όμως σε κάθε περίπτωση θα προσπαθήσουμε να επικαιροποιήσουμε τα συγκεκριμένα στατιστικά δεδομένα, με νεότευκτα από άλλες πηγές. Όμως τα δημογραφικά δεδομένα της ΕΛ. ΣΤΑΤ. ως τα κατεξοχήν πιο έγκυρα, θα αποτελέσουν τον οδηγό μας στο συγκεκριμένο κεφάλαιο.

Διάρθρωση κατά φύλο και ηλικία

Καταρχήν και σύμφωνα με τα δημοσιευμένα στοιχεία της ΕΛ. ΣΤΑΤ. οι μετανάστες εγκαθίστανται κατά κανόνα στις μεγάλες αστικές περιοχές και όχι στην ύπαιθρο χώρα (324.167 έναντι 89.034). Από αυτήν την δημογραφική συσχέτιση προκύπτει σύνολο άλλων στατιστικών στοιχείων. Η περιοχή της Αττικής, και της νησιωτικής Ελλάδας παρουσιάζουν υψηλό ποσοστό μεταναστευτικών εισροών. Ειδικότερα η γενικότερη επικράτεια της Αττικής (δηλαδή πρώην νομαρχίες Αθηνών, Ανατολικής-Δυτικής Αττικής και Πειραιά) συγκεντρώνει 196.392 μετανάστες δηλαδή περίπου το 50% του συνολικού μεταναστευτικού πληθυσμού. Αναμφίβολα η δυναμική της συγκέντρωσης στην Αττική ενισχύθηκε ακόμη παραπάνω κατά το δεύτερο μεγάλο κύμα μετανάστευσης της περιόδου 2001-2011, κατά το οποίο ο μεταναστευτικός πληθυσμός της Αττικής αυξήθηκε δραματικά. Γενικότερα πάντως μετά το 2000 παρατηρείται αυξητική τάση του ρυθμού μετανάστευσης προς την Ελλάδα, γεγονός που πενταπλασιάζει (μέσα σε μια δεκαετία) των πληθυσμό τους. Σχετικά με το φύλο, δεν παρουσιάζεται κανενός τύπου κανονικότητα και γι' αυτό η αναλογία ανάμεσα στις διάφορες εθνικότητες δεν είναι σταθερή αλλά παρατηρούνται σημαίνουσες διαφοροποιήσεις. Πιο συγκεκριμένα, οι Ασιατικές χώρες (Ιράκ, Πακιστάν,

Μπαγκλαντές, Ινδία) καθώς και οι Αφρικανικές (Αίγυπτος, Σομαλία κ.α.) παρουσιάζουν μια συντριπτική πλειοψηφία του άρρενος πληθυσμού. Αντίθετα από χώρες του πρώην ανατολικού μπλοκ, δηλαδή από Ουκρανία, Μολδαβία, Ρωσία, ο γυναικείος πληθυσμός υπερिशύει με ποσοστά γύρω στο 70%. Οι βαλκανικές χώρες παρουσιάζουν μια θαυμαστή ισορροπία. Αυτή η διάθρωση κατά φύλο εξηγείται με ευκολία και σχετίζεται με την θέση της γυναίκας στην εκάστοτε κοινωνία. Στις ασιατικές και στις αφρικανικές χώρες όπου η θέση της γυναίκας είναι εξαιρετικά υποβαθμισμένη, αυτό έχει άμεσες συνέπειες και στις μετακινήσεις της σε άλλες και δη, δυτικές χώρες. Στις βορειοανατολικές χώρες αντίθετα, η υποβάθμιση της γυναίκας είναι κατά βάση οικονομική, αυτό τις εξωθεί σε ανθρωπιστικά απαράδεκτες απασχολήσεις, όπως αυτή της πορνείας, η οποία και αναδύθηκε ως ένα ακόμα παραπροϊόν της πτώσης του υπαρκτού σοσιαλισμού. Από την άλλη, στις βαλκανικές χώρες, οι οποίες είναι κατά κανόνα εγγύτερα στην Δυτική κουλτούρα, η θέση της γυναίκας είναι κατά πολύ περισσότερο αναβαθμισμένη γεγονός που αντανακλά τον εξισορροπημένο χαρακτήρα των μετακινήσεων.

Στην πλειονότητα τους οι μετανάστες είναι νεαροί ηλικιακά, δηλαδή κατά κανόνα κάτω από 35 ετών και σε ελάχιστες περιπτώσεις πάνω από 50 ετών, γεγονός που αντανακλά τον "παραγωγικό" χαρακτήρα των μετακινήσεων τους. Πιο συγκεκριμένα, οι ηλικίες των μεταναστών κυμαίνονται μεταξύ 22-44 ετών σε ποσοστό γύρω στο 46% του συνολικού τους πληθυσμού με το αντίστοιχο των Ελλήνων να ανέρχεται μόλις στο 28,9%. Αντίθετα, στις ηλικίες άνω των 65 ετών, το ποσοστό των Ελλήνων ανέρχεται στο 18,1 %, ενώ το αντίστοιχο των αλλοδαπών στο 3,4%. Τα στοιχεία της Στατιστικής Αρχής είναι δηλωτικά αφού σύμφωνα με τα δεδομένα της απογραφής της 18^{ης} του Μάρτη του 2001, από τους συνολικά 761.813 καταγεγραμμένους μετανάστες, οι 440.706 κυμαίνονται ανάμεσα στο χρονικό άνωμα 20-44 χρονών. Πιο συγκεκριμένα:

Πίνακας 2.1 Κατανομή μεταναστών σε ηλικιακές ομάδες

Ηλικιακό Άνωμα	Αριθμός Μεταναστών
0-4	38225
5-9	42763
10-14	45823
15-19	59626

20-24	93493
25-29	107430
30-34	97582
35-39	77677
40-44	64524
45-49	45441
50-54	31037

Πηγή: http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A1602/Other/A1602_SAM07_TB_DC_00_2001_10_F_GR.pdf

Μέσα από τα στοιχεία αυτά είναι ξεκάθαρο πως η κυρίαρχη ηλικιακά κατηγορία είναι αυτή ανάμεσα στα 25-29, γεγονός που μαρτυρά τις ανάγκες του ελληνικού παραγωγικού ιστού για φθηνή και ανειδίκευτη εργατική δύναμη.

Διάρθρωση κατά εθνικότητα

Η απογραφή του 2001 κατέγραψε γύρω στις 27 εθνικότητες μεταναστών, με τους Αλβανούς να αποτελούν την συντριπτική πλειοψηφία, όντας το 56%. Ακολουθούν με μεγάλη διαφορά οι Βούλγαροι, περί το 5%, οι Ρουμάνοι, γύρω στο 3% και οι Γεωργιανοί οι οποίοι προσεγγίζουν το 3% επίσης. Οι δημογραφική συμμετοχή των υπόλοιπων εθνικοτήτων είναι κατά πολύ μικρότερη. Η συμμετοχή αυτών των εθνοτήτων είναι όπως έχουμε ήδη σημειώσει, αντανάκλαση των γενικότερων διεργασιών στην βαλκανική χερσόνησο, διεργασίες που σχετίζονται άμεσα με την πτώση των καθεστώτων του "υπαρκτού σοσιαλισμού" και την αυξητική τάση της ελληνικής οικονομίας, τάση η οποία είχε ως αναγκαία προϋπόθεση την ύπαρξη φθηνού εργατικού δυναμικού. Μια εξέταση των λόγων εγκατάστασης στην Ελλάδα από τις βαλκανικές χώρες, δείχνει πως ο κυριότερος λόγος εγκατάστασης είναι η αναζήτηση εργασίας. Πιο συγκεκριμένα:

Πίνακας 2.2 Εθνικότητα και λόγοι μετανάστευσης στην Ελλάδα

Χώρα	Σύνολο	Εργασία	Οικογένεια	Σπουδές	Άσυλο	Πρόσφυγας
Αλβανία	438036	220470	65214	7708	926	35
Βουλγαρία	35104	26473	2482	423	157	43
Γεωργία	22875	8923	2502	272	0	0

Ιράκ	6936	2809	422	56	1977	406
Κύπρος	17426	4591	1009	6767	0	0
Ουκρανία	13616	9614	1075	190	6	0
Ρουμανία	21994	16663	1346	222	1334	219

Πηγή: http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A1602/Other/A1602_SAM07_TB_DC_00_2001_03_F_GR.pdf

Είναι επομένως ξεκάθαρο πως το σημαντικότερο "pull effect" που ασκεί η ελληνική οικονομία στους υπονηφίους μετανάστες (τουλάχιστον όπως προκύπτει για την πρώτη περίοδο του μεταναστευτικό φαινομένου 1990-2001) είναι η δυνατότητα για ανειδίκευτη εργασία. Και λέμε για ανειδίκευτη διότι πληθυσμοί από εντελώς διαφοροποιημένες περιοχές και με εντελώς διαφορετικές κουλτούρες, εμφανίζουν ως κυριότερο λόγο εισόδου τους στην χώρα, την ζήτηση για εργασία. Ο δεύτερος πίνακας αναδεικνύει του λόγου μας το αληθές. Για τις ίδιες χώρες, οι κύριες μορφές απασχόλησης είναι:

Πίνακας 2.3 Κύριοι τομείς απασχόλησης

Χώρα	Σύνολο	Γεωργία	Βιοτεχνία	Κατασκευές	Εμπόριο	Μεταφορές
Αλβανία	226300	47059	25202	72656	30550	4282
Βουλγαρία	23147	7586	1515	2495	3044	413
Γεωργία	11181	792	1618	2558	1704	242
Ιράκ	2662	38	602	642	767	221
Κύπρος	5670	86	526	232	1029	342
Ουκρανία	8356	485	606	858	1451	169
Ρουμανία	14808	3580	1953	3886	2127	254

Πηγή: http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A1602/Other/A1602_SAM07_TB_DC_00_2001_04_F_GR.pdf

Είναι επομένως ξεκάθαρο πως οι μετανάστες, στην συντριπτική τους πλειονότητα κινούνται προς μορφές απασχόλησης οι οποίες δεν απαιτούν αυξημένη εξειδίκευση αλλά σχετίζονται με την φθηνή εργατική δύναμη

Εκπαιδευτική διάρθρωση

Σύμφωνα με τα στοιχεία της απογραφής του 2001, περίπου ένας στους τέσσερεις μετανάστες είναι απόφοιτος της μέσης εκπαίδευσης, ένας στους πέντε απόφοιτος του δημοτικού και ένας στους έξι απόφοιτος του Γυμνασίου. Το σχετικά υψηλό ποσοστό αποφοίτων μέσης εκπαίδευσης αναδεικνύει την σημασία που απέδιδαν οι ανατολικές χώρες στην βασική και τεχνική εκπαίδευση, γεγονός που είχε ως συνέπεια οι μετανάστες να έρθουν και να καλύψουν τα κενά των τεχνικών θέσεων εργασίας. Ο παρακάτω πίνακας αναδεικνύει την θέση αυτή:

Πίνακας 2.4 Εκπαιδευτική διάρθρωση μεταναστών

Επίπεδο Εκπαίδευσης	Αριθμός Μεταναστών
Διδακτορικό	1436
Μεταπτυχιακό	3332
Πτυχίο	54921
Πτυχιούχοι Τεχνικής Εκπαίδευσης	15559
Απόφοιτοι Μέσης Εκπαίδευσης	200223
Πτυχιούχοι Τεχνικών Σχολών	13229
Απόφοιτοι Γυμνασίου	128123
Απόφοιτοι Δημοτικού	166911
Εγκαταλείπουν το Δημοτικό	21049
Δεν γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση	69998

Πηγή: http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A1602/Other/A1602_SAM07_TB_DC_00_2001_07_F_GR.pdf

Στον παρακάτω επεξεργασμένο πίνακα, διαγράφεται το επίπεδο εκπαίδευσης των μεταναστών από τις οχτώ πολυπληθέστερες μεταναστευτικές εθνότητες που βρίσκονται στην Ελλάδα. Από τα δεδομένα αυτά προκύπτει ένα τεκμήριο το οποίο ήδη θα έχει διαισθανθεί ο υποψιασμένος αναγνώστης: ότι το υψηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης παρατηρείται στον "σκληρό πυρήνα" των χωρών του Ανατολικού μπλοκ, δηλαδή Ουκρανία, Ρωσία, Γεωργία, Πολωνία και Ρουμανία. Αντίθετα τα χαμηλότερα ποσοστά παρατηρούνται στις χώρες της Ασίας (Πακιστάν) και της Αφρικής. Το ποσοστό των πτυχιούχων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι

χαρακτηριστικό του (γενικότερου) μορφωτικού επιπέδου μιας χώρας. Πιο συγκεκριμένα:

Πίνακας 2.5 Ποσοστά πτυχιούχων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης

Χώρες	Πτυχιούχοι Μετανάστες
Αλβανία	3,6%
Βουλγαρία	6,9%
Γεωργία	12,6%
Ρουμανία	5,00%
Ρωσία	13,9%
Ουκρανία	19,5%
Πολωνία	6%

Πηγή: http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A1602/Other/A1602_SAM07_TB_DC_00_2001_07_F_GR.pdf

Αναμφίβολα τα αυξημένα ποσοστά εκπαίδευσης στις χώρες της πρώην ΕΣΣΔ συμπεκνώνουν το αμιγώς υψηλού επιπέδου σοβιετικό εκπαιδευτικό σύστημα και τα συνακόλουθα επαυξημένα ποσοστά τεχνικής εκπαίδευσης. Αυτοί η τεχνικά εξειδικευμένοι τεχνίτες απασχολήθηκαν σε θέσεις πρώτο-μαστόρων, ως εργοδηγοί σε οικοδομές κ.α. Γενικότερα πάντως όλα τα ανωτέρω συνηγορούν σε ένα κοινό συμπέρασμα: το σύνολο των μεταναστευτικών εισροών (τουλάχιστον οι πρώτες εισροές) ήρθαν στην Ελλάδα με την προοπτική της μακροχρόνιας εγκατάστασης, έχοντας ως κεντρικής σημασίας "pull effect" τις κενές θέσεις (κυρίως ανειδίκευτης) εργασίας και τα υψηλά (σε σχέση με τις χώρες τους) ημερομίσθια. Αρκετοί από αυτούς, κυρίως οι τεχνικά εξειδικευμένοι, με το πέρασμα του χρόνου μετατράπηκαν σε αυτοαπασχολούμενους, ή ακόμα και σε εργοδότες (κυρίως στον οικοδομικό τομέα). Ο παρακάτω πίνακας καταδεικνύει μια γενική φύση της κατανομής των επαγγελματικών δραστηριοτήτων:

Πίνακας 2.6 Γενική κατανομή επαγγελματικών δραστηριοτήτων

Εργασία	SUM	Εργοδότες	Ελεύθεροι	Μισθωτοί
Σύνολο	391624	11130	25466	348493

Διευθυντές	9210	5359	228	3623
Πωλητές	12671	736	2438	9461
Τεχνικοί	7278	316	885	5996
Υπ. Γραφείου	8520	128	136	8097
Υπαίθριες Αγορές	40899	925	2937	36136
Γεωργία/Κτηνοτρ.	26972	352	3567	18576
Οικοδομικά Έργα	267483	2860	14009	249990
Λοιπά	13458	266	950	12130

Πηγή:http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A1602/Other/A1602_SAM07_TB_DC_00_2001_06_F_GR.pdf

Το γενικό συμπέρασμα που εξάγεται από την συγκεκριμένη παράθεση στατιστικών δεδομένων είναι πως το πρώτο κύμα μεταναστευτικής εισροής, το οποίο σχετίστηκε με τις Βαλκανικές χώρες και τις χώρες του υπαρκτού σοσιαλισμού είχε χαρακτηριστικά παρόμοια με αυτά που συναντούσαμε στην μεταναστευτική ιστορία ήδη από το τέλος του 19^{ου} αιώνα. Δηλαδή, οι μετανάστες στόχευαν σε μια μόνιμου χαρακτήρα εγκατάσταση, κάλυψαν (κυριότατα) θέσεις εργασίας σχετικά (ή εξαιρετικά) χαμηλής εξειδίκευσης. Αυτή η μεταναστευτική εισροή ήταν σχετικά ισορροπημένη από άποψη φύλου, τα υποκείμενα της ήταν εξαιρετικά νεαρά και διέθεταν μια μέση παιδεία. Οι μετανάστες αυτού του πρώτου ρεύματος υποβοήθησαν στην αναπτυξιακή και ανασυγκρότηση της ελληνικής οικονομίας, και στην ουσία λειτούργησαν όπως τα αντίστοιχα μεταναστευτικά ρεύματα στην Αμερική και στην Γερμανία μερικές δεκαετίες πριν. Αντίθετα το δεύτερο ρεύμα μεταναστευτικών εισροών, την τελευταία δεκαετία - η οποία σχετίστηκε με τον χαρακτηρισμό της Ελλάδας ως "η πύλη της Ευρώπης για την παράνομη μετανάστευση"- αλλάζει περιεχόμενο. Καταρχήν χαρακτηρίζεται από την εισροή (κυριότατα) άρρενος πληθυσμού, ο οποίος στην ουσία δεν έχει λάβει κανενός τύπου εκπαίδευση, δεν στοχεύει στην μόνιμη του εγκατάσταση στην Ελλάδα, αλλά στην προώθηση τους στις υπόλοιπες χώρες της Ευρώπης. Τα υποκείμενα του συγκεκριμένου ρεύματος, με το να μην βρίσκουν απασχόληση απασχολούνται σε ημι-παράνομες ή παράνομες (π.χ. παραεμπόριο) δραστηριότητες, με αποτέλεσμα η ένταξη τους στον κοινωνικό ιστό να είναι μάλλον αδύνατη. Βέβαια, όλα αυτά είναι υποθέσεις εργασίας, και η πραγματική διάσταση των οποίων θα διαγραφεί μονάχα μέσα από την δημοσίευση των στατιστικών στοιχείων της τελευταίας απογραφής.

2.2 Διαφοροποίηση Μεταναστών Πρώτης και Δεύτερης Γενιάς

Η μακρά περίοδος του μεταναστευτικού φαινομένου στην Ελλάδα (ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του 1980) επέφερε στο πέρασμα του αυτού του χρονικού μεσοδιαστήματος μια "δεύτερη γενιά" μεταναστών η οποία διαδέχεται την πρώτη, δηλαδή αυτούς που εισήλθαν στην ελληνική επικράτεια. Η "δεύτερη γενιά" αποτελείται από τα παιδιά των μεταναστών που συνήθως γεννήθηκαν (και μεγάλωσαν) στις χώρες μετανάστευσης των γονιών τους. Στην Ελλάδα βέβαια, δεν έχει ανδρωθεί μια πραγματικά δεύτερη γενιά μεταναστών της οποίας τα μέλη να έχουν γεννηθεί στην χώρα, αλλά μια 1,5 γενιά μεταναστών (generation and a half) υπό την έννοια πως τα παιδιά της γενιάς αυτής να μην έχουν "μεγαλώσει" στην Ελλάδα, μετέχουν στους (ελληνικούς) εκπαιδευτικούς μηχανισμούς, εργάζονται κτλ, αλλά δεν έχουν γεννηθεί στην Ελλάδα. Όμως παρότι ο αριθμός των παιδιών που έχουν γεννηθεί στην Ελλάδα και που εμπίπτουν στον αυστηρό ορισμό της δεύτερης γενιάς, είναι προς το παρόν μικρός, παρατηρείται μια ιδιαίτερα αυξητική τάση η οποία καταγράφεται ήδη από τα 1998-1999, και η οποία είναι ιδιαίτερα σημαντική. Η τάση αυτή είναι δυνατόν να προσληφθεί μέσα από εμπειρικές μελέτες στο καθ' αυτό εκπαιδευτικό σύστημα, με το σχολείο να αποτελεί τον κατ' εξοχήν προνομιακό χώρο μελέτης για τους μετανάστες δεύτερης γενιάς, αποτελώντας ταυτόχρονα τον βασικό παράγοντα ένταξης στον ελληνικό κοινωνικό ιστό.

Αναμφίβολα, οι μετανάστες (οιουδήποτε τύπου) οι οποίοι εισέρχονται σε μια διαφορετική κοινωνία από την δική τους παρουσιάζουν μέσα από την καθ' αυτό συμπεριφορά τους πληθώρα διαφοροποιήσεων από τους γηγενείς, διαφοροποιήσεις οικονομικές, κοινωνικές, νομικές και πολιτισμικές. Οι διαφοροποιήσεις αυτές αποτελούν αντανάκλαση της "οντολογικής τους ανασφάλειας" η οποία σχετίζεται με την οικονομική τους ανέχεια, τον (συχνά) παράνομο χαρακτήρα της διαμονής τους στην χώρα υποδοχής και στην αναζήτηση εργασίας. Αδιαμφισβήτητα η διαβίωση τους στη χώρα υποδοχής, λόγω των διαφοροποιήσεων αυτών καθιστά την παρουσία τους διακριτή και κοινωνικά ευάλωτη αφού βρίσκονται πάντα στο διάκενο της συσχέτισης χωρών αποστολής και υποδοχής, όντας μέλη της μεταναστευτικής κοινότητας. Για αυτό, συνήθως, οι περισσότεροι μετανάστες πρώτης γενιάς θεωρούν πως η προοπτική της διαμονής τους είναι πεπερασμένη και η επιθυμία τους κατά την

διάρκεια αυτής της περιορισμένης διαμονής είναι να συγκεντρώσουν κάποια χρήματα ώστε να λύσουν τα οικονομικά τους προβλήματα.

Η κατάσταση διαφοροποιείται εντελώς με τα παιδιά των μεταναστών τα οποία και έχουν γεννηθεί στην χώρα υποδοχής των γονιών τους. Τα παιδιά αυτά, παρότι έχουν γεννηθεί στην χώρα υποδοχής και παρότι είναι της "ελληνικής παιδείας μετέχοντες", σε αρκετές περιπτώσεις δεν μπορούν να αποκτήσουν την υπηκοότητα της χώρας εγκατάστασης, ακόμα και αν είναι 18 χρονών. Ενώ, όσα παιδιά προέρχονται από τις χώρες της Αφρικής και της Ασίας, μετά την ηλικία των 18 ετών, όταν πάντουν πλέον να θεωρούνται 'προστατευόμενα' μέλη κινδυνεύουν ακόμα και με απέλαση. Η αδυναμία απόδοσης υπηκοότητας σχετίζεται με τις αργόσυρτες και κοστοβόρες νομικές διαδικασίες, αφού απαιτούνται ληξιαρχικές πράξεις γέννησης, αιτήσεις εγγραφής συν το κόστος για την μετάφραση και την μεταφορά των πιστοποιητικών.

Γενικά, η ενσωμάτωση των μεταναστών δεύτερης γενιάς, σχετίζεται και εξαρτάται από ένα πλαίσιο κοινωνικό-οικονομικών παραγόντων, δηλαδή: από την οικογενειακή δομή του μετανάστη, από το κοινωνικό-οικονομικό και πολιτισμικό πλαίσιο αυτό καθ' αυτό, αλλά και από το ίδιο το άτομο. Κάτω από την λογική αυτή, μια δέσμη παραγόντων μοιάζει να είναι αποφασιστική:

1. Ιστορία της πρώτης γενιάς: Αναμφίβολά ο τρόπος με τον οποίο έδρασαν, λειτούργησαν και εν τέλει συσχετίστηκαν με το κοινωνικό-οικονομικό περιβάλλον της χώρας υποδοχής οι μετανάστες πρώτης γενιάς, αποτελεί μια καθοριστική συνθήκη για την ένταξη των μεταναστών δεύτερης γενιάς. Όσο δυσχερέστερη ήταν η ένταξη του πρώτου ρεύματος μεταναστών, τόσο δύσκολη θα είναι και η αφομοίωση της δεύτερης γενιάς.
2. Υιοθέτηση Πολιτισμικών στοιχείων χώρας υποδοχής: Σημαινουσα σημασία για την ένταξη των μεταναστών δεύτερης γενιάς στον κοινωνικό ιστό της χώρας υποδοχής, ενέχει το κατά πόσο τα υποκείμενα της γενιάς αυτής υιοθετούν (και στην συνέχεια αναπαραγάγουν) πολιτισμικά πρότυπα της χώρας υποδοχής. Παρατηρείται δηλαδή μια θετική συσχέτιση ανάμεσα στην υιοθέτηση πολιτισμικών μοτίβων και στην συνακόλουθη "απορρόφηση" από την χώρα υποδοχής.
3. Οικονομικές Συνθήκες: Οι μακρόχρονη οικονομική δυσχέρεια των μεταναστών τους εξωθεί να εγκαταλείψουν γρήγορα τους όποιους

εκπαιδευτικούς μηχανισμούς με αποτέλεσμα να μην μετέρχονται των εγχώριων νοοτροπιών και να μην κοινωνικοποιούνται στους σχολικούς χώρους οι οποίοι αναμφίβολα θα διευκόλυναν την ένταξη τους στον κοινωνικό ιστό.

4. Οικογενειακή Δομή: Ο τρόπος με τον οποίο έχει δομηθεί η κάθε μεταναστευτική οικογένεια, καθορίζει τον τρόπο ένταξης των παιδιών της στην κοινωνία της χώρας υποδοχής. Όταν η οικογενειακή δομή δεν παρουσιάζεται ευεπίφορη στα (πολιτισμικά, κοινωνικό-οικονομικά) ερεθίσματα της χώρας υποδοχής, γεγονός καθοριστικό για την λειτουργία της μεταναστευτικής οικογένειας, τότε και η ένταξη των παιδιών της οικογένειας αυτής θα είναι δυσχερής, Portes and Zhou (1993: ch 1, 2, 4; 43-54, 76).

Ουσιαστικά, εκ των ανωτέρω διαγράφεται μια αναμφίβολη διαπίστωση, η οποία στην ελληνική περίπτωση ισχύει στην ολότητα της: ότι δηλαδή η διαδικασία ενσωμάτωσης της δεύτερης γενιάς διαφέρει από αυτήν της πρώτης, αλλά ο τρόπος και ο βαθμός συσσωμάτωσης της πρώτης αποδεικνύεται καθοριστικός για την συνακόλουθη ένταξη και της δεύτερης. Στην Ελλάδα, η διαπίστωση αυτή καθίσταται μια κανονικότητα αφού οι μετανάστες δεύτερης γενιάς κοινωνικοποιούνται κάτω από μια λογική "τετμημένης" και όχι ολικής αφομοίωσης αφού αναπαραγάγουν τα συμπεριφορικά πρότυπα των γονιών τους και όχι των συνομηλίκων τους, Portes and Zhou (1993: 65). Αναμφίβολα μέσα από την αναπαραγωγή των συγκεκριμένων συμπεριφοριστικών εκφάνσεων η κοινωνική τους κινητικότητα επιβραδύνεται, περιορίζεται οδηγώντας τους σε έναν αναπόφευκτο κοινωνικό απομονωτισμό πυροδοτώντας παράλληλα εθνικιστικές και κοινωνικές διακρίσεις και διαφοροποιήσεις. Είναι αναμφισβήτητο πως η κοινωνική κινητικότητα των μεταναστών της δεύτερης γενιάς ενισχύεται και καθορίζεται από την αφομοίωση της στην χώρα υποδοχής⁶.

Η "τμηματική" ή ακόμα και σε αρκετές περιπτώσεις στρεβλή αφομοίωση εξωθεί τους μετανάστες δεύτερης γενιάς να έρχονται αντιμέτωποι με σοβαρά κοινωνικά και εργασιακά προβλήματα, προβλήματα που επισύρουν πληθώρα ζητημάτων στις υπόλοιπες εκφάνσεις της κοινωνικής ζωής, τα οποία δεν απασχολούν τους συνομήλικους γηγενείς. Αναμφίβολα μια στρεβλή και συχνά περιστασιακή ένταξη

⁶ Η ολική αφομοίωση σε αρκετές περιπτώσεις απαιτεί τρεις έως και τέσσερις γενιές, όπως έγινε με τους Ευρωπαίους μετανάστες στην Αμερική.

στον παραγωγικό ιστό είναι καθοριστική για την γενικότερη συσχέτιση με τις κοινωνικές σχέσεις, αφού το διαθέσιμο εισόδημα είναι καθοριστικό τόσο για την κατοικία, όσο και για την εκπαίδευση και το γενικότερο επίπεδο διαβίωσης. Γι' αυτό η αδυναμία πρόσβασης στην αγορά εργασίας με ίσους όρους αποτελεί τον σπουδαιότερο παράγοντα για την ολική ένταξη των μεταναστών. Η αναμφισβήτητη αδυναμία πρόσβασης σε συνδυασμό με την έλλειψη ιδιαίτερων γλωσσικών δεξιοτήτων και την παρεπόμενη έλλειψη μιας γενικότερης κατάρτισης δημιουργούν μια κατάσταση αποκλεισμού από την αγορά εργασίας παρεμποδίζοντας την αφομοίωση των μεταναστών της δεύτερης γενιάς στον κοινωνικό ιστό της χώρας υποδοχής.

Τα παιδιά των μεταναστών σε αντίθεση με τους γονείς τους δεν αντιμετωπίζουν ένα άγνωστο περιβάλλον με διαφοροποιημένους τρόπους ζωής αφού κοινωνικοποιούνται εν πρώτοις μέσα από το οικογενειακό περιβάλλον και στην συνέχεια μέσα από τους εκπαιδευτικούς μηχανισμούς, δηλαδή από το σχολείο. Γι' αυτό και η δομή της οικογένειας έχει καθοριστική σημασία για την κοινωνικοποίηση των παιδιών, διότι όταν ο γονικός έλεγχος εκ των πραγμάτων χαλαρώνει, και το παιδί έρχεται σε άμεση επαφή με άλλους, το πολιτισμικό υπόβαθρο που έχει αναπτύξει διαμέσου του οικογενειακού ιστού καθίσταται καθοριστικός παράγοντας για την ενσωμάτωση του στην κοινωνία. Επομένως, τα πολιτισμικά πρότυπα που εμφανίζονται στην δεύτερη γενιά μεταναστών από την πρώτη αποδεικνύονται καθοριστικά για την ενσωμάτωση τους, αφού μέσα από τις (οικογενειακές) διεργασίες εκπολιτισμού σχηματίζεται ο τρόπος σκέψης, ο ψυχισμός και το πλαίσιο νοοτροπιών του παιδιού.

Αναμφίβολα, σημαίνουντα ρόλο στην διαδικασία "αφομοίωσης" έχει αφενός η καθ' αυτό δομή της αγοράς εργασίας, στην οποία η κρατική παρέμβαση είναι καθοριστική. Το κράτος μπορεί με συγκεκριμένες παρεμβάσεις στην λειτουργία της να δημιουργήσει θύλακες συσσωμάτωσης των μεταναστών δεύτερης γενιάς (π.χ. μέσα από την παροχή κινήτρων στους εργοδότες, εκπαιδευτικά σεμινάρια κτλ) στην αγορά εργασίας, αφού αυτή η συσσωμάτωση ενέχει, όπως έχει ήδη τονιστεί σημαίνουσες επιπτώσεις στην γενικότερη ένταξη τους στον ευρύτερο κοινωνικό ιστό. Επίσης, σημαίνουντα ρόλο στην ενσωμάτωση έχουν οι εκπαιδευτικοί μηχανισμοί μέσω των οποίων ενισχύονται οι διαδικασίες ένταξης ή αποκλεισμού. Το εκπαιδευτικό σύστημα, εκτός από μηχανισμό απόκτησης γνώσεων και δεξιοτήτων (απόκτηση η οποία σχετίζεται με τις πρότερες αναφορές μας για την αγορά εργασίας), αποτελεί

έναν καθ' αυτό χώρο ανάπτυξης διαδικασιών κοινωνικοποίησης και γενικότερης μετάδοσης κοινωνικών και πολιτισμικών αξιών και προτύπων. Ουσιαστικά δηλαδή η διασφάλιση της ισότιμης πρόσβασης των μεταναστών δεύτερης γενιάς στους εκπαιδευτικούς μηχανισμούς, εκτός από τα πολλαπλά της οφέλη (ενίσχυση ανθρωπίνου δυναμικού κτλ) αποτελεί μια από τις αναγκαίες προϋποθέσεις ενσωμάτωσής τους.

2.3 Η δεύτερη γενιά μεταναστών στην Ελλάδα

Είδαμε πως (τουλάχιστον σε θεωρητικό επίπεδο) οι διαδικασίες ένταξης των μεταναστών δεύτερης γενιάς στον ιστό της χώρας υποδοχής σχετίζεται άρρηκτα με τις παρεμβάσεις που πραγματοποιεί το κράτος στις διεργασίες της κοινωνικής πραγματικότητας. Στην Ελλάδα, όπου δεν είχε συστηματοποιηθεί, λόγω πληθώρας διαφορετικών λόγων, μια συνεκτική και συγκροτημένη μεταναστευτική πολιτική, οι παρεμβάσεις του κράτους ήταν μάλλον σποραδικές και σίγουρα χωρίς κανένα χαρακτήρα. Αυτό είχε ως συνέπεια οι μετανάστες τόσο της πρώτης, όσο και της δεύτερης γενιάς να μην διαθέτουν ένα ευέλικτο και συνεκτικό θεσμικό πλαίσιο που θα υποβοηθούσε την προσαρμογή τους στις εγχώριες κοινωνικές σχέσεις. Οι αποστεωμένες διαδικασίες παροχής άδειας εργασίας (πράσινη κάρτα), οι φοβικές παρεμβάσεις στον χώρο της εργασίας, η ανυπαρξία ενός μηχανισμού προσφοράς ασύλου, όλα αυτά επιδείνωσαν τις διαδικασίες ενσωμάτωσης. Όσον αφορά την δεύτερη γενιά, η οποία αποτελεί και το αντικείμενο της παρούσας μελέτης, η ένταξη της στον ελληνικό κοινωνικό ιστό παρουσιάζει διάφορες στρεβλώσεις ένα μέρος των οποίων είναι αποτέλεσμα του θεσμικού πλαισίου και ένα άλλο αντανάκλαση της δομής της τυπικής μεταναστευτικής οικογένειας. Στο τρίτο κεφάλαιο θα εστιάσουμε στην γενικότερη διάρθρωση του συγκεκριμένου θεσμικού πλαισίου και θα προσπαθήσουμε να κατανοήσουμε τις στρεβλώσεις που παρήχθησαν διαμέσω της διάρθρωσης αυτής. Στην τελευταία ενότητα του συγκεκριμένου κεφαλαίου θα επιχειρήσουμε να κατανοήσουμε τα ιδιαίτερα γνωρίσματα της δεύτερης γενιάς των μεταναστών στην Ελλάδα, ώστε να είμαστε σε θέση να κατανοήσουμε τις διεργασίες της κοινωνικοποίησης τους.

Δημογραφικά χαρακτηριστικά

Σε δημογραφικό επίπεδο από τα στοιχεία που παραθέτει η ΕΛ. ΣΤΑΤ. για τα έτη 2004, 2005 και 2006 προκύπτουν εξαιρετικά ενδιαφέροντα στοιχεία για τα συνθετικά

χαρακτηριστικά των γεννήσεων στην Ελλάδα. Καταρχήν την συγκεκριμένη τριετία οι γεννήσεις των Ελλήνων μειώθηκαν κατά 1,14%, ενώ οι αντίστοιχες των μεταναστών αυξήθηκαν κατά 1,25%. Για τα έτη αυτά παρατίθενται οι παρακάτω πίνακες που αναδεικνύουν τις δέκα χώρες που συμμετέχουν στον συνολικό αριθμό γεννήσεων κατά πατέρα:

Πίνακας 2.7 Δέκα χώρες που συμμετέχουν στον συνολικό αριθμό γεννήσεων

Υπηκοότητα Πατέρα	2004
Ελληνική	87362
Αλβανική	9545
Ρουμάνικη	491
Βουλγαρική	304
Αιγυπτιακή	275
Συριακή	264
Γεωργιανή	190
Ινδική	146
Πολωνική	145
Ιρακινή	94
Αρμενική	88
ΣΥΝΟΛΟ	11542

Πηγή: http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A1605/PressReleases/A1605_SPO03_DT_MM_00_2004_01_F_GR.pdf

Κατά το 2005:

Πίνακας 2.8

Υπηκοότητα Πατέρα	2005
Ελληνική	88409
Αλβανική	9952
Ρουμάνικη	524
Βουλγαρική	308
Συριακή	295
Αιγυπτιακή	234

Γεωργιανή	218
Πολωνική	167
Ινδική	158
Αρμενική	101
Ιρακινή	97
ΣΥΝΟΛΟ	12054

Πηγή: http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/PAGE-themes?p_param=A1605&r_param=SPO03&y_param=2005_00&mytabs=0

Κατά το 2006:

Πίνακας 2.9

Υπηκοότητα Πατέρα	2006
Ελληνική	90978
Αλβανική	10994
Ρουμάνικη	615
Συριακή	323
Βουλγάρικη	312
Αιγυπτιακή	304
Γεωργιανή	256
Ινδική	223
Πολωνική	162
Κινέζικη	139
Μολδαβική	108
ΣΥΝΟΛΟ	13386

Πηγή: http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/PAGE-themes?p_param=A1605&r_param=SPO03&y_param=2006_00&mytabs=0

Ουσιαστικά δηλαδή οι αλβανικές γεννήσεις συμμετέχουν κατά συντριπτική πλειοψηφία στις αλλοδαπές γεννήσεις (81,8% το 2004, 82,5% το 2005 και 82,1% το 2006) αντανακλώντας την υψηλή εισροή αλβανών μεταναστών στην Ελλάδα. Βέβαια, αυτό το εντυπωσιακό ποσοστό των γεννήσεων που καταγράφεται από τις αλβανικές οικογένειες σχετίζεται και με την παροχή αδειών εργασίας κυρίως σε Αλβανούς οι οποίοι είχαν και την δυνατότητα να δηλώσουν (νόμιμα) τις γεννήσεις τους.

Ενταξη στους εκπαιδευτικούς μηχανισμούς

Στις αρχές της δεκαετίας του 1990 ο (σχετικά) περιορισμένος αριθμός των αλλοδαπών παιδιών που εισέρχονται στην Ελλάδα αποκλείονται από το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα ελέω του ότι είναι τέκνα παρανόμων μεταναστών. Από τα μέσα της δεκαετίας του 1990, όταν το ελληνικό κράτος εγκαινιάζει το πρώτο του συνεκτικό πλαίσιο μεταναστευτικής πολιτικής το οποίο παρότι στηρίζεται στον ανελαστικό νόμο 1975/1991-“Είσοδος, έξοδος, παραμονή, εργασία, απέλαση αλλοδαπών, διαδικασία αναγνώρισης προσφύγων και άλλες διατάξεις”- καθορίζει τις προϋποθέσεις εισόδου και παραμονής μεταναστών στην Ελλάδα με αποτέλεσμα αρκετοί από τους μέχρι πρότινος παράνομους μετανάστες να καθίστανται νόμιμοι. Αυτό είχε ως άμεση συνέπεια την κατακόρυφη αύξηση των αλλοδαπών μαθητών που μετέχουν στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Η αλματώδης αύξηση των φοιτούντων μαθητών εξωθήθηκε τόσο από την βελτίωση της εσωτερικής μεταναστευτικής πολιτικής, όσο και από τις διατάξεις για την επανένωση των οικογενειών των μεταναστών η οποία απέρρευε από την Συνθήκη για τα Δικαιώματα του Παιδιού του Ο.Η.Ε. Ειδικότερα για το διάστημα 1995-1999, τα στοιχεία που παραθέτει ο Δρεττάκης (2001: 39) για τον αριθμό των μαθητών, προκύπτει μια αλματώδης αύξηση, με τον αριθμό των αλλοδαπών να τετραπλασιάζεται σε ένα μεσοδιάστημα τεσσάρων σχολικών ετών. Πιο συγκεκριμένα:

Πίνακας 2.10 Ρυθμός αύξηση αριθμού αλλοδαπών μαθητών 1995 - 1999

Σχολικό Έτος	Αρ. Αλλοδαπών Μαθητών	Ποσοστιαία Συμβολή
1995-1996	8455	0,6%
1996-1997	12572	0,8%
1997-1998	21239	1,7%
1998-1999	35751	2,5%

Πηγή: Δρεττάκης (2001: 40)

Το σχολικό έτος 2005-2006 ο αριθμός των αλλοδαπών αυξήθηκε στους 93.325 μαθητές, αποτελώντας το 8% του συνολικού μαθητικού πληθυσμού παρουσιάζοντας την μεγαλύτερη δυναμική στο Δημοτικό (9%) και την χαμηλότερη στο Γυμνάσιο-Λύκειο (3% περίπου). Ο πίνακας που παρατίθεται είναι ενδεικτικός:

Πίνακας 2.11 Δυναμική αλλοδαπών μαθητών 2005 - 2006

Βαθμίδα Εκπαίδευσης	Σύνολο Μαθητών	Αλλοδαποί Μαθητές	Παλ/ντες Μαθητές
Δημοτικό	532735	48175	6100
Γυμνάσιο-Λύκειο	535184	37584	10392
ΤΕΕ	97039	7566	3237
ΣΥΝΟΛΟ	1164958	93325	19729

Πηγή: http://6dim-diap.elefh.thess.sch.gr/Greek/Diapolitismiki_Ekpaidefsi/StatistikaStoixeia/PalAllMathhtes/statistika_stoixeia_2005-2007.pdf

ενώ για το διάστημα 2007-2008 (δηλαδή μέσα σε ένα χρόνο):

Πίνακας 2.12 Δυναμική αλλοδαπών μαθητών 2007 - 2008

Βαθμίδα Εκπαίδευσης	Σύνολο Μαθητών	Αλλοδαποί Μαθητές	Παλ/ντες Μαθητές
Νηπιαγωγείο	90698	8111	759
Δημοτικό	531674	58167	5909
Γυμνάσιο	317945	29346	4996
Λύκειο	211192	9192	2729
ΤΕΕ-ΕΠΑΛ-ΕΠΑΣ	56531	7266	2512
ΣΥΝΟΛΟ	1208040	112082	16905

Πηγή: <http://www.antigone.gr/en/stats/files/081101.pdf>

Οι αυξημένες εισροές αλλοδαπών μαθητών σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης σχετίζεται αφενός με τις συνεχείς επικαιροποιήσεις της μεταναστευτικής πολιτικής, με τους Νόμους 2910/2001 και κυρίως τον 3386/2005, το βασικό νομοθέτημα της ελληνικής μεταναστευτικής πολιτικής, με το οποίο μειώνεται η γραφειοκρατία, ενοποιώντας τις άδειες εργασίας και διαμονής των μεταναστών σε ένα έγγραφο και αφετέρου με τις γενικότερες παρεμβάσεις στο εκπαιδευτικό σύστημα. Σύμφωνα με το Ινστιτούτο Παιδείας Ομογενών και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης, το σχολικό έτος

2007-2008 πραγματοποιήθηκαν οι παρακάτω παρεμβατικές δράσεις σε 599 νηπιαγωγεία και δημοτικά σχολεία, με τα ακόλουθα αποτελέσματα:

- α) 2.958 Τμήματα στήριξης σε σχολεία, όπου 1.319 Τμήματα γλωσσικής στήριξης στα δημοτικά σχολεία, 169 Τμήματα σε νηπιαγωγεία & 1470 Τμήματα ψυχοκοινωνικής στήριξης
- β) 10734 μαθητές στην παρέμβαση
- γ) 68.990 ωφελούμενοι μαθητές
- δ) 18.193 αλλοδαποί και παλιννοστούντες μαθητές
- ε) 676 εκπαιδευτικοί
- στ) 80 επιμορφωτικές δραστηριότητες
- ζ) 5.993 ωφελούμενες σχολικές μονάδες από επιμορφώσεις
- η) 8.502 ωφελούμενοι εκπαιδευτικοί
- θ) 704 σχολικές μονάδες ωφελούμενες από υλικό 52.026 τίτλοι βιβλίων που διανεμήθηκαν⁷.

Από την σύγκριση της κατανομής των αλλοδαπών μαθητών/μαθητριών στα διάφορα επίπεδα των κοινωνικών βαθμίδων μπορούμε να προχωρήσουμε στις εφεξής παρατηρήσεις:

1. Στις βαθμίδες του Νηπιαγωγείου και του Δημοτικού η κατανομή μοιάζει να είναι σχετικά ισόρροπη,
2. Στην βαθμίδα του Γυμνασίου, η κατανομή παρότι δεν ανακόπτεται παρουσιάζει μια μικρή διακύμανση,
3. Στην αντίστοιχη του Λυκείου/ΤΕΕ παρατηρείται μια απόκλιση της τάξης του 13% για τους αλλοδαπούς μαθητές. Είναι ξεκάθαρο πως οι (αλλοδαποί) μαθητές που το επισκέπτονται είναι ουσιαστικά κατά το ήμισυ λιγότεροι από τους αντίστοιχους του Γυμνασίου.

Από τα ανωτέρω παρατιθέμενα στοιχεία, είναι δεδομένο πως παραπάνω από το 7% των αλλοδαπών μαθητών που φοιτούν στο Γυμνάσιο δεν συνεχίζουν τις σπουδές τους στο Λύκειο. Αυτή η εντονότατη διαρροή αναδεικνύει την απουσία της κρατικής παρέμβασης και την αποφυγή παροχής κινήτρων στους μετανάστες να συνεχίσουν τις σπουδές τους.

⁷ Πηγή: <http://www.antigone.gr/en/stats/files/081101.pdf>

Γεωγραφικά χαρακτηριστικά

Μια εξέταση των χωρών στις οποίες έχουν γεννηθεί οι αλλοδαποί μαθητές και μαθήτριες είναι ικανή να μας φωτίσει την δημογραφική δομή των μεταναστών της δεύτερης γενιάς. Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία, το σύνολο των χωρών στις οποίες έχουν γεννηθεί οι μετανάστες δεύτερης γενιάς είναι περί τις 120. Σύμφωνα με τα στοιχεία που μας παρέχουν οι εκπαιδευτικοί μηχανισμοί, οι περισσότεροι από αυτούς έχουν γεννηθεί στην Αλβανία (69980 μαθητές και μαθήτριες), 10292 στην Ελλάδα, 2873 στην Βουλγαρία, 2130 στην Γεωργία, 2035 στην Ρωσία, 1448 στην Ουκρανία και 1143. Παρατηρούμε πως η Ελλάδα αποτελεί τον τόπο γέννησης πληθώρας αλλοδαπών μαθητών, με την καταγωγή τους να είναι πολυποίκιλη και την Αλβανία να συγκεντρώνει την "μερίδα του λέοντος". Σύμφωνα με τα διαθέσιμα δεδομένα της Στατιστικής Υπηρεσίας για το 2005, η γεωγραφική σύνθεση των μεταναστών δεύτερης γενιάς διαμορφώνεται ως εξής:

Πίνακας 2.13 Γεωγραφική σύνθεση των μεταναστών δεύτερης γενιάς

Χώρες	Ποσοστό επί του Αριθμού των Μεταναστών Δεύτερης Γενιάς
Αλβανία	71,5%
πρώην χώρες ΕΣΣΔ	15,9%
Βουλγαρία	3,0%
Χώρες Ευρωπαϊκής Ένωσης	1,9%
Ασία	1,8%
Ρουμανία	1,4%
Λοιπές Βαλκανικές Χώρες	1,2%
Αφρική	1,2%
Αμερική	1,0%
Υπόλοιπη Ευρώπη	1,0%

Πηγή:http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/PAGE-themes?p_param=A1605&r_param=SPO03&y_param=2005_00&mytabs=0

Η συντριπτική πλειονότητα των μεταναστών δεύτερης γενιάς προέρχεται, σύμφωνα πάντα με τα διαθέσιμα (επίσημα) στατιστικά δεδομένα από την Αλβανία,

επιβεβαιώνοντας την αρχική μας υπόθεση για το ότι οι Αλβανοί συγκροτούν το σημαντικότερο κομμάτι του μεταναστευτικού φαινομένου στην Ελλάδα. Η εγγύτητα της Αλβανίας στην Ελλάδα, και η σχετικά ευχερής διάσχιση των συνόρων ανάμεσα στις δυο χώρες ευνόησε την εισροή μεταναστών από εκεί. Η σχετικά μακροχρόνια παραμονή τους στην Ελλάδα υποβοήθησε την "ομαλότερη" ένταξη τους στον ελληνικό κοινωνικό ιστό, μια ένταξη η οποία αντανακλάται μέσα από την συμμετοχή τους στους εκπαιδευτικούς μηχανισμούς σε όλες τις βαθμίδες. Όμως, παρά την εμφανική συμμετοχή των αλβανών μεταναστών δεύτερης γενιάς στους εκπαιδευτικούς μηχανισμούς, αυτή δεν συνεπάγεται σε καμία περίπτωση την οργανική ή ολική τους ενσωμάτωση. Τα διαθέσιμα στοιχεία μας προσφέρουν ένα αδιάσειστο κοινωνιολογικό τεκμήριο: την διαρροή των μεταναστών δεύτερης γενιάς τόσο από την λυκειακή, όσο και από την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Η διαρροή αυτή συμπυκνώνει δυο βαθύτερες διεργασίες αφενός τις οικονομικές δυσκολίες που αντιμετωπίζει η (τυπική) μεταναστευτική οικογένεια, γεγονός που εξωθεί τα παιδιά της να εγκαταλείψουν (σχετικά) νωρίς τις εκπαιδευτικές διαδικασίες και αφετέρου το πολιτισμικό υπόβαθρο των μεταναστών οι οποίοι συχνά δεν διακρίνουν την σύνδεση ενσωμάτωσης - εκπαίδευσης. Αναμφίβολα και οι δυο διεργασίες σχετίζονται με το εύρος και το βάθος της κρατικής παρέμβασης. Στο επόμενο κεφάλαιο θα προσπαθήσουμε να κατανοήσουμε το πλαίσιο των κρατικών παρεμβάσεων στην Ελλάδα συγκρίνοντας το με το αντίστοιχο ευρωπαϊκό.

➤ **Κεφάλαιο 3^ο: “Πολιτικές ενσωμάτωσης σε Ελλάδα και άλλες Ευρωπαϊκές χώρες-Έρευνα με τη Μέθοδο της Ανάλυσης και Μελέτης Αρχειακού Υλικού”**

3.1 Συνοπτική περιγραφή της Μεθόδου Ανάλυσης και Μελέτης Αρχειακού Υλικού

Η μέθοδος αυτή αφορά στη μελέτη εγγράφων και αρχείων οργανισμών και έχει εφαρμογές στις εθνογραφικές μελέτες, στις ιστορικές έρευνες, αλλά και στη μελέτη αρχειακού υλικού διοικητικών οργανισμών.

Δύο πολύ σημαντικά σημεία που θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη σε τέτοιες έρευνες είναι η εγκυρότητα και η καταλληλότητα των πηγών και η ορθότητα των αναλύσεων. Ο ερευνητής καλείται να ελέγξει τη φαινομενική εγκυρότητα των στοιχείων του και να συνδέσει τα στοιχεία με το κοινωνικό, εργασιακό ή ιστορικό πλαίσιο και τις συνθήκες της δεδομένης χρονικής περιόδου που τα στοιχεία δημιουργήθηκαν.

Ο ερευνητής αρχειακού υλικού θα πρέπει να εντρυφήσει στο υλικό του και να κατανοήσει δύο πράγματα: το νόημα των κειμένων και τις μεταξύ τους συνδέσεις αλλά και το ότι τα στοιχεία που μελετά περιγράφουν ένα συγκεκριμένο πλαίσιο, όχι απαραίτητα γενικεύσιμο. Μέσα από τον όγκο της πληροφορίας αυτής, ο ερευνητής εντοπίζει τα σημαντικά θέματα που χρήζουν ανάλυσης και στη συνέχεια τα συστηματοποιεί περιγράφοντας και ορίζοντας ευρύτερες ομάδες ομοειδών ή συγγενών θεμάτων. Μόνο έτσι γίνεται ένα βήμα προς τη γενίκευση των στοιχείων και τον εντοπισμό του ευρύτερου φαινομένου που χαρακτηρίζεται και περιγράφεται από τα επιμέρους στοιχεία στο αρχειακό υλικό.

Ο ερευνητής επαναπροσδιορίζει με βάση όλα τα στοιχεία που έχει στα χέρια του, το υλικό του και επιλέγει δειγματοληπτικά τα σημαντικά εκείνα τμήματα που θα κάνουν εφικτή την ανάλυση και την εξαγωγή συμπερασμάτων.

Η παρακάτω διαδικασία περιγράφει τα βασικά βήματα που ακολουθεί ένας ερευνητής προκειμένου να αναλύσει το αρχειακό υλικό του:

1. Αποκτά πρόσβαση στο υλικό
2. Ελέγχει την αυθεντικότητα του.

3. Κατανοεί και εμβαθύνει στο υλικό.
4. Αναλύει το υλικό.
5. Χρησιμοποιεί το υλικό για εξαγωγή συμπερασμάτων, Ζαφειρόπουλος (2005:171)

3.2 Πολιτικές Ενσωμάτωσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Στο παρόν κεφάλαιο θα επιχειρήσουμε να περιγράψουμε, σύντομα, τη μεταναστευτική πολιτική που εφαρμόζουν χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης - οι οποίες αποτελούν χώρες υποδοχής εδώ και πολλές δεκαετίες, συνεπώς με παράδοση στον τομέα της μετανάστευσης - και στη συνέχεια θα ασχοληθούμε με τις χώρες της Νότιας Ευρώπης όπου περιλαμβάνεται και η περίπτωση της Ελλάδας. Να σημειωθεί ότι για την πρώτη περίπτωση, αυτή των χωρών της Κεντρικής και Βόρειας Ευρώπης, θα σταθούμε λίγο περισσότερο στη μεταναστευτική πολιτική της Γερμανίας και της Γαλλίας επειδή - όπως θα δούμε - διαφέρουν μεταξύ τους στις πολιτικές μετανάστευσης που υιοθέτησαν και που τελικά εφαρμόζονται στην κάθε μία από αυτές.

Το βασικό στοιχείο που εντοπίζεται και το οποίο εν τέλει συνθέτει τις πολιτικές στον τομέα της μετανάστευσης, στην περίπτωση των χωρών του ανεπτυγμένου Βορρά, είναι η ενιαία αντίληψη για το τι εστί εθνικό σύνορο και ποιος είναι ο ενδεδειγμένος ρόλος του κράτους - όχι μόνο στην περίπτωση αυτή αλλά και σε όλους τους τομείς διαμόρφωσης της πολιτικής τους εν γένει. Δεδομένου αυτού, το πλαίσιο που δημιουργείται και βάσει του οποίου ρυθμίζονται οι πολιτικές μετανάστευσης έχει ως κυρίαρχο χαρακτηριστικό από τη μια την κυριαρχία του κράτους και από την άλλη τον έλεγχο των συνόρων του. Σε αυτό το πλαίσιο εντάσσεται και το δεδομένο ότι η μετανάστευση αποτελεί απόφαση του μετανάστη και ότι η χώρα υποδοχής δεν αποτελεί παρά έναν παθητικό παράγοντα στην όλη αυτή διαδικασία της μετακίνησης.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, κατά τη διάρκεια της Συνόδου του Τάμπερε τον Οκτώβριο του 1999, διατυπώνει ότι "τα διακριτά μεν αλλά στενά συνδεδεμένα θέματα του ασύλου και της μετανάστευσης απαιτούν να αναπτυχθεί μία κοινή πολιτική της ΕΕ" και απαριθμεί τα βασικά στοιχεία αυτής:

- Μια σφαιρική προσέγγιση όσον αφορά στη σχέση εταιρικότητας με τις χώρες καταγωγής.
- Ένα ενιαίο ευρωπαϊκό σύστημα χορήγησης ασύλου βασισμένο στη Σύμβαση Γενεύης για τους πρόσφυγες.
- Μια σθεναρή πολιτική ένταξης με στόχο την παροχή δικαιωμάτων και υποχρεώσεων ανάλογων με εκείνων των πολιτών της ΕΕ.
- Μέτρα για την σφαιρική προσέγγιση της διαχείρισης των μεταναστευτικών ροών που θα περιλαμβάνει ζητήματα πολιτικά, ανθρωπίνων δικαιωμάτων και αναπτυξιακά με βάση τη στενότερη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών με τις χώρες προσέλευσης και διέλευσης. Μετά από το Συμβούλιο του Τάμπερε, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή μελέτησε και τελικά διατύπωσε μία στρατηγική για τη μεταναστευτική πολιτική, η οποία λαμβάνει υπόψη της δύο βασικούς πυλώνες. Ο πρώτος αφορά στην υιοθέτηση ενός Κοινού Νομοθετικού Πλαισίου και ο δεύτερος στην ανάπτυξη μιας Ανοιχτής Μεθόδου Συντονισμού. Σκοπός του συγκεκριμένου εγχειρήματος είναι η εξασφάλιση μιας σωστής διαχείρισης των κυμάτων μετανάστευσης σε όλα τα στάδια και επίπεδα που εμφανίζονται, αφήνοντας ταυτόχρονα και το περιθώριο για χάραξη πολιτικής με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του κάθε κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Παρά λοιπόν το γενικό πλαίσιο, οι αναπτυγμένες χώρες υποδοχής έχουν αναπτύξει, η κάθε μια, την δική της μεταναστευτική πολιτική η οποία και υπακούει στις ανάγκες και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τα οποία έρχεται να υπηρετήσει και να εξυπηρετήσει. Αυτό είναι αποτέλεσμα μακρόχρονων ιστορικών διαδικασιών που σχετίζονται με τις κρατικές μορφές και τα επίπεδα οικονομικής ανάπτυξης που απολαμβάνει κάθε κράτος μέλος. Σαφής ειδοποιός διαφορά στη χάραξη αυτών των πολιτικών είναι τα κριτήρια τα σχετικά με την πολιτογράφηση και την ένταξη των μεταναστών, παρά την προσπάθεια σύγκλισης. Θα μπορούσαμε ίσως να πούμε ότι οι κατευθύνσεις της ενιαίας πολιτικής αποτελούν μάλλον νομικά κείμενα που εξαντλούνται στην περιγραφή των γενικών παραμέτρων των πολιτικών της Ευρώπης. Συνεπώς είναι κάπως υπερβολικό να μιλούσαμε για εναρμόνιση μεταναστευτικής πολιτικής στην Ευρωπαϊκή Ένωση, με χαρακτηριστικά παραδείγματα αυτό της Γερμανίας, της Γαλλίας αλλά και της Ιταλίας.

Τα τελευταία χρόνια όπως έχουμε αναφέρει καταγράφεται αύξηση της μεταναστευτικής ροής προς όλες τις χώρες της Ένωσης, τόσο δυτικοευρωπαϊκά όσο και στην Ελλάδα. Υπάρχουν όμως κάποιες διαφορές οι οποίες αξίζει να αναφερθούν.

1. Βασική αιτία αύξησης του αριθμού των μεταναστών στη Δυτική Ευρώπη αποτελούν οι μετανάστες που ζητούν άσυλο και τη συνένωση των οικογενειών τους σε αντίθεση με την περίπτωση της Ελλάδας που κυριαρχεί η είσοδος οικονομικών μεταναστών.
2. Λόγω του Δουβλίνου 2 η Ελλάδα έχει μαζί με άλλες χώρες του Νότου όπως η Ιταλία για παράδειγμα- το υψηλότερο ποσοστό μεταναστευτικού πληθυσμού όπως επίσης και το υψηλότερο ποσοστό παράνομων μεταναστών και το χαμηλότερο αριθμό, αναλογικά, νόμιμων μεταναστών.
3. Και τέλος, σημαντικός αριθμός μεταναστών συγκεντρώνεται από τις όμορες στην Ελλάδα χώρες, δηλαδή αυτές της Αλβανίας, Ρουμανίας και Βουλγαρίας σε αντίθεση με τις χώρες προέλευσης μεταναστών των χωρών του Ευρωπαϊκού Βορρά.

Αξίζει να σημειωθεί στο σημείο αυτό και να αναφερθεί ότι η διαμόρφωση μιας εθνικής πολιτικής, στο κομμάτι της μετανάστευσης, απαιτεί εναρμόνιση της ελληνικής περίπτωσης με τις κατευθύνσεις σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης η οποία περιγράφεται από τα εξής:

- Βάσει των Διεθνών Συμβάσεων, του Χάρτη Θεμελιωδών Κοινωνικών Δικαιωμάτων αλλά και του ελληνικού Συντάγματος δίνεται σαφής προτεραιότητα στα Ανθρώπινα Δικαιώματα.
- Ύπαρξη κανόνων για την εισδοχή των μεταναστών στη χώρα αλλά και παράλληλη ενημέρωσή τους για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους και τους όρους παραμονής τους σε αυτή.
- Ύπαρξη θεσμικού πλαισίου όσον αφορά στην ένταξη και ενσωμάτωση αλλά και δίκαιη και ίση μεταχείριση των αλλοδαπών που διαβιώνουν αλλά και προσφέρουν εργασία στη χώρα, μέσα από προγράμματα πληροφόρησης αλλά και διαδικασιών νομιμοποίησης.
- Θέσπιση συνεργασίας με τις χώρες προέλευσης των μεταναστών με σκοπό την εξάλειψη των αιτιών που προκαλούν τη μετανάστευση αλλά και με τις

χώρες από τις οποίες διελαύνουν οι μετανάστες ώστε να αποφεύγεται η παράνομη διακίνησή τους.

- Προώθηση μέτρων και πολιτικών για την εξάλειψη της ξενοφοβίας και του ρατσισμού, μέσα από την διαμόρφωση μιας κουλτούρας που δέχεται την ύπαρξη της διαφορετικότητας των φυλών αλλά και τον πολυπολιτισμικό χαρακτήρα που η μετανάστευση αναπόφευκτα φέρει.
- Καταγραφή του είδους και του χαρακτήρα της μεταναστευτικής κίνησης αλλά και των αναγκών της ελληνικής οικονομίας ώστε να συνδυαστούν και να επιφέρουν το μέγιστο δυνατό αποτέλεσμα ως προς την ένταξη των μεταναστών στην αγορά εργασίας.
- Τέλος, συνεχής επαφή και ροή πληροφοριών με τις υπόλοιπες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης ώστε να υπάρχει εναρμόνιση και αποτελεσματική διαμόρφωση πολιτικών στο επίπεδο αυτό.

http://www.uehr.panteion.gr/siteView_2/pdf/sinopsi.pdf

Τέλος, κλείνοντας την παρούσα εισαγωγή του κεφαλαίου αυτού θα αναφερθούμε σύντομα στις μεταναστευτικές πολιτικές της Γερμανίας και της Γαλλίας όπως αυτές διαμορφώθηκαν και θεσπίστηκαν σε κάθε μία χωριστά βάσει των ιδιαιτεροτήτων που χαρακτηρίζουν τις δύο αυτές χώρες της Ένωσης. Το κριτήριο της πολιτογράφησης είπαμε ότι αποτελεί σημαντικό παράγοντα για τη χάραξη της πολιτικής στον τομέα της μετανάστευσης. Η Γερμανία παραδείγματος χάριν βασίζεται στο κριτήριο της καταγωγής για να πολιτογραφεί τους μετανάστες ενώ η Γαλλία ως κριτήριο χρησιμοποιεί τον τόπο γέννησης. Και οι δύο αυτές χώρες έχουν θεσπίσει χρηματικά κίνητρα που αφορούν στην επιστροφή των μεταναστών στις χώρες αποστολής.

Πιο συγκεκριμένα στη **Γερμανία** ο νόμος περί υπηκοότητας βασίστηκε στην αντίληψη ότι Γερμανός είναι όποιος έχει Γερμανούς προγόνους, έτσι η λήψη μέτρων σχετικά με τον επαναπατρισμό αφορούσε σε περιπτώσεις αλλοδαπών γερμανικής καταγωγής και όχι για τους λοιπούς. Η ενοποίηση της Ανατολικής με τη Δυτική Γερμανία επηρέασε όπως ήταν αναμενόμενο και τους αλλοδαπούς πληθυσμούς. Η αύξηση της ανεργίας επηρέασε τον τομέα της ανειδίκευτης εργασίας όπου απασχολούνταν πολλοί μετανάστες, έτσι ενισχύθηκε η ξενοφοβία. Τα χαρακτηριστικά της πολιτικής ενσωμάτωσης που έχουν πλέον διαμορφωθεί πλησιάζουν σε ένα αφομοιωτικό μοντέλο ενσωμάτωσης με κύριο χαρακτηριστικό ότι

επιχειρείται η προσαρμογή του μεταναστευτικού πληθυσμού στα χαρακτηριστικά της γερμανικής κοινωνίας. Να σημειωθεί ότι ενώ οι μετανάστες δεύτερης γενιάς έχουν αυξημένη κινητικότητα στην εργασία τους σε σχέση με τους γονείς τους, αυτό δε συνεπάγεται ότι δεν εντοπίζεται σημαντική διαφορά με τους αντίστοιχους ημεδαπούς συνομηλίκους τους.

Η **Γαλλία** από την άλλη διαφέρει στους ιστορικούς παράγοντες που διαμόρφωσαν την μεταναστευτική πολιτική της. Με δεδομένα τα υψηλά ποσοστά υπογεννητικότητα και την εκβιομηχάνισή της από τον 19^ο αιώνα ήδη, δημιουργήθηκαν συνθήκες ευνοϊκές για μετανάστευση. Αν και από τότε έχει περάσει πολλές φάσεις η πολιτική της Γαλλίας στον τομέα αυτό, οι τρέχουσες πολιτικές και οι νόμοι περί υπηκοότητας εκεί μπορούν να χαρακτηριστούν φιλελεύθεροι γιατί δεν εμποδίζεται ουσιαστικά η χορήγηση υπηκοότητας και η πολιτογράφηση ως Γάλλων πολιτών για τους γεννημένους στη Γαλλία μετανάστες δεύτερης γενιάς. Τα γεγονότα όμως του φθινοπώρου του 2005 από μετανάστες δεύτερης γενιάς με γαλλική υπηκοότητα έθεσαν υπό αμφισβήτηση το ακολουθούμενο μοντέλο μεταναστευτικής πολιτικής που δεν καταλύει το ρατσισμό στην αγορά εργασίας για τους μετανάστες. Απόδειξη αυτού είναι τα υψηλά ποσοστά ανεργίας που επικρατούν στον αλλοδαπό πληθυσμό. Η εκμάθηση της γαλλικής γλώσσας αποτελεί παράγοντα ενσωμάτωσης ή αποκλεισμού. Συνοπτικά παρατηρείται δυνατότητα πρόσβασης στο εκπαιδευτικό γαλλικό σύστημα των μεταναστών δεύτερης γενιάς αλλά αποκλεισμός τους από τις υψηλές και καλά αμειβόμενες θέσεις εργασίας.

Οι χώρες όμως της Νότιας Ευρώπης έχουν πρόσφατα υιοθετήσει το ρόλο της χώρας υποδοχής. Μέχρι τις τρεις τελευταίες δεκαετίες αποτελούσαν κυρίως χώρες αποστολής μεταναστών. Το μεγάλο κύμα μετανάστευσης που τις έπληξε τα τελευταία έτη τις βρήκε ανέτοιμες να αντιμετωπίσουν αυτό το πολυδιάστατο ζήτημα. Αναφορικά με την εργασία να πούμε ότι οι οικονομικοί μετανάστες που μπαίνουν στην Ελλάδα, πιο συγκεκριμένα, απασχολούνται στον τομέα της γεωργίας και της βιομηχανίας σε θέσεις που δεν καλύπτουν πλέον οι γηγενείς, οπότε ο ρόλος τους είναι συμπληρωματικός και όχι ανταγωνιστικός.

Το κριτήριο της πολιτογράφησης διαφέρει, αφού την υπηκοότητα λαμβάνουν όσοι έχουν διαμείνει στην Ελλάδα την απαιτούμενη χρονική περίοδο όπως αυτή ορίζεται από την αντίστοιχη νομοθεσία, (<http://blogs.eliamep.gr/triandafyllidou/to-telio-ine->

[echthros-tou-kalou-o-neos-nomos-gia-tin-politografisi/](#)). Η πολιτική ενσωμάτωσης φαίνεται να επικεντρώνεται στον έλεγχο των συνόρων για την καταπολέμηση της παράνομης μετανάστευσης και στον έλεγχο των αιτήσεων για χορήγηση ασύλου. Συμπληρωματικά να αναφέρουμε τι συμβαίνει και σε κάποιες άλλες χώρες της Ευρώπης για να έχουμε μια συνολικότερη εικόνα για το θέμα.

Στο **Βέλγιο** η λεγόμενη δεύτερη γενιά μεταναστών αποκτά αυτόματα τη βελγική υπηκοότητα αρκεί οι γονείς να διέμεναν στη χώρα τα πέντε τουλάχιστον από τα τελευταία δέκα έτη πριν τη γέννηση του παιδιού. Επίσης στο Βέλγιο είναι αρκετά απλό για ενήλικες που έχουν γεννηθεί στη χώρα και οι γονείς τους δεν φρόντισαν να κάνουν τις απαραίτητες διοικητικές ενέργειες για να αποκτήσουν τα παιδιά την βελγική υπηκοότητα, να το κάνουν οι ίδιοι ως ενήλικες. Στην **Ισπανία**, από το 2002 και μετά, τα παιδιά που γεννιούνται στην Ισπανία από αλλοδαπούς γονείς μπορούν να αποκτήσουν την υπηκοότητα εφόσον ζούσαν στη χώρα για τουλάχιστον ένα χρόνο πριν υποβάλλουν την αίτηση τους για πολιτογράφηση. Στην **Ιταλία** τα παιδιά που γεννήθηκαν στη χώρα από αλλοδαπούς γονείς μπορούν να αποκτήσουν την ιταλική υπηκοότητα κατόπιν αίτησης τους αφού συμπληρώσουν τα 18 τους χρόνια. Η αίτηση τους πρέπει να υποβληθεί στον επόμενο 1 χρόνο μετά την ενηλικίωση τους. Στην **Μ. Βρετανία** ένα παιδί που γεννιέται από αλλοδαπούς γονείς εκ των οποίων τουλάχιστον ο ένας έχει αόριστη διάρκεια διαμονής ή ο ένας γονέας του είναι πολίτης της ΕΕ γίνεται αυτόματα Βρετανός πολίτης. Σε περίπτωση που οι γονείς δεν πληρούν αυτές τις προϋποθέσεις και εφόσον το παιδί ζήσει ως τα 10 του χρόνια στο Ηνωμένο Βασίλειο έχει δια βίου το δικαίωμα να πολιτογραφηθεί. Στην **Ολλανδία** γίνονται ολλανδοί πολίτες αυτόματα τα παιδιά των οποίων οι γονείς καίτοι αλλοδαποί είναι μόνιμα εγκατεστημένοι στην χώρα ή έχουν γεννηθεί στη χώρα. Παιδιά που έχουν γεννηθεί στην Ολλανδία μπορούν επίσης με την ενηλικίωση τους να κάνουν χρήση της λεγόμενης διαδικασίας «επιλογής» που είναι μια διαδικασία απλούστερη από την πολιτογράφηση και αφορά διάφορες κατηγορίες ατόμων που έχουν ιδιαίτερους δεσμούς με την Ολλανδία, (<http://blogs.eliamep.gr/triandafyllidou/i-defteri-genia-metanaston-stin-evropi/>).

Θα μπορούσαμε στο σημείο αυτό να αναφέρουμε το παράδειγμα μιας χώρας της Β. Ευρώπης, όπως είναι η **Δανία**, και να δούμε πως επιδρά το φαινόμενο της μετανάστευσης στη νομοθεσία περί γάμου της χώρας αυτής, η οποία επιλέχθηκε για

την προκείμενη έρευνα λόγω των οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών που επικρατούν σε αυτή, και την καθιστούν χαρακτηριστικό παράδειγμα ευρωπαϊκής χώρας που αντιμετωπίζει προβλήματα σχετικά με τη μετανάστευση και λόγω της αμεσότερης πρόσβασης στα δεδομένα της. Έτσι θα καταστεί σαφές το πλαίσιο στο οποίο έχουν ενταχθεί η χώρας της Ευρώπης που έρχονται αντιμέτωπες με το φαινόμενο που μελετάμε, δηλαδή τη μετανάστευση ξένων πληθυσμών. Θα παρατηρήσουμε πώς οι χώρες αναπροσαρμόζουν τη νομοθεσία τους, σε διάφορα επίπεδα, ώστε να αντιμετωπίσουν τη μαζική εισροή μεταναστών, πώς καλούνται δηλαδή να αντιμετωπίσουν τις νέες συνθήκες που διαμορφώνονται με τα χαρακτηριστικά που επιβάλλει ο 21^{ος} αιώνας.

Το Δανέζικο Βασίλειο θεωρείται από τις πλέον πλούσιες και ευημερούσες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η βιομηχανία της είναι ιδιαίτερα αναπτυγμένη, κυρίως στους τομείς της ναυπηγικής και της μεταλλουργίας, παράλληλα χαρακτηρίζεται από αυξημένη εμπορική κίνηση λόγω της πλεονεκτικής γεωγραφικής της θέσης στην είσοδο της Βαλτικής θάλασσας. Σε ικανοποιητικό βαθμό ανάπτυξης βρίσκεται και ο πρωτογενής τομέας της οικονομίας της. Είναι απόλυτα λογικό μια τόσο ευημερούσα χώρα να αποτελέσει πόλο έλξης χιλιάδων μετανάστες, κυρίως από κράτη της ανατολικής Ευρώπης. Η εισροή μεταναστών αυξήθηκε με την κατάρρευση του ανατολικού μπλοκ, και ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 άρχισαν να προτείνονται μέτρα για την αντιμετώπιση του μεταναστευτικού προβλήματος, κυρίως μέσω λεπτομερέστερων νομοθετικών ρυθμίσεων. Οι προσπάθειες προς αυτή την κατεύθυνση επιστεγάστηκαν από τη μεταρρύθμιση του 2003, την οποία και θα δούμε σε γενικές γραμμές στο παρόν κείμενο. Η δανική νομοθεσία ανέκαθεν εθεωρείτο, εν συγκρίσει με τη νομοθεσία των περισσότερων ευρωπαϊκών κρατών, ρηξικέλευθη και φιλελεύθερη, και συχνά λειτουργεί ως προπομπός των νομοθετικών εξελίξεων στον ευρύτερο ευρωπαϊκό χώρο. Συνεπώς, το παράδειγμα της Δανίας μπορεί να μας βοηθήσει όχι μόνο να διακρίνουμε τα πιθανά προβλήματα περί μετανάστευσης που αντιμετωπίζουν διάφορες ευρωπαϊκές χώρες, ιδιαίτερα όσες ανήκουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αλλά και να ανιχνεύσουμε τις τάσεις που χαρακτηρίζουν την ευρωπαϊκή νομοθεσία όσον αφορά το μεταναστευτικό φαινόμενο.

Μέσα από τη συγκεκριμένη μελέτη θα δούμε πώς η Δανία αναδιαμόρφωσε τη νομοθεσία περί γάμου το 2003 έτσι ώστε τα νομοθετικά όργανα της χώρας να

προσφέρουν έναν περαιτέρω έλεγχο εντός των συνόρων σχετικά με την απόκτηση της ιθαγένειας μέσω του γάμου. Το ζήτημα που έπρεπε να αντιμετωπιστεί ήταν η μείωση του αριθμού των αλλοδαπών που εισέρχονταν στη Δανία σε σχέση με την ελαστικότητα των Δανών να προβαίνουν σε γάμους με άτομα της αλλοδαπής. Είναι δεδομένο ότι το θέμα της επιλογής του συντρόφου είναι προσωπικό και ιδιαίτερα λεπτό και ως εκ τούτου το κράτος δεν έχει το δικαίωμα να παρεμβαίνει, εκείνο όμως που αποτελεί αναντίρρητα δικαίωμα του κράτους είναι να κρίνει και να αποφασίζει ποιος θα εισέλθει και θα διαμείνει στην επικράτειά του. Ο έλεγχος της μετακίνησης και διαμονής μη γηγενών ατόμων εντός των συνόρων είναι μια από τις σοβαρότερες ευθύνες του κρατικού μηχανισμού, καθώς αφορά παράγοντες που σαφώς επιδρούν στην ασφάλεια και την οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας. Ωστόσο, η κρατική μεταναστευτική πολιτική επηρεάζει παράλληλα την ιδιωτική ζωή ορισμένων πολιτών, που επιθυμούν να παντρευτούν με άτομο ξενικών καταβολών και να διαμένουν στη χώρα καταγωγής τους. Προκύπτει κατά συνέπεια ένα θέμα συγκερασμού του ιδιωτικού από τη μια, και του συλλογικού συμφέροντος από την άλλη.

Στην εν λόγω χώρα λοιπόν, το πρόβλημα των μεταναστών που προσπαθούν να εισέλθουν στη χώρα με το δικαιολογητικό της γαμήλιας σύζευξης με ένα μόνιμο κάτοικο της χώρας (Δανό και μη) έχει οξυνθεί ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια. Η προσπάθεια των νομοθετικών οργάνων της χώρας να συνδυάσουν την υποχρέωση του κράτους να προστατέψει την οικονομία του με το δικαίωμα των Δανών να νυμφεύονται με όποιον ή όποια επιθυμούν, είχε ως αποτέλεσμα την προαναφερθείσα μεταρρύθμιση του νόμου περί μετανάστευσης, μεταρρύθμιση που περιέλαβε και την αναμόρφωση του γαμήλιου νομικού πλαισίου που ίσχυε στη Δανία από το 1922. Η μεταρρύθμιση του μεταναστευτικού νόμου αφορά κυρίως στις προϋποθέσεις που οφείλει να πληροί ένα άτομο ξενικής καταγωγής που είναι παντρεμένο με Δανό πολίτη, για να λάβει δανική ιθαγένεια ή άδεια παραμονής στη χώρα. Είναι στην ουσία ένα ζήτημα καθορισμού ταυτότητας και απόδοσης, ή μη, ανάλογων προνομίων.

Τα κριτήρια βάσει των οποίων αποδίδεται η άδεια παραμονής ενός αλλοδαπού στην επικράτεια της Δανίας διακρίνονται σε «φυσικά», που σχετίζονται με χαρακτηριστικά του ίδιου του μετανάστη, όπως η εθνικότητα ή η ηλικία, και «ποσοτικά», που αφορούν στον αριθμό των ανθρώπων που επιτρέπεται να εισέλθουν στη χώρα. Τα κριτήρια αυτά καθορίζουν όχι μόνο την έκδοση άδειας παραμονής, αλλά και τη

διάρκειά της. Η τάση που χαρακτηρίζει την πολιτική της Δανίας σε θέματα μετανάστευσης, έτσι όπως αυτή φαίνεται από την πρόσφατη νομοθετική μεταρρύθμιση, είναι σαφώς ανασταλτική ως προς την εισροή μεταναστών, ενώ παράλληλα στοχεύει στην κατά το δυνατόν πληρέστερη αφομοίωση όσων μεταναστών έχουν ήδη λάβει άδεια παραμονής στη χώρα.

Με τις νέες διατάξεις που θεσπίστηκαν καταδεικνύεται εμφανώς η πρόθεση του κράτους της Δανίας να καταστήσει δυσκολότερη την έκδοση άδειας παραμονής, και να μειώσει τον αριθμό αλλοδαπών που εισέρχονται στη χώρα, ενώ, ταυτόχρονα θέλει, να αφομοιώσει πληρέστερα όσους ήδη διαμένουν σε αυτή. Οι ρυθμίσεις αυτές αφορούν κυρίως τον μετανάστη αυτό καθ' αυτό και έμμεσα μόνο αφορούν το θεσμό του γάμου. Οι νομοθετικές αρχές, ωστόσο, έκριναν πως για να εξασφαλιστεί πλήρως η αποτελεσματικότητα των νέων μέτρων, ήταν αναγκαία η μερική αναμόρφωση και της γαμήλιας νομοθεσίας, όπως αναφέραμε και παραπάνω.

Ένας από τους βασικότερους στόχους της μεταναστευτικής πολιτικής στη Δανία είναι η όσο το δυνατόν ολοκληρωτική εξάλειψη των «πλαστών» γάμων, οι οποίοι δεν βασίζονται σε συναισθηματικούς δεσμούς μεταξύ των συντρόφων, αλλά στοχεύουν στην απόκτηση δικαιώματος παραμονής στη χώρα. Στα πλαίσια αυτής της προσπάθειας διαμορφώθηκε νοερά και υπό την επιρροή παραδοσιακών αντιλήψεων, ή έννοια του «πρέποντος» γάμου, του γάμου δηλαδή που βασίζεται σε αμοιβαία αγάπη μεταξύ των συντρόφων και στοχεύει στην δημιουργία οικογένειας. Για τη διασφάλιση της ύπαρξης του «πρέποντος» γάμου, αλλά και την υποβοήθηση ζευγαριών που μολονότι αγαπημένα, δεν πληρούσαν τα κριτήρια των προαναφερθεισών διατάξεων και, συνεπώς, δεν μπορούσαν να κατοικήσουν μαζί στη Δανία, προτάθηκαν διάφορα μέτρα στα πλαίσια της συζήτησης για την μεταρρύθμιση του μεταναστευτικού νόμου. Η συζήτηση κατέληξε τελικά στην αποδοχή της πρότασης για μερική αναμόρφωση του γαμήλιου νομικού πλαισίου, ώστε να εξυπηρετεί κατά το δυνατόν καλύτερα την δανική μεταναστευτική πολιτική, έτσι όπως αυτή εκφράστηκε μέσω των πρόσφατων μεταρρυθμίσεων. Με τον τρόπο αυτό ο γάμος μετατρέπεται, από μια παραδοσιακή «πράξη αγάπης», σε όργανο της πολιτείας για την αντιμετώπιση του μεταναστευτικού προβλήματος. Η γαμήλια νομοθεσία υπάγεται πλέον ως παράρτημα στη νομοθεσία περί μετανάστευσης, και οι Δανοί, στην προσπάθειά τους να προστατέψουν την αλλοτρίωση της γαμήλιας διευθέτησης

και την μετατροπή της σε όργανο απόκτησης κοινωνικών προνομίων, καταλήγουν τελικά οι ίδιοι να την ορίζουν, και μάλιστα νομοθετικά ως όργανο ελέγχου του μεταναστευτικού φαινομένου.

Η αναθεώρηση του νόμου περί μετανάστευσης το 2002 περιείχε διαφοροποιήσεις των διατάξεων που αφορούν στη σύναψη γάμου, τουλάχιστον σε τρία σημεία:

- 1) προσετέθησαν δύο νέοι όροι για την τέλεση του γάμου
- 2) εξουσιοδοτήθηκε το άτομο που φέρει σε πέρας την τελετή να ενημερώσει τις μεταναστευτικές αρχές αν διαπιστώσει ή υποπτευθεί πως ο γάμος ήταν πλαστός ή καταναγκαστικός
- 3) μειώθηκε η περίοδος ισχύος του πιστοποιητικού που εγγυάται πως οι προϋποθέσεις των γάμων έχουν τηρηθεί.

Η μικρή αυτή αναφορά στη μεταρρύθμιση του νόμου περί μετανάστευσης στη Δανία μας βοήθησε να διακρίνουμε πως η σχέση μεταξύ μετανάστευσης και κρατικής νομοθεσίας συνίσταται σε ένα πλέγμα αλληλεπιδράσεων. Η φύση του μεταναστευτικού φαινομένου επηρεάζει την νομοθεσία, ενώ παράλληλα η νομοθεσία επιδρά αποφασιστικά στις κινήσεις των μεταναστών, και συνεπώς στο ίδιο το μεταναστευτικό φαινόμενο. Οι επιλογές των μεταναστών όσον αφορά τον τόπο μετοίκησης αλλά και τον τρόπο με τον οποίο θα επιτύχουν μόνιμη άδεια παραμονής στη χώρα που επιθυμούν, ουσιαστικά καθορίζουν τους τρόπους με τους οποίους τα νομοθετικά όργανα των χωρών υποδοχής θα επιχειρήσουν να ελέγξουν την εισροή των μεταναστών. Αφ' ής στιγμής, όμως, εφαρμοσθούν οι νέες νομοθετικές διατάξεις, οι μετανάστες είναι υποχρεωμένοι με τη σειρά τους να προσαρμοστούν στα νέα δεδομένα, και να διαμορφώσουν ανάλογα τις επιλογές τους. Η Δανία είναι χαρακτηριστικό παράδειγμα των αμφίδρομων επιρροών νομοθεσίας και μετανάστευσης, επιρροών τόσο ισχυρών που είναι ικανές να επηρεάσουν χρόνια παγιωμένες αντιλήψεις και συνακόλουθα, την πολιτιστική ταυτότητα ενός κράτους (http://extras.ha.uth.gr/g-m/ln2/paper_13.asp)

Στους παρακάτω πίνακες παρουσιάζονται ταξινομημένα τα δεδομένα των χωρών:

Πίνακας 3.1

Βασικά χαρακτηριστικά και κριτήρια απόκτησης υπηκοότητας

	ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΑΠΟΚΤΗΣΗΣ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑΣ ΣΕ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ
ΓΕΡΜΑΝΙΑ άρθρο 4, 10, 12, 29 του Νόμου για την Ιθαγένεια	Από το 2000 και μετά τα παιδιά των οποίων ο ένας έστω γονέας διαμένει στη χώρα τουλάχιστον 8 χρόνια και έχει άδεια διαμονής αόριστης διάρκειας, πολιτογραφούνται Γερμανοί πολίτες αυτόματα με τη γέννηση τους
ΓΑΛΛΙΑ άρθρα 19-3, 21-7, 21-11, 21-12 του Αστικού Κώδικα	Αποκτούν την γαλλική υπηκοότητα με την ενηλικίωση τους αυτόματα, έχουν όμως το δικαίωμα να αρνηθούν αυτή την αυτόματη πολιτογράφηση μέσα σε ένα χρόνο από την ενηλικίωση τους.
ΒΕΛΓΙΟ άρθρο 11, 11β, 12β, 14 του Κώδικα Βελγικής Ιθαγένειας	Η δεύτερη γενιά μεταναστών αποκτά αυτόματα τη βελγική υπηκοότητα αρκεί οι γονείς να διέμεναν στη χώρα τα πέντε τουλάχιστον από τα τελευταία δέκα έτη πριν τη γέννηση του παιδιού. Οι ενήλικες που έχουν γεννηθεί στη χώρα και οι γονείς τους δεν φρόντισαν να κάνουν τις απαραίτητες διοικητικές ενέργειες για να αποκτήσουν τα παιδιά την βελγική υπηκοότητα το κάνουν οι ίδιοι.
ΙΣΠΑΝΙΑ άρθρο 17 παρ.1β', 21 παρ.3γ', 22 παρ.2α'-παρ.3, 23α', β' του Αστικού Κώδικα	Από το 2002 και μετά, τα παιδιά που γεννιούνται στην Ισπανία από αλλοδαπούς γονείς μπορούν να αποκτήσουν την υπηκοότητα εφόσον ζούσαν στη χώρα για τουλάχιστον ένα χρόνο πριν υποβάλλουν την αίτηση τους για πολιτογράφηση.
ΙΤΑΛΙΑ άρθρο 4 παρ. 2 του ν. 91/1992 τροπ. 2009	Όσοι γεννήθηκαν στη χώρα από αλλοδαπούς γονείς μπορούν να αποκτήσουν την ιταλική υπηκοότητα κατόπιν αίτησης τους αφού συμπληρώσουν τα 18 χρόνια. Η αίτηση τους πρέπει να υποβληθεί στον επόμενο 1 χρόνο μετά την ενηλικίωση τους.
Μ. ΒΡΕΤΑΝΙΑ άρθρο 1 παρ.1, 4 Βρετανικού Νόμου για την Ιθαγένεια	Ένα παιδί που γεννιέται από αλλοδαπούς γονείς εκ των οποίων τουλάχιστον ο ένας έχει αόριστη διάρκεια διαμονής ή ο ένας γονέας του είναι πολίτης της ΕΕ γίνεται αυτόματα Βρετανός πολίτης. Εφόσον το παιδί ζήσει ως τα 10 του χρόνια στο Ηνωμένο Βασίλειο έχει δια βίου το δικαίωμα να πολιτογραφηθεί.
ΟΛΛΑΝΔΙΑ άρθρο 3, 6 παρ.1 α', ε' του Νόμου για την Ολλανδική Ιθαγένεια	Γίνονται ολλανδοί πολίτες αυτόματα τα παιδιά των οποίων οι γονείς είναι μόνιμα εγκατεστημένοι στην χώρα ή έχουν γεννηθεί στη χώρα. Όσοι έχουν γεννηθεί στην Ολλανδία μπορούν, με την ενηλικίωση τους, να κάνουν χρήση της διαδικασίας «επιλογής», διαδικασία απλούστερη από την πολιτογράφηση και αφορά διάφορες κατηγορίες ατόμων που έχουν ιδιαίτερους δεσμούς με την Ολλανδία.

ΔΑΝΙΑ <small>άρθρο 3 του Νόμου για τη Δανική Ιθαγένεια</small>	<p>Τα παιδιά των αλλοδαπών που γεννιούνται στη χώρα και τα παιδιά των οποίων ο ένας γονιός είναι Δανός, αποκτούν το δικαίωμα να επιλέξουν υπηκοότητα στο 18ο έτος της ηλικίας τους. Απαγορεύεται η κατοχή διπλής υπηκοότητας και όπου συντρέχουν λόγοι τους καλούνται να επιλέξουν ή να απορρίψουν τη Δανική υπηκοότητα.</p>		
	ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΑΠΟΚΤΗΣΗΣ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑΣ	ΛΟΓΟΙ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΝ ΣΤΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟΥΣ ΝΟΜΟΥΣ	ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ

ΓΕΡΜΑΝΙΑ	Βασίστηκε στην αντίληψη ότι Γερμανός είναι όποιος έχει Γερμανούς προγόνους .	Η ενοποίηση της Ανατολικής με τη Δυτική Γερμανία. Η αύξηση της ανεργίας .	Αφομοιωτικό μοντέλο ενσωμάτωσης. Η δεύτερη γενιά έχει αυξημένη κινητικότητα στην εργασία χωρίς να σημειώνεται σημαντική διαφορά με τους γηγενείς.
ΓΑΛΛΙΑ	Φιλελεύθεροι οι σύγχρονοι νόμοι. Χορήγηση υπηκοότητας και πολιτογράφηση ως Γάλλων πολιτών για τους γεννημένους στη Γαλλία μετανάστες δεύτερης γενιάς	Τα γεγονότα που διαδραματίστηκαν το φθινόπωρο του 2005 από μετανάστες δεύτερης γενιάς. Αμφισβήτηση του ως τότε μοντέλου μεταναστευτικής πολιτικής που δεν καταλύει το ρατσισμό στην αγορά εργασίας.	Δεν εμποδίζεται η χορήγηση υπηκοότητας στους μετανάστες δεύτερης γενιάς. Πρόσβαση στο εκπαιδευτικό σύστημα για τη δεύτερη γενιά Μείωση αποκλεισμού τους από τις υψηλές και καλά αμειβόμενες θέσεις εργασίας.
ΒΕΛΓΙΟ	Αυτόματη απόκτηση της βελγικής υπηκοότητας με τη γέννηση. Απλές διαδικασίες		
ΙΣΠΑΝΙΑ	Όσοι γεννιούνται από αλλοδαπούς γονείς μπορούν να αποκτήσουν την υπηκοότητα εφόσον ζούσαν στη χώρα για τουλάχιστον ένα χρόνο πριν υποβάλλουν την αίτηση τους		

ΙΤΑΛΙΑ	Όσοι γεννήθηκαν στη χώρα από αλλοδαπούς γονείς μπορούν να αποκτήσουν την ιταλική υπηκοότητα κατόπιν αίτησης τους μετά τα 18 τους χρόνια. Η		
Μ. ΒΡΕΤΑΝΙΑ	Ένα παιδί που γεννιέται από αλλοδαπούς γονείς γίνεται αυτόματα Βρετανός πολίτης. Εφόσον το παιδί ζήσει ως τα 10 του χρόνια στο Ηνωμένο Βασίλειο έχει δια βίου το δικαίωμα να πολιτογραφηθεί.		
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	Γίνονται ολλανδοί πολίτες αυτόματα τα παιδιά των οποίων οι γονείς είναι μόνιμα εγκατεστημένοι στην χώρα ή έχουν γεννηθεί στη χώρα. Διαδικασία επιλογής.		
ΔΑΝΙΑ	Τα παιδιά των αλλοδαπών που γεννιούνται στη χώρα ή τα παιδιά των οποίων ο ένας γονιός είναι Δανός αποκτούν το δικαίωμα να επιλέξουν υπηκοότητα στο 18ο έτος της ηλικίας τους.	Αναδιαμόρφωσε μερικώς αλλά αυστηρά τη νομοθεσία περί γάμου το 2003 για καλύτερο έλεγχο εντός των συνόρων και σχετικά με την απόκτηση της ιθαγένειας μέσω του γάμου. Δικαίωμα του κράτους παραμένει να κρίνει και να αποφασίζει	Διαμορφώθηκε η έννοια του «πρέποντος» γάμου, του γάμου δηλαδή που βασίζεται σε αμοιβαία αγάπη μεταξύ των συντρόφων και στοχεύει στην δημιουργία οικογένειας. Η γαμήλια νομοθεσία υπάγεται πλέον

		ποιος θα εισέλθει και θα διαμείνει στην επικράτεια του.	στη νομοθεσία περί μετανάστευσης, και οι Δανοί, καταλήγουν να την ορίζουν, ως όργανο ελέγχου της
--	--	---	--

Πίνακας 3.3

Παράθεση - Σύγκριση των δύο πιο δραστήριων μεταρρυθμιστικά χωρών

ΓΑΛΛΙΑ	<p>Χαρακτηρίζεται ως φιλελεύθερη γιατί δεν εμποδίζει ουσιαστικά τη χορήγηση υπηκοότητας σε γεννημένους στη Γαλλία μετανάστες δεύτερης γενιάς. Τα γεγονότα του 2005 οδήγησαν σε βελτιώσεις του νόμου. Τα υψηλά ποσοστά ανεργίας επιδιώχθηκε να αμβλυνθούν με την εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας. Η εκμάθηση της γαλλικής γλώσσας ορίστηκε ως ο μόνος παράγοντας ενσωμάτωσης ή αποκλεισμού. Παρατηρείται βελτίωση στη δυνατότητα πρόσβασης στο εκπαιδευτικό σύστημα των μεταναστών δεύτερης γενιάς αλλά και μείωση του αποκλεισμού τους από τις υψηλές και καλά αμειβόμενες θέσεις εργασίας</p>
ΔΑΝΙΑ	<p>Η μεταρρύθμιση του μεταναστευτικού νόμου αφορά κυρίως στις προϋποθέσεις που οφείλει να πληροί ένα άτομο ξενικής καταγωγής που είναι παντρεμένο με Δανό πολίτη, για να λάβει δανική ιθαγένεια ή άδεια παραμονής στη χώρα. Είναι στην ουσία ένα ζήτημα καθορισμού ταυτότητας και απόδοσης, ή μη, ανάλογων προνομίων. Η τάση που χαρακτηρίζει την πολιτική της Δανίας είναι σαφώς ανασταλτική ως προς την εισροή μεταναστών, ενώ παράλληλα στοχεύει στην πληρέστερη ενσωμάτωση όσων μεταναστών έχουν ήδη λάβει άδεια παραμονής. Η αναθεώρηση του νόμου περί μετανάστευσης το 2002 περιείχε διαφοροποιήσεις των διατάξεων που αφορούν στη σύναψη γάμου, τουλάχιστον σε τρία σημεία:</p> <ol style="list-style-type: none">1) προσετέθησαν δύο νέοι όροι για την τέλεση του γάμου2) εξουσιοδοτήθηκε το άτομο που φέρει σε πέρας την τελετή να ενημερώσει τις μεταναστευτικές αρχές αν διαπιστώσει ή υποπτευθεί πως ο γάμος ήταν πλαστός ή καταναγκαστικός3) μειώθηκε η περίοδος ισχύος του πιστοποιητικού που εγγυάται πως οι προϋποθέσεις των γάμων έχουν τηρηθεί

Η ενσωμάτωση των μεταναστών αποτελεί μονόδρομο για τη σύγχρονη Ευρώπη, η οποία ενσωμάτωση και οι ακολουθούμενες πολιτικές διαφέρουν ως προς τα μέσα, τους μηχανισμούς και γενικά εξαρτώνται από το βαθμό ωριμότητας της χώρας υποδοχής απέναντι στο φαινόμενο - που αρχίζει να παίρνει διαστάσεις προβλήματος λόγω της υπερβολικής αύξησης του αριθμού των παράνομων μεταναστών. Οι πολιτικές στην Ευρωπαϊκή Ένωση τείνουν προς ένα ενιαίο πλαίσιο αφού το φαινόμενο της μετανάστευσης έχει πλέον κοινά χαρακτηριστικά γνωρίσματα. Κοινό στόχο αποτελεί η πολιτική της ένταξης να βασιστεί στον έλεγχο των εξωτερικών συνόρων και να καταπολεμηθεί η απασχόληση των μεταναστών χωρίς άδεια εργασίας. Επίσης υπάρχει σε γενικές γραμμές η αναγνώριση από κοινού του δικαιώματος των μεταναστών να μείνουν στην χώρα υποδοχής καθώς και του δικαιώματος για επανένωση των οικογενειών.

Αφού θέσαμε το ιστορικό πλαίσιο αναφοράς μας, στη συνέχεια θα έχουμε την ευκαιρία να δούμε τις πολιτικές ενσωμάτωσης στην Ελλάδα όπως αυτές αναπτύχθηκαν και εφαρμόζονται παράλληλα με τα αποτελέσματα που φαίνεται να έχουν ως τώρα. Σε όλο αυτό, σημαντικό ρόλο έχει το εκπαιδευτικό σύστημα και η διαμόρφωση του κατάλληλου πολιτισμικού υπόβαθρου ώστε να αναγνωρίσει στοιχειωδώς στο μετανάστη τον άνθρωπο που μετακινήθηκε λόγω ανάγκης από τη χώρα του και όχι τον άνθρωπο που ήρθε να βλάψει και να δημιουργήσει πρόβλημα στους γηγενείς.

3.3 Νομοθετικές Ρυθμίσεις για τους Αλλοδαπούς

Η νομική υπόσταση του αλλοδαπού ατόμου στο σύστημα του αναφερόμενου ως "νέου διεθνούς δικαίου" που έχει διαμορφωθεί και επηρεάζεται κατά βάση μετά την Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (1948) είναι άκρως διαφοροποιημένη από εκείνη που είχε δημιουργήσει το "παλαιό" σύστημα διεθνούς δικαίου. Το "νέο διεθνές δίκαιο" λοιπόν, διαποτισμένο από την καινούρια αυτή νομική ιδεολογία περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την παράλληλη διαμόρφωση της σχετικής διεθνούς, και βασικά της ευρωπαϊκής, νομικής θεωρίας και νομολογίας, έχει τοποθετήσει σε μια καθαρά νέα βάση το άτομο και την προστασία της θέσης και της παρουσίας του στο έδαφος- όχι μόνον - της δικής του χώρας αλλά κυρίως, στην επικράτεια ξένων, κυρίαρχων κρατών. Το νέο - μετά το 1948 - διεθνές δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων έχει καταφέρει να εμφυσησει και, ουσιαστικά, να αλλάξει

εκ βάθρων, το διεθνές δίκαιο κρατικής ευθύνης για τη μεταχείριση αλλοδαπών προσώπων, κλάδο δικαίου που ουσιαστικά υπήρξε ο πρόγονος του σύγχρονου διεθνούς δικαίου ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Έχει συμμετάσχει πραγματικά στην επικράτηση της αρχής της προστασίας αλλοδαπών προσώπων σύμφωνα με τα διεθνή ελάχιστα πρότυπα, εν αντιθέσει προς την πεπαλαιωμένη αρχή μεταχείρισης αλλοδαπών προσώπων βάσει των ιδιαίτερων, κάθε φορά, εθνικών προτύπων. Παράλληλα βέβαια, το διεθνές δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων έχει διαδραματίσει βαρύνοντα ρόλο, και αυτό είναι αρκετά σημαντικό, στην εξέλιξη της ποιότητας σχετικά με την ουσιαστική προστασία που ο αλλοδαπός έχει δικαίωμα να απολαμβάνει σε αλλοδαπά κράτη σύμφωνα με την αρχή των διεθνών ελάχιστων προτύπων. Θεμελιώδεις αρχές προστασίας ανθρωπίνων δικαιωμάτων όπως είναι η αρχή της μη διάκρισης για φυλετικούς λόγους, η απαγόρευση της γενοκτονίας και η απαγόρευση των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας, που σήμερα έχουν πλέον καθιερωθεί ως αναπόσπαστο μέρος του διεθνούς εθιμικού δικαίου, πριν πενήντα περίπου έτη θεωρούνταν ανύπαρκτες, τουλάχιστον ως δεσμευτικές νομικές αρχές, στο πλαίσιο του διεθνούς δημοσίου δικαίου.

Η ριζική όμως αλλαγή και εξέλιξη του διεθνούς δικαίου ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι στον ίδιο βαθμό εμφανής στη *διαδικασία εφαρμογής* των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων αλλοδαπών από τα κράτη μέλη της διεθνούς κοινωνίας. Η εφαρμογή αυτών των δικαιωμάτων δεν εξαρτάται πια από το διακριτικό χειρισμό του κάθε κράτους ιθαγένειας του αλλοδαπού, όπως μέχρι πρότινος όριζε το κλασσικό δημόσιο διεθνές δίκαιο. Τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα του αλλοδαπού προσώπου τίθενται πλέον σε εφαρμογή, υποκείμενα σε δικαστική κρίση, και μπορούν να διεκδικούνται με την ενεργοποίηση του ίδιου του αλλοδαπού προσώπου στο πλαίσιο του εθνικού δικαϊκού συστήματος της χώρας υποδοχής ή στα πλαίσια των περιφερειακών και διεθνών δικαϊκών συστημάτων προστασίας ανθρωπίνων δικαιωμάτων, (<http://tosyntagma.ant-sakkoulas.gr/fakeloi/item.php?id=844#top>).

Συνεπώς το νομικό καθεστώς που αφορά στους αλλοδαπούς και στους πρόσφυγες διαπνέεται, πέραν των βασικών ειδικών νόμων, και από μία αναλογία διατάξεων κοινοτικού ευρωπαϊκού και διεθνούς δικαίου. Ενδεικτικά αναφέρονται το Ελληνικό Σύνταγμα, η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, το

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), (Ν.Δ. 53/1974, ΦΕΚ Α' 256), η Σύμβαση της Γενεύης του 1951 για τους πρόσφυγες (Ν.Δ. 3989/1959), ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης αλλά και η Συνθήκη του Schengen. Μέχρι και τα τελευταία χρόνια της δεκαετίας του 1980, η Ελλάδα διένυε περιόδους ασταθής πολιτικής ζωής με αποτέλεσμα να μην αποτελεί πόλο έλξης για μεγάλο αριθμό μεταναστών. Έτσι, όπως έχει αναφερθεί ξανά πιο πάνω, η Ελλάδα δεν είχε αναπτύξει τους κατάλληλους μηχανισμούς και ένα know how για την αντιμετώπιση ενός μεγάλου μεταναστευτικού κύματος όπως και συνέβη λίγο αργότερα από τις αρχές της δεκαετίας του 1990. Τα μέτρα που λαμβάνονταν ήταν για ένα περιορισμένο φαινόμενο μετανάστευσης χωρίς να υποστηρίζεται από ένα αντίστοιχο θεσμικό πλαίσιο ικανό να στηρίξει την επερχόμενη αύξηση της μεταναστευτικής κίνησης και την θέση της ως βασική χώρα διέλευσης και διαμονής μεγάλου αριθμού μεταναστών. Έτσι μια πρώτη προσπάθεια να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά το κύμα μετανάστευσης ήρθε το 1991 με το νόμο 1975 που ψηφίστηκε.

Ο νόμος **Ν. 1975/1991** προσπαθεί να ρυθμίσει τους όρους εισόδου, παραμονής αλλά και εργασίας των αλλοδαπών ενώ προβλέπει και αύξηση του αριθμού των θέσεων των αστυνομικών δυνάμεων ώστε να εξασφαλισθεί ένας καλύτερος έλεγχος στα σύνορα της Ελλάδας. Παράλληλα θέτει και αυστηρότερους όρους για απέλαση και προβλέπει την επιβολή προστίμων σε εκείνους που υποθάλπουν παράνομους ξένους. Ο συγκεκριμένος νόμος διαπνέεται από την εξής άποψη: «τα εξωτερικά σύνορα των κρατών - μελών πρέπει να ελέγχονται αποτελεσματικά, προκειμένου να επιτύχουν οι πολιτικές ενσωμάτωσής τους». (Πετρινώτη 1993: 101) Παράλληλα θεσμοθετείται και ο μηχανισμός άμεσης επαναπροώθησης για την άμεση απομάκρυνση από τα ελληνικά εδάφη των παράνομων μεταναστών. Σε αυτή την περίοδο στην Ελλάδα ο αλλοδαπός που εισήλθε νόμιμα στη χώρα μπορεί μετά από δεκαπέντε χρόνια να ζητήσει την εγκατάσταση της οικογένειάς του σε αυτή. Μπορούμε να πούμε ότι σε αυτή τη φάση το φαινόμενο της μετανάστευσης αντιμετωπίστηκε ως ποινικό αδίκημα.

Λόγω της αναποτελεσματικότητας του νόμου αυτού ψηφίζεται στη συνέχεια μία σειρά νόμων όπως τα δύο Προεδρικά Διατάγματα **Π.Δ. 358/1997** και **Π.Δ. 359/1997** που καθόρισαν με αρκετά σαφή τρόπο τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματα των αλλοδαπών επί της νόμιμης εργασίας που προσφέρουν. Τα δύο όμως αυτά Προεδρικά

Διατάγματα περιείχαν και αμφισβητούμενα σημεία που αφορούσαν κυρίως στο χρόνο ισχύος των αδειών παραμονής.

Το 1998 εφαρμόζεται η γνωστή «επιχείρηση σκούπα». Το μέτρο ονομάζεται «μαζικός έλεγχος νομιμότητας» και ως στόχο είχε την εκκαθάριση της χώρας από τους παράνομα διαμένοντες μετανάστες σε αυτήν. Τότε συνελήφθησαν εκατοντάδες αλλοδαποί και ακολούθησε η απέλασή τους. Το 1999 η Ελλάδα είχε αναλογικά την πρωτιά μεταξύ των άλλων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε φυλακίσεις αλλοδαπών. Από το 1991 ως και το πρώτο εξάμηνο του 1999 πραγματοποιήθηκαν 1.820.000 απελάσεις εκ των οποίων οι 1.700.000 ήταν Αλβανοί.

Σειρά έχουν οι νόμοι Ν. 2190/2001 και Ν. 3013/2002 με τους οποίους οι προϋποθέσεις εισόδου και παραμονής στη χώρα μένουν σε γενικές γραμμές οι ίδιες αλλά εκείνο που αλλάζει είναι ότι αρχίζει να διαμορφώνεται η αντίληψη ότι οι αλλοδαποί πρέπει να ενταχθούν κοινωνικά στην Ελλάδα. Στο σημείο αυτό ο προαπαιτούμενος χρόνος για το δικαίωμα ζήτησης άδειας παραμονής, αόριστης διάρκειας, μειώνεται από 15 σε 10 έτη. Επιπλέον ο αλλοδαπός μπορεί να ζητήσει να του χορηγηθεί η ελληνική ιθαγένεια- εφόσον πληροί τις προϋποθέσεις. Παράλληλα δίνεται έμφαση στην έννοια της οικογενειακής συνένωσης, από τη στιγμή που ο απαιτούμενος χρόνος για την επανένωση της οικογένειας μειώθηκε και αυτός από τα 15 στα 2 έτη.

Θεσπίζονται και μια σειρά επιπρόσθετων μέτρων και δικαιωμάτων για τον αλλοδαπό και την οικογένειά του, μεταξύ άλλων η πρόσβαση όλων των παιδιών των αλλοδαπών στην εκπαίδευση, για το οποίο και θα μιλήσουμε πιο αναλυτικά σε επόμενο υποκεφάλαιο. Επίσης εξασφαλίζονται ίσα εργασιακά δικαιώματα και ασφαλιστικά δικαιώματα μεταξύ Ελλήνων και αλλοδαπών. Αυτό δε σημαίνει ότι δεν περιλαμβάνονται αρκετοί περιοριστικοί όροι και απαγορευτικές ρυθμίσεις στην άσκηση των προαναφερθέντων δικαιωμάτων.

Για πρώτη φορά προβλέπεται η δυνατότητα ανανέωσης της άδειας παραμονής του αλλοδαπού που διαθέτει, βάσει αποδείξεων, ικανά εισοδήματα και πόρους ώστε να καλύπτει τα απαιτούμενα έξοδα για την διαβίωσή του, ενώ θα πρέπει να είναι υγιής και να διαθέτει κατάλυμα. Μέχρι πριν η παράταση της άδειας παραμονής του είχε να κάνει με την άδεια εργασίας του.

Οι ρυθμίσεις που επιτρέπουν τη νομιμοποίηση, ασφάλιση και πρόσβαση των παιδιών των αλλοδαπών στην εκπαίδευση αποτελούν θετικές εξελίξεις που επιταχύνουν και διευκολύνουν την ενσωμάτωσή τους. Συστήνεται και η Επιτροπή Μετανάστευσης που γνωμοδοτεί σχετικά με τη χορήγηση ή μη και ανανέωση της άδειας παραμονής κάτι που αναμφισβήτητα αποτελεί καινοτομία του Νόμου. Παρατηρούμε ότι με το πέρασμα των ετών το ελληνικό κράτος τείνει προς τη διαμόρφωση μίας άλλης μεταναστευτικής κουλτούρας. Ωστόσο το γραφειοκρατικό πρόβλημα συνεχίζει να ταλανίζει.

Αξίζει να αναφέρουμε ότι με την εγκύκλιο του Υπουργείου Δικαιοσύνης 37/10014/04 προβλέπεται η ίση μεταχείριση των υπηκόων των οκτώ νέων μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τα υπόλοιπα δεκαπέντε κράτη μέλη αυτής. Θέτοντας όμως ως προϋπόθεση τη δωδεκάμηνη παραμονή και εργασία στη χώρα. Όσοι δεν πληρούν αυτήν την προϋπόθεση εξακολουθούν να λογίζονται ως υπήκοοι τρίτων χωρών, κάτι που αυτόματα σημαίνει ότι δεν προστατεύονται από το μέτρο της απέλασης και πρέπει να ανανεώνουν τις άδειες παραμονής και εργασίας τους.

Ακολουθεί ο **N. 3386/2005** σύμφωνα με άρθρα του οποίου:

Άρθρο 3

Σύσταση Διπυργικής Επιτροπής Παρακολούθησης της Μεταναστευτικής Πολιτικής

1. Για τον συντονισμό της μεταναστευτικής πολιτικής στην Ελλάδα συνιστάται Διπυργική Επιτροπή, αποτελούμενη από τους Υπουργούς Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Οικονομίας και Οικονομικών, Εξωτερικών, Εθνικής Άμυνας, Ανάπτυξης, Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας, Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Δικαιοσύνης, Πολιτισμού, Δημόσιας Τάξης και Εμπορικής Ναυτιλίας, η οποία συνέρχεται τουλάχιστον δύο φορές το χρόνο.

2. Έργο της Επιτροπής είναι η επεξεργασία θεμάτων μετανάστευσης (νόμιμης και παράνομης), με βάση την εξελικτική πορεία του φαινομένου, η έκδοση κατευθυντήριων οδηγιών με σκοπό το συντονισμό των κατά περίπτωση εμπλεκόμενων φορέων, η παρακολούθηση του έργου τους και η εισήγηση μέτρων

θεσμικού και τεχνικού χαρακτήρα προς την κατεύθυνση αποτελεσματικής αντιμετώπισης των σχετικών προβλημάτων. Η Επιτροπή συντονίζει την εκπόνηση και την εφαρμογή των Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων Δράσης του άρθρου 66, για την κοινωνική ένταξη των υπηκόων τρίτων χωρών.

Άρθρο 9

Τύποι αδειών διαμονής

1. Υπήκοος τρίτης χώρας, που έχει λάβει θεώρηση εισόδου στην Ελλάδα για έναν από τους λόγους που προβλέπονται από τις διατάξεις του παρόντος, οφείλει να ζητήσει άδεια διαμονής για τον ίδιο λόγο, εάν πληροί τις προβλεπόμενες από το νόμο αυτόν προϋποθέσεις.

2. Καθιερώνονται οι παρακάτω κατηγορίες αδειών διαμονής, καθώς και οι τύποι αδειών που περιλαμβάνονται σε αυτές. Οι τύποι αδειών διαμονής παρέχουν στον κάτοχο το δικαίωμα πρόσβασης στην αγορά εργασίας κατά τις ειδικότερες ρυθμίσεις του νόμου αυτού:

A) Άδεια διαμονής για εργασία:

A1. Εξηρητημένη εργασία ή παροχή υπηρεσιών ή έργου

A2. Εποχιακή εργασία

A3. Στελέχη εταιριών

A4. Προσωρινή μετακίνηση για παροχή υπηρεσίας

A5. Αθλητές Προπονητές

A6. Μέλη καλλιτεχνικών συγκροτημάτων

A7. Πνευματικοί δημιουργοί

A8. Μέλη ξένων αρχαιολογικών σχολών

B) Άδεια διαμονής για ανεξάρτητη οικονομική δραστηριότητα:

B1. Ανεξάρτητη οικονομική δραστηριότητα

B2. Ανάπτυξη επενδυτικής δραστηριότητας

Γ) Άδεια διαμονής για ειδικούς λόγους:

Γ1. Σπουδές

Γ2. Επαγγελματική κατάρτιση

Γ3. Υπότροφοι Ειδικά προγράμματα

- Γ4. Σπουδές σε στρατιωτικές σχολές
- Γ5. Απόκτηση ιατρικής ειδικότητας
- Γ6. Οικονομικά ανεξάρτητα άτομα
- Γ7. Ενήλικα τέκνα διπλωματικών υπαλλήλων
- Γ8. Υπηρετικό προσωπικό διπλωματικών αποστολών
- Γ9. Ανταποκριτές ξένου τύπου
- Γ10. Λειτουργοί γνωστών θρησκειών
- Γ11. Αθωνιάδα Σχολή
- Γ12. Σπουδή, γνωριμία και άσκηση του μοναχικού βίου
- Γ13. Αρχηγοί οργανωμένων ομάδων τουρισμού
- Γ14. Ερευνητές
- Δ) Άδεια διαμονής για εξαιρετικούς λόγους:
 - Δ1. Ανθρωπιστικοί
 - Δ2. Δημόσιο Συμφέρον
 - Δ3. Θύματα εμπορίας
- Ε) Άδεια διαμονής για οικογενειακή επανένωση:
 - Ε1. Μέλη οικογένειας υπηκόου τρίτης χώρας
 - Ε2. Αυτοτελής άδεια διαμονής μελών οικογένειας υπηκόου τρίτης χώρας
 - Ε3. Μέλη οικογένειας Έλληνα ή πολίτη Ε.Ε.
- ΣΤ) Άδεια διαμονής αόριστης διάρκειας.
- Ζ) Άδεια διαμονής επί μακρόν διαμένοντος.

Άρθρο 53

Προϋποθέσεις για την οικογενειακή επανένωση

Ο υπήκοος τρίτης χώρας που κατοικεί νόμιμα στην Ελλάδα επί δύο τουλάχιστον έτη δικαιούται να ζητήσει την είσοδο και διαμονή στη χώρα μελών της οικογένειας του, εφόσον πληρούνται, σωρευτικά, οι κατωτέρω προϋποθέσεις:

- α. Αποδεικνύει την ύπαρξη της οικογενειακής σχέσης.
- β. Τα μέλη της οικογένειας του πρόκειται να κατοικήσουν μαζί του.
- γ. Αποδεικνύει ότι διαθέτει ετήσιο προσωπικό εισόδημα σταθερό και τακτικό, επαρκές για τις ανάγκες της οικογένειας του, το οποίο δεν προέρχεται από προσφυγή στο σύστημα κοινωνικής αρωγής της Χώρας. Το εισόδημα αυτό δεν μπορεί να είναι μικρότερο από τις ετήσιες αποδοχές του ανειδίκευτου εργάτη, προσαυξημένο κατά 20 % για τη σύζυγο και κατά 15% για κάθε τέκνο. Σε περίπτωση κατά την οποία και οι

δύο σύζυγοι διαμένουν, νομίμως, στη Χώρα, εφόσον πρόκειται για επανένωση των τέκνων τους, δεν απαιτείται η ανωτέρω προσαύξηση, κατά 15%, για κάθε τέκνο.

δ. Διαθέτει πλήρη ασφάλιση ασθένειας ως προς το σύνολο των κινδύνων που καλύπτονται για τους ημεδαπούς, η οποία να μπορεί να καλύψει και τα μέλη της οικογένειας του.

Άρθρο 59

Δικαιώματα μελών οικογένειας υπηκόου τρίτης χώρας

Τα μέλη της οικογένειας του συντηρούντος έχουν, κατ' αντιστοιχία με αυτόν, δικαίωμα:

α. Πρόσβασης στην εκπαίδευση.

β. Πρόσβασης στη μισθωτή εργασία και σε ανεξάρτητη οικονομική δραστηριότητα.

Η πρόσβαση αυτή, κατά το δωδεκάμηνο διάστημα διαμονής από τη χορήγηση της αρχικής άδειας, κατά την παράγραφο 1 του άρθρου 57 του νόμου αυτού, τελεί υπό τους όρους και τις προϋποθέσεις που θα καθοριστούν με την κοινή υπουργική απόφαση της παραγράφου 1 του άρθρου 90 του νόμου αυτού.

γ. Πρόσβασης στον επαγγελματικό προσανατολισμό, στη βασική και περαιτέρω κατάρτιση, καθώς και στην επανακατάρτιση.

Άρθρο 66

Βασικές αρχές κοινωνικής ένταξης Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Δράσης

1. Για την ομαλή προσαρμογή και ένταξη των υπηκόων τρίτων χωρών που διαμένουν νομίμως στη Χώρα και με γνώμονα τη διαφορετικότητα και την πολιτισμική τους ιδιαιτερότητα, το Υπουργείο Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, σε συνεργασία με τα καθ' ύλην συναρμόδια Υπουργεία και φορείς, εφαρμόζει Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Δράσης.

2. Οι βασικές αρχές που διέπουν το ανωτέρω Πρόγραμμα και δεσμεύουν όλους τους συμμετέχοντες φορείς είναι οι ακόλουθες:

α. Η αποφυγή οποιασδήποτε μορφής διακρίσεων σε βάρος υπηκόων τρίτων χωρών λόγω φύλου, φυλής, χρώματος, εθνοτικής ή κοινωνικής προέλευσης, γενετήσιων χαρακτηριστικών, γλώσσας, θρησκείας ή πεποιθήσεων, πολιτικών ή άλλων

φρονημάτων, ιδιότητας μέλους εθνικής μειονότητας, περιουσίας, αναπηριών, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού.

β. Η επιδίωξη εφαρμογής ίσης μεταχείρισης, σε κάθε πτυχή της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής ζωής, ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, με στόχο την προώθηση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής.

γ. Ο σεβασμός των θεμελιωδών δικαιωμάτων τους, όπως αυτά διασφαλίζονται από την εσωτερική έννομη τάξη, σχετικά με την προστασία της πολιτισμικής και θρησκευτικής ιδιαιτερότητας.

δ. Η υποστήριξη, ανάδειξη και προβολή της προσωπικής τους συμβολής στις ευρύτερες κοινωνικές, οικονομικές και πολιτιστικές δραστηριότητες, αλλά και των προσπαθειών τους για αυτοεξυπηρέτηση και προσωπική συμμετοχή στη βελτίωση της ποιότητας της ζωής τους.

ε. Η υποβοήθηση της συνοχής των οικογενειών τους και η ενίσχυση των υφιστάμενων υποστηρικτικών κοινωνικών δικτύων, στα οποία συμμετέχουν.

στ. Η ενίσχυση της ουσιαστικής συμμετοχής τους, ως εταίρων, στο σχεδιασμό, εφαρμογή και αξιολόγηση των πολιτικών κοινωνικής ένταξης και η ανάπτυξη προς τούτο ισχυρών συμβουλευτικών δομών.

Παραθέσαμε ενδεικτικά άρθρα του συγκεκριμένου νόμου γιατί μεταξύ άλλων θεσμοθετείται για πρώτη φορά πολιτικά και κοινωνικά η ένταξη των αλλοδαπών σε μια προσπάθεια με την συνεργασία όλων των συναρμόδιων Υπουργείων και με σεβασμό προς τη διαφορετική κουλτούρα δηλαδή τις όποιες εθνικές, θρησκευτικές και πολιτισμικές ιδιαιτερότητες φέρει μαζί του ο μετανάστης. Επίσης λαμβάνονται σαφή μέτρα με σκοπό τη διευκόλυνση της οικογενειακής επανένωσης ενώ ταυτόχρονα και τα ανήλικα παιδιά των υπηκόων τρίτων χωρών υπάγονται στην υποχρεωτική σχολική φοίτηση όπως και οι ημεδαποί.

Τέλος με το νόμο 3536 του 2007, Ν. **3536/2007**, με τον τίτλο «Ειδικές Ρυθμίσεις θεμάτων μεταναστευτικής πολιτικής και λοιπών ζητημάτων αρμοδιότητας του Υπουργείου Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης», τροποποιούνται και συμπληρώνονται τα κενά του Ν. 3386/2006 με κύριο στόχο τη μείωση της γραφειοκρατίας στα θέματα αυτά. Με τις ρυθμίσεις του νόμου αυτού καθίσταται εμφανής η προσπάθεια του ελληνικού κράτους να ρυθμίσει τα ζητήματα για τη διευκόλυνση της πρόσβασης των μεταναστών δεύτερης γενιάς στο εκπαιδευτικό

σύστημα και συγκεκριμένα για την πρόσβασή τους στην ανώτατη βαθμίδα του. Παραθέτουμε το συγκεκριμένο άρθρο του νόμου αυτού:

Άρθρο 10

Θέματα αδειών διαμονής για λόγους σπουδών.

1. Η παρ. 3 του άρθρου 28 του ν. 3386/2005 αντικαθίσταται ως εξής:
«3. Δεν χορηγείται άδεια διαμονής για λόγους σπουδών στους υπηκόους τρίτων χωρών που διαμένουν στη Χώρα ως εργαζόμενοι ή ασκούντες ανεξάρτητη οικονομική δραστηριότητα με εξαίρεση όσους έχουν γίνει δεκτοί για λόγους οικογενειακής επανένωσης.»

2. Στην παρ. 1 του άρθρου 29 του ν. 3386/2005 προστίθεται τελευταίο εδάφιο ως εξής:
«Υπήκοοι τρίτων χωρών, οι οποίοι μετά το πέρας των σπουδών τους έγιναν δεκτοί από ανώτερα ή ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα της Χώρας για μεταπτυχιακές σπουδές, μπορούν να ανανεώσουν την άδεια διαμονής τους για όσο χρονικό διάστημα απαιτείται για την ολοκλήρωση των σπουδών τους χωρίς την υποχρέωση προσκόμισης αντίστοιχης ειδικής θεώρησης εισόδου.»

3. Η παρ. 3 του άρθρου 34 του ν. 3386/2005 αντικαθίσταται ως εξής:
«3. Με την επιφύλαξη των κείμενων διατάξεων της εργατικής νομοθεσίας, σε υπηκόους τρίτων χωρών φοιτητές τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, που συμμετέχουν σε προγράμματα με σκοπό την πρακτική άσκηση στο αντικείμενο των σπουδών τους, έναντι αποζημίωσης, χορηγείται άδεια διαμονής, με απόφαση του Γενικού Γραμματέα της οικείας Περιφέρειας, η οποία παρέχει πρόσβαση στην αγορά εργασίας, για διάστημα έως έξι μηνών, με δυνατότητα ισόχρονης παράτασης, εφόσον προηγουμένως έχουν λάβει ειδική θεώρηση εισόδου για το σκοπό αυτόν και με την προϋπόθεση ότι υφίσταται βεβαίωση του αρμόδιου κατά περίπτωση φορέα ανταλλαγών, από την οποία προκύπτει ότι ο υπήκοος τρίτης χώρας γίνεται αποδεκτός στο πρόγραμμα για πρακτική άσκηση στο αντικείμενο των σπουδών του σε συγκεκριμένη επιχείρηση και για ορισμένο χρονικό

διάστημα.», (http://www.dsanet.gr/Epikairothta/Nomothesia/n3536_07.htm)

Επίσης με το νόμο αυτό:

- συστήνεται Επιτροπή για την κοινωνική ένταξη των μεταναστών
- απλοποιούνται οι διαδικασίες νομιμοποίησης
- ορίζονται τα δικαιώματα διαμονής και καθορίζονται οι προϋποθέσεις χορήγησης αδειών παραμονής
- θεσπίζονται μέτρα που αφορούν στην άσκηση οικονομικής δραστηριότητας των μεταναστών
- καταργούνται οι υποχρεωτικές εξετάσεις για την επάρκεια της ελληνικής γλώσσας και των στοιχείων της ελληνικής ιστορίας και πολιτισμού από την Επιτροπή Μετανάστευσης ως προϋποθέσεις για την απόκτηση της ιδιότητας των επί μακρόν διαμενόντων μεταναστών.

Ο παρακάτω πίνακας επιδιώκει την ταξινόμηση των προαναφερθέντων νομοθετημάτων που αφορούν άμεσα τους μετανάστες δεύτερης γενιάς.

Πίνακας 3.4

Ταξινόμηση των προαναφερθέντων νομοθετημάτων που αφορούν άμεσα τους μετανάστες δεύτερης γενιάς

	ΕΛΛΑΔΑ
Η μεταναστευτική πολιτική στην Ελλάδα	Τάση νομιμοποίησης μεταναστών που απογράφηκαν στην Ελλάδα, η ανταπόκριση των οποίων είναι θετική, Παράλληλα όμως, οι αρχές δεν έχουν επιτύχει υψηλά επίπεδα αποτελεσματικής λειτουργίας και εξυπηρέτησης των μεταναστών. Επικέντρωση στον έλεγχο των συνόρων και στον έλεγχο των αιτήσεων για χορήγηση ασύλου
Κριτήρια απόκτησης υπηκοότητας	α. να είναι ενήλικος κατά το χρόνο της υποβολής της δήλωσης πολιτογράφησης. β. να μην έχει καταδικασθεί τελεσίδικα, κατά την τελευταία δεκαετία πριν από την υποβολή της αίτησης πολιτογράφησης. γ. να μην εκκρεμεί σε βάρος του απόφαση απέλασης. δ. να διαμένει νόμιμα στην Ελλάδα πέντε συνολικά έτη την τελευταία δεκαετία πριν από την υποβολή της αίτησης πολιτογράφησης. ε. να έχει επαρκή γνώση της ελληνικής γλώσσας. στ. να αποδεικνύει την ένταξή του στην ελληνική κοινωνία και τη δυνατότητά του να συμμετάσχει ενεργά και ουσιαστικά στην πολιτική ζωή της χώρας.
Μεταρρυθμιστικές πράξεις νομοθεσίας στον Ελληνικό Μεταναστευτικό Νόμο.	Ο νόμος N. 1975/1991 ρυθμίζει: 1)όρους εισόδου, παραμονής και εργασίας των αλλοδαπών, 2)αύξηση του αριθμού των θέσεων των αστυνομικών για καλύτερο έλεγχο στα σύνορα 3)αυστηρότερους όρους απέλασης, 4)πρόστιμα σε εκείνους που υποθάλπουν παράνομους ξένους, 5)μηχανισμό άμεσης επαναπρόωθησης και απομάκρυνσης από την Ελλάδα των παράνομων μεταναστών, 6)ο αλλοδαπός που εισήλθε νόμιμα στη χώρα μπορεί μετά από δεκαπέντε χρόνια να ζητήσει την εγκατάσταση της οικογένειάς του σε αυτή. Οι νόμοι N. 2190/2001 και N. 3013/2002 μειώνει το χρόνο για το δικαίωμα ζήτησης άδειας παραμονής, αόριστης διάρκειας, από 15 σε 10 έτη. Χορήγηση ελληνικής ιθαγένειας- εφόσον πληρούνται τις προϋποθέσεις. Έμφαση στην έννοια της οικογενειακής συνένωσης, μείωση χρόνου από τα 15 στα 2 έτη. Επιτρέπουν τη νομιμοποίηση, ασφάλιση και πρόσβαση των παιδιών των αλλοδαπών στην εκπαίδευση. Ο νόμος N. 3536/2007 , έχει κύριο στόχο τη μείωση της γραφειοκρατίας. Εμφανής η προσπάθεια του κράτους για τη διευκόλυνση της πρόσβασης των μεταναστών δεύτερης γενιάς στο εκπαιδευτικό σύστημα. Τέλος, ο νόμος "Ραγκούση" N. 3838/10 είναι ο πιο ρηξικέλευθος και δημοκρατικός νόμος. Πρωτοφανείς καινοτομίες για το ελληνικό νομοθετικό βεληνεκές.
Θετικές αλλαγές που φέρνει ο νόμος για την ιθαγένεια	Ο N. 3838/10 προβλέπει την απόδοση ιθαγένειας σε παιδιά που :α) γεννιούνται στην Ελλάδα και ο ένας από τους δύο γονείς έχει πενταετή νόμιμη διαμονή στη χώρα, β) δεν έχουν γεννηθεί στην Ελλάδα και έχουν παρακολουθήσει τις τρεις πρώτες τάξεις του δημοτικού είτε έξι οποιεσδήποτε τάξεις. Περιορισμός χρόνου διαμονής στη χώρα σε πέντε χρόνια για την απόκτηση της ιθαγένειας, με απόφαση μέσα σε δύο χρόνια για κάθε αίτηση. Ψήφος στις δημοτικές εκλογές για μετανάστες και ομογενείς πενταετή διαμονή στη χώρα

Σίγουρα μπορούμε να αντιληφθούμε τώρα πιο ξεκάθαρα πως στο πέρασμα του χρόνου διαμορφώνονται οι κατάλληλες συνθήκες που θα υποδεχτούν τα νέα - κάθε φορά - φαινόμενα. Έτσι και στην περίπτωση αυτή το ελληνικό κράτος εξέλιξε και προσάρμοσε τη μεταναστευτική του πολιτική στις ανάγκες που επιβάλλει η εποχή που διανύουμε. Μία εποχή που τη χαρακτηρίζει η συνεχής ροή και μετακίνηση ανθρώπινου δυναμικού προς αναζήτηση μιας καλύτερης ζωής.

3.4 Θεσμικά μέτρα εκπαίδευσης μεταναστών δεύτερης γενιάς

Στο συγκεκριμένο υποκεφάλαιο θα συζητήσουμε για το θέμα της ενσωμάτωσης των παιδιών των μεταναστών, δηλαδή για την ενσωμάτωση της λεγόμενης δεύτερης γενιάς μεταναστών και τη βασική παράμετρο που είναι το εκπαιδευτικό σύστημα αλλά και την έννοια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης εν γένει. Όπως ήδη έχει αναφερθεί, το κομμάτι της εκπαίδευσης είναι σημαντικό γιατί είναι εκείνο που διαμορφώνει - πέρα από το οικογενειακό περιβάλλον - κατά κύριο λόγο την κουλτούρα του μαθητή και συνεπώς του αυριανού ενήλικου πολίτη. Έτσι πιο συγκεκριμένα και στην περίπτωση των μεταναστών της δεύτερης γενιάς η έννοια και ο ρόλος της εκπαίδευσης αποκτούν βαρύνουσα σημασία για τον τρόπο που θα ενσωματωθούν τα άτομα αυτά στην ελληνική κοινωνία και για το πώς θα αφομοιωθούν εν τέλει από τις τοπικές κοινωνίες στις οποίες ζουν και κινούνται. Η εκπαίδευση είναι ο τομέας εκείνος που παιδιά των ημεδαπών καλούνται - για πρώτη φορά - να συμβιώσουν και να βρεθούν μαζί τις ώρες του σχολείου. Για πρώτη φορά τα παιδιά αυτά μοιράζονται μεταξύ τους ώρες και ανταλλάσσουν πολιτισμικά στοιχεία. Έτσι είναι σαφές ότι η ομαλή και χωρίς προβλήματα ένταξη των παιδιών των μεταναστών στην ελληνική κοινωνία εξαρτάται, κατά κύριο λόγο, από τις ώρες αυτές στο σχολείο και τελικά από όλη την εκπαιδευτική διαδικασία.

Βέβαια έχουμε παραδείγματα και σε χώρες όπως η Γαλλία που τελικά σε ένα μεγάλο βαθμό - περίπου για το ένα τρίτο των αλλοδαπών μαθητών - ο ρόλος του εκπαιδευτικού συστήματος δεν καταφέρνει να περαιωθεί και τα παιδιά των μεταναστών λόγω πολλαπλών λόγων και αιτιών να καταλήγουν τελικά να αντιμετωπίζονται ως «πολίτες δεύτερης κατηγορίας». Δηλαδή το ένα τρίτο των μαθητών αυτών ουσιαστικά αποκλείεται κοινωνικά και βιώνει έναν παρόμοιο ρατσισμό με εκείνον του γονιού του. Η επίδοση ενός μαθητή μετανάστη δεύτερης

γενιάς αποκτά ιδιαίτερη σημασία στην όλη εξέλιξή του και στην αντιμετώπιση που θα λάβει από το γηγενές στοιχείο του σχολείου. Η καλή απόδοση του μαθητή αυτού αποτελεί ένα λόγο αναγνώρισής του από τους ημεδαπούς μαθητές και μία ευκαιρία για να διεκδικήσει θέσεις εργασίας υψηλότερες από εκείνες του εργάτη, που συνήθως κατέχουν οι γονείς του. Συγκεκριμένα για την Ελλάδα έρευνες, που έχουν διενεργηθεί με βάση στατιστικά στοιχεία, έχουν δείξει ότι η σχολική επίδοση των μεταναστών μαθητών στο επίπεδο του Γυμνασίου και του Λυκείου - δηλαδή στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση - προσεγγίζει κατά μέσο όρο το 14. Να σημειώσουμε, βάσει της ίδιας έρευνας - ότι από την Α' Λυκείου ως τη Γ' Λυκείου ο βαθμός και η επίδοση ακολουθούν πτωτική πορεία. Στην ίδια έρευνα παρακολουθούμε με ενδιαφέρον το φαινόμενο ότι μετανάστες Αλβανοί που έχουν γεννηθεί στην Ελλάδα παρουσιάζουν καλύτερες επιδόσεις από μαθητές Αλβανούς που δεν έχουν γεννηθεί εδώ μόνο στο Γυμνάσιο, ενώ στο Λύκειο οι δεύτεροι παρουσιάζουν καλύτερες βαθμολογικές επιδόσεις. Επίσης από τα διαθέσιμα στοιχεία φαίνεται να υπάρχει θετική συσχέτιση μεταξύ επίδοσης του μαθητή και του χρόνου του παραμονής στη χώρα υποδοχής και συγκεκριμένα στην Ελλάδα.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο οι δυσκολίες ενσωμάτωσης και αποδοχής που αντιμετωπίζουν ορισμένες κοινότητες μεταναστών οδηγούν στα εξής συμπεράσματα: ότι υπάρχει μια απομόνωση με αποτέλεσμα την περιορισμένη πρόσβαση και άσκηση επαγγελματικών δραστηριοτήτων και δεύτερον ότι τα παιδιά μετανάστες εγκαταλείπουν τις πολιτισμικές τους ρίζες και τη γνώση της μητρικής τους γλώσσας. Αυτά αυτόματα σημαίνουν ότι - και σε ανεπτυγμένες χώρες - η εκπαίδευση δε βοήθησε ουσιαστικά στην ένταξη των αλλοδαπών αλλά και η μη διατήρηση της μητρικής γλώσσας των αλλοδαπών δεν βοηθά στη διαπολιτισμική συνύπαρξη των μαθητών. Τα διάφορα εκπαιδευτικά ιδρύματα καλούνται να αποτελούν το χώρο εκμάθησης της γλωσσικής και πολιτισμικής διαφορετικότητας με στόχο την ομαλή ένταξη και ενσωμάτωση της δεύτερης γενιάς μεταναστών που γίνονται δέκτες του εκπαιδευτικού συστήματος της χώρας υποδοχής. Η άγνοια της πολυπολιτισμικότητας αποτελεί τροχοπέδη της ένταξης όπως επίσης και η απουσία της διδασκαλίας της κουλτούρας και της γλώσσας της χώρας αποστολής.

Στην Ελλάδα η συμμετοχή των παιδιών των μεταναστών στο εκπαιδευτικό σύστημα είναι ανεξάρτητο από την κατοχή ή μη άδειας παραμονής του γονέα.

Έτσι και τα τέκνα των μη νόμιμων διαμενόντων εδώ μπορούν να παρακολουθούν τις τάξεις των σχολείων. Το ελληνικό κράτος ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 1980 με την αύξηση του φαινομένου της μετανάστευσης παρουσίασε στο θεσμικό της πλαίσιο και τη λειτουργία τάξεων υποδοχής. Ήταν μία προσπάθεια να διαχειριστεί την πολυπολιτισμικότητα των παιδιών μεταναστών και να τα εντάξει ομαλά στην ελληνική κοινωνία. Εν συνεχεία με το νόμο Ν. 1404/83 νομοθετούνται οι τάξεις υποδοχής αλλά και ο θεσμός των φροντιστηριακών μαθημάτων. Οι τάξεις υποδοχής και τα φροντιστηριακά τμήματα αποσκοπούν στη γλωσσική υποστήριξη των αλλοδαπών μαθητών εκτός των ωρών του σχολείου. Η φοίτηση διαρκεί από ένα ως και τρία χρόνια. Το πρόγραμμα αυτών των τάξεων υποδοχής ολοκληρώνεται σε δύο κύκλους εντός του σχολικού προγράμματος και απαιτούνται το λιγότερο εννέα μαθητές. Τα φροντιστηριακά τμήματα όμως λειτουργούν εκτός σχολικού ωραρίου και ο αντίστοιχα απαιτούμενος αριθμός μαθητών είναι τρεις. Παρόλα αυτά οι τάξεις αυτές δε λειτούργησαν γιατί οι αλλοδαποί μαθητές από την Ευρωπαϊκή Ένωση γράφτηκαν σε ξένα σχολεία και οι αλλοδαποί εκτός Ε.Ε. παρακολούθησαν τάξεις υποδοχής που ιδρύθηκαν βάσει νόμου Ν. 1984/1990. Ο τελευταίος νόμος επαναπροσδιόρισε τη λειτουργία των τάξεων υποδοχής και ενώ πριν λειτουργούσαν ως ξεχωριστές τάξεις άρχισαν να λειτουργούν ως ενταγμένα τμήματα στο ελληνικό σχολείο.

Με την υπουργική απόφαση Φ10/20/Γ1/708/7-9-1999 του 1999 προβλέπεται εκ νέου η διαμόρφωση ενός σχήματος μιας διδακτικής παρέμβασης σε επίπεδο σχολικής μονάδας προκειμένου να επιτευχθεί η ομαλή ένταξη των παλιννοστούντων αλλοδαπών μαθητών στο εκπαιδευτικό σύστημα της Ελλάδας. Κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους 2002-2003 λειτούργησαν 422 τάξεις υποδοχής και 557 τμήματα φροντιστηριακών μαθημάτων.

Σκοπός της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης είναι, μέσα από τη λειτουργία σχολικών μονάδων εκπαίδευσης, να παρέχει εκπαίδευση σε μαθητές με κοινωνικές και πολιτιστικές ιδιαιτερότητες. Βασικοί στόχοι αυτής είναι η αποδοχή του διαφορετικού, η επικοινωνία μεταξύ διαφορετικών πολιτισμών, η κατάργηση στερεοτύπων και ρατσιστικών διαθέσεων και η ισότιμη συνύπαρξη σε μια υγιή πολυπολιτισμική κοινωνία. Ο Ν. 2413/96 ορίζει την ίδρυση και λειτουργία σχολείων διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και από φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης όσο και εκκλησιαστικά και φιλανθρωπικά σωματεία μη

κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Για να χαρακτηριστεί ένα σχολείο διαπολιτισμικό θα πρέπει τουλάχιστον το 45% των μαθητών να είναι αλλοδαποί. Τα διαπολιτισμικά σχολεία της Ελλάδας δεν είναι αρκετά για να καλύψουν τον αριθμό των μεταναστών σε αυτή.

3.5 Απόκτηση Ιθαγένειας

Σημαντικός παράγοντας για την όλη διαδικασία της ενσωμάτωσης έχει η δυνατότητα πρόσβασης των μεταναστών και στα πολιτικά δικαιώματα. Η απόκτηση όμως ή μη πολιτικών δικαιωμάτων από τους μετανάστες έχει άμεση σχέση με την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας. «Η ιθαγένεια είναι **νομική ιδιότητα**, πρόκειται δηλαδή για έναν νομικό δεσμό δημοσίου δικαίου που συνδέει το πρόσωπο με ορισμένο κράτος και σημαίνει ότι το πρόσωπο αυτό ανήκει στο **λαό** του συγκεκριμένου κράτους. Από τον λαό πρέπει να διακρίνεται ο **πληθυσμός** του κράτους, που μπορεί να περιλαμβάνει και άτομα που δεν έχουν την ιθαγένειά του, αφού αλλοδαποί ενδέχεται να κατοικούν στο κράτος αυτό, ενώ μπορεί να μην περιλαμβάνει ολόκληρο το λαό, αφού υπήκοοι του συγκεκριμένου κράτους μπορεί να κατοικούν σε ξένο κράτος. **Η ιθαγένεια αποτελεί ιδιαίτερα σημαντικό στοιχείο του status του ατόμου, καθώς από αυτήν απορρέουν τα πολιτικά και πολλά από τα ατομικά δικαιώματα αλλά και οι υποχρεώσεις του προσώπου έναντι του κράτους, του οποίου την ιθαγένεια έχει.** Όσοι έχουν την ιθαγένεια ενός κράτους ονομάζονται **ημεδαποί** του κράτους αυτού, ενώ όσοι έχουν διαφορετική ή καμία ιθαγένεια ονομάζονται **αλλοδαποί**» (http://www.reconstruction.gr/actions_dtls.php/46)

Η χορήγηση όμως της ιθαγένειας θέτει μία σειρά από ερωτήματα όπως για παράδειγμα ποιος είναι ο κατάλληλος χρόνος για να χορηγηθεί η ιθαγένεια; Ποιο είναι δηλαδή το ικανό εκείνο διάστημα κοινωνικής συμβίωσης για να αποκτήσει κάποιος τον τίτλο του ιθαγενούς; Το φαινόμενο της μαζικής μετανάστευσης έχει επηρεάσει και την αντίληψη του κράτους περί ιθαγένειας. Με την ευρωπαϊκή σύμβαση περί ιθαγένειας η οποία υπεγράφη το 1997 και σύμφωνα με το άρθρο 2 χρησιμοποιείται ο όρος nationality ως συνώνυμος με τον όρο citizenship σημαίνοντας ότι ιθαγένεια δεν αποτελεί ένδειξη εθνικής καταγωγής αλλά το νομικό δεσμό ενός προσώπου με το κράτος. Όπως επίσης και στο άρθρο 4 ορίζεται η ιθαγένεια ως ανθρώπινο δικαίωμα. “Το δίκαιο της ιθαγένειας στην Ελλάδα ακολουθεί κατά κύριο λόγο την **αρχή της εθνικότητας** και αποδίδει

ιθαγένεια βάσει του **δικαίου του αίματος**, ακόμα και σε άτομα που δεν γεννήθηκαν εντός των ορίων του κράτους αλλά που μπορούν να αποδείξουν την εξ Ελλήνων καταγωγή τους. Έτσι, **οι ομογενείς αλλοδαποί τυγχάνουν ευνοϊκότερης μεταχείρισης από το ελληνικό κράτος**. Το ίδιο το Σύνταγμα επιβάλλει τη μέριμνα του κράτους για τη ζωή του απόδημου ελληνισμού. Επίσης, ευνοϊκής μεταχείρισης τυγχάνουν και οι υπήκοοι κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σύμφωνα με το άρθρο 7 της συνθήκης της Ε.Ο.Κ. **Άλλες κατηγορίες ατόμων που τυγχάνουν ευνοϊκής μεταχείρισης από την ελληνική πολιτεία είναι οι πολιτικοί πρόσφυγες και οι "ανιθαγενείς",** (http://www.reconstruction.gr/actions_dtls.php/46)

Μεγάλες είναι οι αντιδράσεις που προκάλεσε η ψήφιση (μόνο από το κυβερνών κόμμα) του νέου Νόμου 3838/2010 ο οποίος έχει σαφές ευρωπαϊκό προσανατολισμό και ανατρέπει όλες τις δυσκολίες των προηγούμενων νόμων διατηρώντας μόνο κάποια στοιχεία από τον προτελευταίο Νόμο 3284/2004.

Πιο κάτω παρατίθενται τα σημαντικότερα σημεία του νόμου ο οποίος στις αρχές Νοεμβρίου του 2012 "πάγωσε" με εντολή του πρωθυπουργού και του ΣτΕ μέχρι την προετοιμασία και υποβολή προς ψήφιση σχεδίου νόμου που θα επιφέρει μεταρρυθμίσεις αυστηροποίησης του.

Προϋπόθεση για την υποβολή αίτησης είναι οι οικονομικοί μετανάστες να ζουν νόμιμα πέντε χρόνια στην Ελλάδα, ενώ μέσα σε δύο επιπλέον χρόνια οφείλει η ελληνική πολιτεία να απαντήσει στο αίτημα.

Για όσους μεταναστεύσουν νόμιμα στην Ελλάδα, μετά τη δημοσίευση του νόμου, προβλέπεται ότι πρέπει να έχουν επτά χρόνια νόμιμης διαμονής, αλλά και άδεια "επί μακρών δια μέλλοντος" για να υποβάλουν την αίτηση, ενώ η απάντηση της πολιτείας θα δύναται μέσα σε ένα χρόνο μετά.

Οι προϋποθέσεις που προβλέπονται για την πολιτογράφηση είναι οι επαρκείς γνώσεις της ελληνικής γλώσσας, η ομαλή ένταξη των μεταναστών στην κοινωνική και οικονομική ζωή της χώρας και η πλήρης εξοικείωση με το πολίτευμα και τους θεσμούς της ελληνικής δημοκρατίας.

Απαιτούνται, επίσης, τρεις συστατικές επιστολές Ελλήνων πολιτών. Αυστηρά είναι τα κολλήματα που προβλέπονται για την πολιτογράφηση.

Πρόκειται για την τελεσίδικη καταδίκη για σοβαρά επικίνδυνα εγκλήματα, ενώ στα κολλήματα, που προβλέπονται από τον κώδικα ιθαγένειας, προστίθενται η τρομοκρατία, το οργανωμένο έγκλημα, η ληστεία και η ψευδής βεβαίωση.

Τα παιδιά των μεταναστών που γεννιούνται στην Ελλάδα, θα αποκτούν την ελληνική ιθαγένεια, ύστερα από αίτηση των γονέων τους, που και οι δύο θα πρέπει να έχουν πέντε χρόνια νόμιμης διανομής στην Ελλάδα.

Τα παιδιά που δεν έχουν γεννηθεί στην Ελλάδα, μπορούν να αποκτούν την ελληνική ιθαγένεια με δήλωση επίσης των γονέων, αφού έχουν επιτυχή εξαετή φοίτηση σε ελληνικό σχολείο

Δικαίωμα ψήφου, τέλος, στις δημοτικές εκλογές αποκτούν οι μετανάστες με οριστικές άδειες πενταετούς νόμιμης διανομής στην Ελλάδα, ενώ για το δικαίωμα του εκλέγεσθαι μέχρι και το αξίωμα του δημοτικού συμβούλου, προϋπόθεση είναι να γνωρίζουν επαρκώς την ελληνική γλώσσα.

Απαραίτητα δικαιολογητικά για πολιτογράφηση

1. Δήλωση πολιτογράφησης.
2. Παράβολο 700 € (εκτός των ομογενών)
3. Αντίγραφα όλων των διαβατηρίων επικυρωμένα από δικηγόρο ή άλλου ταξιδιωτικού εγγράφου.
4. Άδεια διαμονής ή άλλο αποδεικτικό έγγραφο νόμιμης διαμονής στη χώρα.
5. Πιστοποιητικό γέννησης ή απόφασης χορήγησης πολιτικού ασύλου.
6. Εκκαθαριστικό σημείωμα και αντίγραφο δήλωσης φορολογίας εισοδήματος από το οικονομικό έτος 2006 και μετά.
7. Πρόσφατο πιστοποιητικό οικογενειακής κατάστασης για έγγαμους.
8. Αριθμός Μητρώου Κοινωνικής Ασφάλισης (Α.Μ.Κ.Α.)
9. Δύο πρόσφατες έγχρωμες φωτογραφίες

3.6 Ενσωμάτωση στον κοινωνικό ιστό

Διανύουμε ήδη την τρίτη δεκαετία μαζικής εισροής μεταναστών στην Ελλάδα και η πολιτική ενσωμάτωσης των ατόμων αυτών αποτελεί σημείο ύψιστης σημασίας και προτεραιότητας. Σημαντικό ρόλο σε όλο αυτό - όπως ήδη έχει αναφερθεί - έχει η δεύτερη γενιά των μεταναστών και η ομαλή ένταξή της στην ελληνική κοινωνία.

"Μετανάστης δεύτερης γενιάς είναι το άτομο που έχει γεννηθεί στην Ελλάδα από γονείς αλλοδαπούς ή έχει μεγαλώσει κατά το μεγαλύτερο μέρος της ζωής του στην Ελλάδα ούτως ώστε να έχει ουσιαστικά διακόψει τους δεσμούς με το κράτος της καταγωγής του και να μην επιθυμεί να επιστρέψει σε αυτό και να συνδέεται με τον λαό του ελληνικού κράτους. Οι νεαροί αλλοδαποί που διαμένουν επί μακρόν και έχουν ενηλικιωθεί στην Ελλάδα συχνά αναπτύσσουν στενούς και στέρεους δεσμούς με τη χώρα μας, την οποία θεωρούν ως δεύτερη αν όχι πρώτη πατρίδα τους. Σε τέτοιες περιπτώσεις, η ενδεχόμενη αναγκαστική παλιννόστηση θα σημάνει μια επώδυνη επιστροφή σε ένα πολιτιστικό και κοινωνικό πλαίσιο εντελώς ξένο. Η Ελλάδα δεν αναγνωρίζει στους μετανάστες δεύτερης γενιάς κανένα επιπλέον δικαίωμα λόγω της μακρόχρονης παραμονής τους στο ελληνικό έδαφος και οι ίδιοι διέπονται από το δίκαιο των αλλοδαπών", (http://www.reconstruction.gr/actions_dtls.php/46). Εξ' ορισμού λοιπόν οι μετανάστες δεύτερης γενιάς πρέπει λόγω των συνθηκών να αντιμετωπίζονται ως νεολαία και όχι ως παιδιά ξένων. Είναι για αυτά άδικο να υφίστανται το ρατσισμό που έχουν υποστεί οι γονείς τους αφού όταν δέχονται της ίδιας εκπαίδευσης με τους Έλληνες αναπτύσσεται ένα αίσθημα προσδοκίας από τη χώρα και συμμετοχής σε αυτή σε όλα τα επίπεδα. Με όλα αυτά τα δεδομένα τα παιδιά αυτά αναπτύσσουν την προσωπικότητά τους και παράλληλα δεξιότητες και υγιείς κοινωνικές συναναστροφές. Έτσι είναι φυσικό επόμενο να επέλθει απογοήτευση όταν οι προσδοκίες της ένταξης διαψευστούν. Οι περιπτώσεις της διαφορετικής μεταχείρισης αλλά και η περιθωριοποίηση που αντιμετωπίζουν οδηγεί στη διαμόρφωση μιας διαφορετικής ψυχολογίας και τελικά στην ταυτότητα ενός μη φιλικού «άλλου». Αυτό σε συνδυασμό με την μη κινητικότητα στην κοινωνία και στον εργασιακό χώρο με την προκατάληψη και την άνιση αντιμετώπιση στο κοινωνικό «πάρε-δώσε» αυξάνουν το αίσθημα της θλίψης και της δυσαρέσκειας.

Βάσει αυτών των δεδομένων καλείται η ελληνική κοινωνία να λειτουργήσει και να γίνει διαχειριστής και ρυθμιστής ενός τόσο σύνθετου κοινωνικού φαινομένου που επηρεάζει τη χώρα σε πολλά επίπεδα, τόσο το κοινωνικό, το πολιτισμικό, το πολιτικό όσο και το οικονομικό. Στη συνέχεια θα αναφέρουμε κάποια θέματα που συνδέονται άμεσα με τους λόγους που πρέπει να καταστεί επιτακτική η ανάγκη για υγιή ένταξη των μεταναστών και των παιδιών τους στην ελληνική κοινωνία.

- Η συρρίκνωση του αγροτικού τομέα και η στήριξη που αυτός πρέπει να λάβει και που εξαρτάται από την εργασία του εγχώριου εργατικού δυναμικού- στην οποία το γηγενές στοιχείο δε συμμετέχει επαρκώς.
- Η ένταξη της Ελλάδας στο σκηνικό της διεθνούς οικονομίας επιβάλλει υιοθέτηση πολιτικών και πρακτικών ευέλικτων ως προς τα ζητήματα της απασχόλησης.
- Η ύπαρξη μεταναστών σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης αλλά και οι όλο και αυξανόμενοι μικτοί γάμοι που θα αυξήσουν σε μια προοπτική χρόνου τους δίγλωσσους μαθητές.
- Η δίκαιη και δημιουργική αξιοποίηση του μεταναστευτικού πληθυσμού που κατοικεί στη χώρα μας και που η ενσωμάτωσή του θα φέρει θετικά αποτελέσματα τόσο στο κοινωνικό σύνολο όσο και σε επίπεδο οικονομίας.

Οι θεσμοί, τα κόμματα και η Ε.Ε. μπορούν να διαμορφώσουν συνθήκες μετάβασης της κοινωνίας προς τον πλουραλισμό και την αποδοχή της διαφορετικότητας. Κλείνοντας η συλλογική αυτογνωσία είναι καθοριστική για τη μεταστροφή της ελληνικής κοινωνίας σε μια φιλόξενη και καλλιεργημένη κοινωνία με συνείδηση διαφορετικότητας.

Πρέπει, στο σημείο αυτό, να επισημανθεί ο ρόλος των ΜΜΕ ως μία από τις δημόσιες αρένες, που παίζουν κρίσιμο ρόλο στις διαδικασίες σύστασης και ορισμού των προβλημάτων, εφόσον κατέχουν τη δυνατότητα ελέγχου της κοινωνικής ορατότητας των θεμάτων. Είναι γνωστό ότι "προκειμένου τα προβλήματα να θεωρηθούν ζητήματα δημόσιου ενδιαφέροντος, προαπαιτείται η έκθεση, δηλαδή η κάλυψη από τα ΜΜΕ", αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό στην περίπτωση του μεταναστευτικού ζητήματος, εφόσον τόσο οι ίδιοι οι μετανάστες όσο και οι κοινωνικές ομάδες που κινητοποιούνται για τα δικαιώματα των

μεταναστών αποτελούν δρώντα άτομα τα οποία έχουν περιορισμένη πρόσβαση στο πεδίο της μιντιακής ορατότητας λόγω του ότι μειονεκτούν σε πόρους.

Θα δούμε ότι η δημόσια συγκρότηση του μεταναστευτικού ζητήματος, η οποία επηρεάζεται μέσω και της "δημόσιας κοινής αρένας" που είναι τα ΜΜΕ, εγγράφεται σε δύο διαδικασίες: τις πολιτικές και κοινωνικές χρήσεις των ΜΜΕ, από τη μια, τις χρήσεις από τους πολιτικούς και κοινωνικούς παράγοντες των μέσων ενημέρωσης, από την άλλη. Η πρώτη διαδικασία αφορά στον τρόπο που οι πολιτικοί και κοινωνικοί παράγοντες χρησιμοποιούν τα μέσα ενημέρωσης για να κερδίσουν, κυρίως, την πρόσβασή τους στο πεδίο της δημοσιότητας, προϋπόθεση απαραίτητη για την αποτελεσματικότητα της δράσης τους, στο βαθμό που τα μέσα ενημέρωσης βοηθούν στη διάδοση και εξάπλωση των προτεινόμενων ορισμών. Πιο ειδικά, ορισμένες πληροφορίες ή ιδιαίτερα δραματικά γεγονότα που τυγχάνουν έντονης προβολής από τα ΜΜΕ χρησιμοποιούνται τόσο από πολιτικούς και κοινωνικούς παράγοντες ως πόροι στην προσπάθειά τους να μεγιστοποιήσουν την προσδιοριστική τους ισχύ και να επιτύχουν αλλαγή των κυρίαρχων ορισμών του μεταναστευτικού ζητήματος. Η δεύτερη διάσταση αναφέρεται στη χρήση των πολιτικών και κοινωνικών φορέων από τα ΜΜΕ ως "πηγών" στην ανάδειξη των προβλημάτων. Ελλείψει κοινωνικών ομάδων - υποστηρικτών των δικαιωμάτων των μεταναστών, τη δεκαετία του 1980 και μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1990, οι θεσμικές πηγές, εν προκειμένω η κυβέρνηση και η αστυνομία, αποτελούσαν τις κύριες πηγές ειδησεογραφικής κάλυψης του μεταναστευτικού ζητήματος. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την υπερίσχυση ενός παραβατικού πλαισίου ανάδειξης του μετανάστη στο δημόσιο χώρο και νομιμοποίησης της κατασταλτικής μεταναστευτικής πολιτικής. Οι αλληλεπιδράσεις αυτές καθορίζουν σε σημαντικό βαθμό την κυριαρχία στο δημόσιο χώρο του ενός ή του άλλου πλαισίου ανάδειξης του μεταναστευτικού ζητήματος.

Η συγκρότηση του μεταναστευτικού έχει δύο βασικά χαρακτηριστικά. Από τη μια, η ελλιπής δημόσια αναγνώριση, παράγωγο της δυναμικής της ελληνικής μετανάστευσης που κυριαρχεί στη μιντιακή και πολιτική θεματολογία. Από την άλλη, η πρόσληψη του μετανάστη μέσα από ένα πλαίσιο οικονομικής επικινδυνότητας το οποίο συγκροτείται αντιπαραθετικά είτε προς τον Έλληνα εργάτη, είτε προς τον ομογενή μετανάστη. Με μία ματιά στις εφημερίδες των τελευταίων δεκαετιών, ο αναγνώστης παρατηρεί από τη μια, μία συστηματική

υπερασπιστική "πατριωτική" γραμμή για τον Έλληνα μετανάστη και από την άλλη, τη σύνδεση του φαινομένου της ανεργίας εντός της Ελλάδας με το φαινόμενο της μετανάστευσης ατόμων χωρίς ταυτότητα και "επικίνδυνων" για την ισορροπία στην αγορά εργασίας.

Έτσι λοιπόν, είναι φανερό πως η κυρίαρχη ιδεολογία διαμορφώνεται και μεταφέρεται στον κόσμο μέσω των ΜΜΕ και αναπαράγεται μέσα από τις συνθήκες που την δημιουργήσαν δεδομένου ότι πρόσβαση στα μέσα έχουν οι κρατούντες και οι έχοντες πόρους, αυτοί δηλαδή που έχουν και τα συμφέροντα να υπερασπιστούν κάτι το συγκεκριμένο κάθε φορά όπως επιτάσσει η θέση τους. Τα ΜΜΕ είναι ένα εργαλείο και μέσο για τη διαμόρφωση συγκεκριμένων νοοτροπιών, δημιουργίας εχθρών που εξυπηρετούν κάθε φορά συγκεκριμένες ομάδες συμφερόντων.

[http://www.grsr.gr/preview.php?c_id=417\)](http://www.grsr.gr/preview.php?c_id=417)

3.7 Κριτική ενσωμάτωσης

Μετά από την πολυετή πλέον εμπειρία της Ελλάδας σε ζητήματα μετανάστευσης και του γεγονότος ότι προφανώς δεν αποτελεί ένα παροδικό φαινόμενο, η ελληνική πολιτεία αναγκάστηκε να επέμβει πολλάκις με νομοθετικές ρυθμίσεις σε μια προσπάθεια να αντιμετωπίσει επαρκώς το φαινόμενο αυτό. Οι ρυθμίσεις αφορούσαν αλλοδαπούς είτε βρίσκονταν νόμιμα στην Ελλάδα είτε όχι. Από την τελευταία δεκαετία έχει αρχίσει να παρατηρείται μία εξέλιξη στον τρόπο που αντιμετωπίζεται ο μετανάστης η οποία δηλώνεται μέσα από τις σχετικές διατάξεις και τα άρθρα των νόμων και των προεδρικών διαταγμάτων. Οι πριν της δεκαετίας του 1990 ρυθμίσεις χαρακτηρίζονται από αυστηρά αστυνομικά μέτρα για την προστασία του πολίτη και του ίδιου του κράτους από τους αλλοδαπούς, οι οποίοι αντιμετωπίζονταν με καχυποψία και ως πρόσωπα επικίνδυνα που χρήζουν ιδιαίτερης συμπεριφοράς και προσοχής. Δηλαδή αντιμετωπίζονταν ως απειλή για την κοινωνία και τους ρυθμούς που αυτή είχε μέχρι πρότινος.

Η συνέχεια φανερώνει μια προσπάθεια μέσω νομοθετικών ρυθμίσεων - που παρά τις αδυναμίες τους λόγω μη γνώσης τους ζητήματος - κατάφεραν να βελτιώσουν εν πολλοίς το μεταναστευτικό θεσμικό πλαίσιο. Έτσι η κατάσταση των αλλοδαπών αλλά και η πρόσβασή τους στην αγορά εργασίας καταγράφει καλύτερες επιδόσεις από ότι είκοσι χρόνια πριν. Η όλη εξέλιξη στο ζήτημα την προώθησης της ενσωμάτωσης των μεταναστών και πιο πολύ των μεταναστών δεύτερης γενιάς φανερώνεται μέσα από την ίδια την εξέλιξη του νομοθετικού

πλαίσιου από το 1991 και μετά, όπου επιχειρείται η ρύθμιση των συνθηκών βάσει των οποίων παραμένουν στη χώρα οι μετανάστες και βάσει των οποίων ρυθμίζονται οι όροι εισδοχής στην αγορά εργασίας της ελληνικής επικράτειας. Τα δύο Π.Δ. 358 και 359 του 1997 αποτελούν έμπρακτα προσπάθεια για τη νομιμοποίηση των ανεπίσημων μεταναστών με τη χορήγηση «πράσινης κάρτας», χωρίς όμως να αποφέρουν τα επιθυμητά αποτελέσματα, λόγω γραφειοκρατίας. Μια σειρά νόμων 2910/2001, 3013/2002, ν. 3304/2005, ν. 3386/2005, ν.3838/2010 δεν κατάφεραν να απαλείψουν το φαινόμενο του παράνομου μετανάστη αλλά το περιόρισαν συγκριτικά. Με τη δημιουργία της Διυπουργικής Επιτροπής - πολιτικού οργάνου σε εθνικό επίπεδο - που ασχολείται συγκεκριμένα με το φαινόμενο της μετανάστευσης φανερώνεται η πρόθεση της πολιτείας για αντιμετώπιση του φαινομένου και των εξελίξεών του ώστε το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται να αναδιαμορφώνεται διαρκώς. Για πρώτη φορά υπάρχει η μέριμνα για θεσμοθέτηση βασικών αρχών για την απόκτηση του καθεστώτος του επί μακρόν διαμένοντος υπηκόου τρίτης χώρας στην Ελλάδα, ενδεικτικό για την εν δυνάμει μετέπειτα απόκτηση πολιτικών δικαιωμάτων του μετανάστη. Η απουσία πολιτικών που αφορούν στη χορήγηση ιθαγένειας με κάποιες εξαιρέσεις ήταν πασιδήλη σε όλες τις υπάρχουσες νομοθετικές ρυθμίσεις, πλην της τελευταίας. Στο ζήτημα της χορήγησης της ελληνικής ιθαγένειας η ελληνική πολιτεία παρέμενε για μεγάλο διάστημα διστακτική όμως ο τελευταίος νόμος έφερε ρηξικέλευθες μεταρρυθμίσεις. Όλες οι ρυθμίσεις της τελευταίας δεκαετίας αποτέλεσαν χωρίς αμφιβολία βήματα προς την κατεύθυνση μιας πολιτικής ικανής να αντιμετωπίσει το εν λόγω ζήτημα πιο αποτελεσματικά υιοθετώντας τη θέση ότι η μετανάστευση δεν είναι πρόβλημα αλλά ένα φαινόμενο που μπορεί να αξιοποιηθεί. Η επιμονή των νόμων και των ρυθμίσεων στο ζήτημα της νομιμοποίησης των διαμενόντων εντός της Ελλάδας μαρτυρά τη σπουδαιότητα της στην όλη διαδικασία της ενσωμάτωσης. Στην ίδια κατεύθυνση κινείται και η ενσωμάτωση των ευρωπαϊκών οδηγιών στο εθνικό δίκαιο της χώρας. Ωστόσο το ζήτημα της ενσωμάτωσης δεν αφορά μόνο στους νόμους και στις σχετικές ρυθμίσεις που υιοθετούνται αλλά και στην κοινωνική ευαισθησία που διακρίνει στο σύνολό της την ελληνική κοινωνία και στο πόσο πρόθυμη είναι να εντάξει τους μετανάστες στην κοινωνία της.

Συμπεράσματα

Όλες οι τελευταίες έρευνες δείχνουν ότι την περασμένη δεκαετία, ακόμα και σε χώρες που έχουν αυστηροποιήσει πολύ τη νομοθεσία τους, πολλοί μετανάστες πολιτογραφήθηκαν ως υπήκοοι τους. Η πεποίθηση ότι οι περισσότεροι από τους πολιτογραφημένους Ευρωπαίους μετανάστες διάγουν έναν "κανονικό βίο" φαίνεται να είναι παγιωμένη στην Ευρώπη και έχει ήδη αρχίσει να γίνεται εμφανές ότι η δεύτερη και τρίτη γενιά ενσωματώνονται ομαλά. Στις σκανδιναβικές χώρες αναπτύχθηκαν αποτελεσματικά πολιτικές διατήρησης των πολιτισμικών διαφορών, πράγμα που ώθησε κι άλλες χώρες να υιοθετήσουν αντίστοιχες πολιτικές.

Παράλληλα όμως, πρέπει να σημειωθεί ότι η δυναμική όλων των ακροδεξιών κομμάτων, με δεδομένες τις θέσεις τους απέναντι στους μετανάστες, ενισχύθηκε εντυπωσιακά σε τελευταίες εκλογικές αναμετρήσεις, και στις περισσότερες δημοσκοπήσεις η κοινή γνώμη της Ε.Ε. διατυπώνει φόβους για την ασφάλειά της κι ως χρειάζονται οι ευρωπαϊκές οικονομίες και τα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης τους μετανάστες.

Σε αντιδιαστολή με τις ταχείες εφαρμογές των μεταρρυθμίσεων στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες, στην Ελλάδα πήρε οκτώ χρόνια να οργανώσει την πρώτη προσπάθεια νομιμοποίησης του μεταναστευτικού πληθυσμού (1990 - 1998). Σε ό,τι αφορά ειδικά τα παιδιά της δεύτερης γενιάς, ως το Μάιο 2010 μέσος χρόνος αναμονής για ολοκλήρωση της πολιτογράφησης ήταν τα 6 χρόνια και απαιτούσε εξατομικευμένη εξέταση. Με το "νόμο Ραγκούση" του 2010 (Ν.3838/2010) η διαδικασία απλοποιείται και ο χρόνος αναμονής μειώνεται σημαντικά. Αξίζει να σημειωθεί εδώ ότι μέχρι την ψήφιση του επίμαχου νόμου για την ιθαγένεια, η Ελλάδα ήταν η μόνη χώρα στην οποία βρίσκονταν κυριολεκτικά στον "αέρα" τα παιδιά της δεύτερης γενιάς. Έτσι, για τους κατέχοντες το δικαίωμα του αίματος (ομογενείς) η αναμονή είναι μικρότερη των 12 μηνών ενώ για τους αλλογενείς φτάνει τα 2 χρόνια περίπου. Πριν όμως ο ίδιος ο νόμος να συμπληρώσει τα 2 χρόνια ορίζεται νομοθετική πράξη για αυστηροποίηση του και ως την ψήφιση αυτού "παγώνει" η επεξεργασία όλων των αιτημάτων που εκκρεμούν. Σε όλο αυτό το μεσοδιάστημα των νομοθετικών ζυμώσεων οι αλλοδαποί θα περάσουν δύσκολες μέρες και νύχτες, θα κατηγορηθούν συλλήβδην για την εγκληματικότητα, θα στοχοποιηθούν από πολύ επιθετικά πρωτοσέλιδα εφημερίδων, θα τους αμφισβητηθεί η δυνατότητα να φέρουν την

ελληνική σημαία στις σχολικές εορτές. Έχει ενδιαφέρον να θυμηθούμε ότι τότε ο ακροδεξιός λόγος, που σήμερα στοχοποιεί τη μετανάστευση από την Ασία και την Αφρική, τότε έθετε στο στόχαστρο την "άτιμη φάρα" των αλβανών των οποίων το ήθος δεν είχε καμία σχέση με τους φιλήσυχους ασιάτες, που δεν πειράζουν κανένα.

Εν κατακλείδι, είναι ακατόρθωτο για οποιαδήποτε χώρα να επιλύσει τα μεταναστευτικά της ζητήματα χωρίς αντιφάσεις και προβλήματα όμως θεωρώ ως πρώτο και σημαντικό βήμα την ουσιαστική αναγνώριση της αναγκαιότητας της αρμονικής συμβίωσης με το διαφορετικό στοιχείο. Στην Ελλάδα, όταν αυτό επιτυγχάνεται βελτιώνονται σημαντικές πλευρές της καθημερινότητας ελλήνων και αλλοδαπών. Πρέπει να γίνει άλλωστε πεποίθηση ότι οι αλληλεπιδράσεις υπάρχουν και η βελτίωση της ποιότητας ζωής των μεν επηρεάζει και την ποιότητα ζωής των δε.

Επίλογος

Μέσα από τις σελίδες της εργασίας αυτής έγινε προσπάθεια να αναδειχθεί, σε αρκετά επίπεδα, το φαινόμενο της μετανάστευσης. Οι συνθήκες που ορίζουν το σημερινό πλαίσιο μέσα από το οποίο πρέπει να ιδωθεί το μεταναστευτικό φαινόμενο είναι πολύπλοκες και επηρεάζουν σε ένα ευρύ φάσμα τόσο την καθημερινότητα όλων των ατόμων που εμπλέκονται σε αυτό όσο και σε πολιτικό επίπεδο τα μέτρα που λαμβάνονται κάθε φορά. Η μετανάστευση αποτελεί ένα ιστορικά καθορισμένο φαινόμενο και κάθε φορά εμφανίζει στοιχεία της εποχής στην οποία εντοπίζεται, έτσι λοιπόν και το φαινόμενο της μαζικής μετανάστευσης των τελευταίων χρόνων υιοθετεί τα ιδιαίτερα εκείνα χαρακτηριστικά της εποχής αυτής.

Η Ελλάδα τα τελευταία είκοσι χρόνια μετατράπηκε σε μία χώρα υποδοχής. Αντιμέτωπη με το φαινόμενο στην αρχή επιφυλακτικά, ως άπειρη σε τέτοια ζητήματα αφού ήταν κατεξοχήν χώρα αποστολής μεταναστών, και στην πορεία του χρόνου εξέλιξε το νομοθετικό της πλαίσιο και το πνεύμα που αντιμετώπιζε τους μετανάστες. Οι προσπάθειές της εμφανείς αλλά όχι πάντα αποτελεσματικές τουλάχιστον στο επίπεδο που αρχικά ήταν προσδοκώμενο. Η ελληνική πολιτεία προσπάθησε να λάβει μέτρα αρχικά για τον περιορισμό του φαινομένου της μετανάστευσης και στην πορεία για την ενσωμάτωση των μεταναστών στην ελληνική κοινωνία. Η Ε.Ε. προσπαθεί να αμβλύνει τις διαφορές σε επίπεδο πολιτικών μετανάστευσης στα κράτη μέλη. Βέβαια κάθε χώρα κινείται σε εθνικούς άξονες πολιτικής υιοθετώντας όμως παράλληλα οδηγίες και κανόνες σχετικά με το ζήτημα αυτό. Σίγουρα πρέπει να αναγνωρίζονται στο μετανάστη δικαιώματα αλλά και να δημιουργούνται και οι αντίστοιχες υποχρεώσεις προς τη χώρα υποδοχής. Η ένταξή τους και ενσωμάτωσή τους στις τοπικές κοινωνίες αποτελεί μονόδρομο. Το φαινόμενο έχει τέτοιες διαστάσεις που επιβάλλουν πολιτικές κοινωνικής ένταξης και ιδιαίτερα του μετανάστη της δεύτερης γενιάς.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Αρεττάκης, Μ. (2001), “Ξεπέρασαν το 5% του μαθητικού τα παιδιά Παλιννοστούντων και Αλλοδαπών στα σχολεία”, *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, 119: 38-43

Βεντούρα, Α. (1994), *Μετανάστευση και Έθνος*, Αθήνα

Καστορίδας Δ. (1991), *Αλλοδαποί Εργάτες στην Ελλάδα*, Αθήνα

Μπάγκαβος Χ. & Παπαδοπούλου Δ. (2006), *Μετανάστευση και Ένταξη των Μεταναστών στην ελληνική κοινωνία*, Αθήνα

Παπαδοπούλου Δ. (2006), *Μετανάστευση, Ενσωμάτωση και η ιδιότητα του Πολίτη: Κριτική Θεώρηση*, Αθήνα

Παύλου Μ. & Χριστόπουλος Δ. (2004), *Η Ελλάδα της Μετανάστευσης*, Αθήνα

Πετρινώτη Ξ. (1993), *Η Μετανάστευση προς την Ελλάδα, μια πρώτη καταγραφή, ταξινόμηση και ανάλυση*, Αθήνα

Ρομπόλης Σ. (2007), *Η Μετανάστευση από και προς την Ελλάδα, Απολογισμοί και Προοπτικές*, Θεσσαλονίκη

Σταματάκου Ε. (2006), “Κοινωνική και Οικονομική Ενσωμάτωση των Μεταναστών και Μεταναστριών στην Ελλάδα”, *Πυθαγόρας*

Τσουκαλάς Κ. (1982), *Εξάρτηση και Αναπαραγωγή. Ο κοινωνικός ρόλος των εκπαιδευτικών μηχανισμών στην Ελλάδα (1830-1922)*, Αθήνα

Ζαφειρόπουλος Κ. (2005), *Πως γίνεται μια Επιστημονική Έρευνα; Επιστημονική Έρευνα και Συγγραφή Εργασιών*, Κριτική, Αθήνα

Ξενόγλωσση

Braudel, F. (1987), *Μελέτες για την Ιστορία*, Αθήνα

Eisenstaedt, S.N. (1953), *The Absorption of Immigrants*, London

Haddighton, S. (1999), *Η Σύγκρουση των Πολιτισμών και ο ανασχηματισμός της παγκόσμιας τάξης*, Αθήνα

Hobsbawm, E. (2002), *Η Εποχή των Αυτοκρατοριών 1875-1914*, Αθήνα

Hobsbawm, E. (1999), *On History*, London

Portes, A. & Zhou, M. (1993), “The New Second Generation”, *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 530: 74-96

Zimmermann, K. (1995a), “Tackling the European Migration Problems”, *Journal of Economic Perspectives*, 9 (2): 45-62

Zimmermann, K. (1995b), “European Migration: Push and Pull”, *International Regional Science Review*, 19 (1): 95-128

Διαδικτυακός Ιστός

Ελληνική Στατιστική Αρχή:

http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A1602/Other/A1602_SA_M07_TB_DC_00_2001_10_F_GR.pdf

http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A1605/PressReleases/A1605_SPO03_DT_MM_00_2004_01_F_GR.pdf

http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/PAGEthemes?p_param=A1605&r_param=SPO03&y_param=2005_00&mytabs=0

http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/PAGEthemes?p_param=A1605&r_param=SPO03&y_param=2006_00&mytabs=0

Αντιγόνη-Κέντρο Πληροφόρησης και Τεκμηρίωσης:

<http://www.antigone.gr/en/stats/files/081101.pdf>

www.diaplefh.thess.sch.gr/Greek/Diapolitismiki_Ekpaidefsi/StatistikaStoixeia/PaIAIIMathhtes/statistika_stoixeia_2005-2007.pdf

Περί μεταναστευτικού ζητήματος γενικά:

http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9C%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%B5%CF%85%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C_%CE%B6%CE%AE%CF%84%CE%B7%CE%BC%CE%B1_%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD_%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1

<http://www.newstime.gr/?i=nt.el.article&id=3159>

<http://baas.gr/wp-content/uploads/2012/07/BaaSRacismResearchFinalV1.1.pdf>

http://www.uehr.panteion.gr/siteView_2/pdf/sinopsi.pdf

<http://blogs.eliamep.gr/triandafyllidou/to-telio-ine-echthros-tou-kalou-o-neos-nomos-gia-tin-politografisi/>

<http://blogs.eliamep.gr/triandafyllidou/i-defteri-genia-metanaston-stin-evropi/>

<http://tosyntagma.ant-sakkoulas.gr/fakeloi/item.php?id=844#top>

http://www.dsanet.gr/Epikairothta/Nomothesia/n3536_07.htm

http://www.reconstruction.gr/actions_dtls.php/46

http://extras.ha.uth.gr/g-m/ln2/paper_13.asp